

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10815

SHIR-HASHIRIM

Sholem Aleichem

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

עס טאט ער - מ'לויט פאר

עפיר - דאס עפיר פיר

זיינ ערעטער רומאנ

עסטער

א ג י ז

מעלכע-פארלאג, דער עמעס, מאסקווע 1947

שִׁיר־הָאֲשִׁירִים

א יוגנט-רעמאג

ערשטער טייל.

פּר ז י

1

בוזי איז א נאָמען, פארצויגן פון עסטער-ליבע: ליבוזי —
בוזי. זי איז עלטער פון מיר מיט א יאָר, און עפשער מיט
צוויי, און ביידע איניינעם זיינען מיר נישט אלט קיין צוואַנ-
ציק יאָר. היינט זעצט אייך אוועק, זינט מויכל, און רעכנט

אויס, וויפל בין איך אלט און וויפל זיי? נאָר דאָס, מיינ איך,
איז נישט וויכטיק. איך וועל אייך בעסער דערציילן איר בן-
אָגראַפיע אינקורצן.

מיין עלטערער ברודער בעני איז געזעסן אין א דאָרפ,
געהאלטן א מיל, געקאָנט שיסן פון א ביקס, פאָרן ריטן-
דיק אפ א פערד און שווימען ווי א מאזיק. איינמאָל זומער
האָט ער זיך געבאָדן אין טייך און איז דערטרונקען געוואָרן.
אפ אימ איז געזאָגט געוואָרן דער פאָסעק: „אלע גומע שווי-
מער ווערן דערטרונקען“. נאָך אימ איז געבליבן א מיל, צוויי
פערדלעך, א יונגע אלמאָנע מיט איינ קינד. די מיל האָט מען
אָפגעלאָזט, די פערדלעך האָט מען פארקויפט, די יונגע אל-
מאָנע האָט כאַסענע געהאט און איז אוועקגעפאָרן ערגעץ.
ווייט, און דאָס קינד האָט מען געבראכט צו אונדז.
דאָס איז געווען בוזי.

2

אז דער מאַמע האָט ליב בוזי, ווי אן אייגן קינד, און אז
די מאַמע ציטערט איבער איר, ווי איבער א באַס-יעכידע —
דאָס איז גרינג צו פארשטיין. זיי האָבן געפונען אין איר א
טרייסט נאָך דעם גרויסן בראַך. אָבער איך? פארוואָס אז
איך קומ פון כידער און טרעפ נישט בוזי, קריכט מיר נישט
דאָס עסן אין האַלדז אריין? און אז בוזי איז געקומען, ווערט
ליכטיק אין אלע ווינקעלעך? און אז בוזי רעדט צו מיר, לאַז
איך אראָפּ די אויגן? און אז בוזי לאַכט פון מיר, ווייט
איך?

און אז בוזי...

איך האָב לאַנג אַרויסגעקוקט אַפּ דעם ליבן גומטן יאַמטעוּ פּייסעכ. דעמלט וועל איך זײַן פּרײַ. איך וועל שפּילן מיט בױזן אין נײַס, אַרומלויפּן אין דרויסן, גײַן באַרג-אַראָפּ צום טײַך. דאָרט וועל איך איר װײַזן, װי מע לאָזט קאַמ־שקעלעך אפּן װאַסער. אז איך זאָג איר, גלייבט זי מיר נישט. זי לאַכט ביכלאַל, גלייבט מיר בױז נישט פּונדאַנען אַהײַן. דאָס הייסט, זאָגן זאָגט זי מיר גאַרנישט נײַט, נאָר זי לאַכט. און איך האָב פּײַנט, אז מע לאַכט פּונ מיר. בױז גלייבט נישט, אז איך קאָן זיך אַרױפּדראַפּען אפּן העכסטן בױם (איך זאָל נאָר װעלן!). בױז גלייבט נישט, אז איך קאָן שײַסן (איך זאָל נאָר האַבן מיט װאַס!). לאַז נאָר קומען פּייסעכ, דער ליבער גומער פּייסעכ, װען מע קאָן שױן זײַן אין דרויסן, אפּ דער פּרײַער לופּט, נישט פאַר טאַטע-מאַמע אין די אױגן, — װעל איך איר באַװײַזן אַזעלכע קונצן, אז זי װעט אַרױס פּונ די קייליבם!

געקומען דער ליבער גומער יאַמטעוּ פּייסעכ. מע האָט אונדז בײַדן אױסגעקליידט אפּ יאַמטעוּ בײַגדי-מאַלכום. אלץ, װאָס אפּ אונדז איז געװען, האָט געגלאַנצט, געשײַנט און געקנאַקט. איך קוק אפּ בױז, און איך דערבאָגן מיך אין דעם שײַר-האַשירימ, װאָס איך האָב געלערנט פאַר פּייסעכ מיטן רעבן אין כײַדער. א פּאַסעק נאָך א פּאַסעק: „הנך יפה רעיתי¹ — שײַן ביסטו, מיין כאַװערטע, שײַן ביסטו ביז נאָר. אײַגעלעך װי טײַבעלעך, הערעלעך

¹ הַיִנְאֵך יִפְאָ רֵאֵיִמִי

ווי ציגעלעך, גליטשן זיך אראָפּ א באַרג. ציינדעלעך —
ווייסע שעפעלעך, פֿונ טייך ארויס, איינס און איינס, איינ
מאמע האָט זיי געהאט. רוימע שנירעלעך — דינע ליפעלעך,
אז דו רעדסט, איז צוקער-זיס“.

זאָגט מיר, איך בעט אייך, פארוואָס אז מע קוקט אפּ
בוזיג, מוז מען זיך דערמאָנען אין דעם שיר-האשירים?
פארוואָס אז מע לערנט שיר-האשירים, קומט אפּ די גע-
דאנקען בוזיג?

5

א זעלטענער ערעוו-פייסעך. א ליכטיקער מאָג. א וואַרע-
מער אינדרויסן.

— גייען מיר?

אזוי זאָגט צו מיר בוזיג, און איך פיל, אז איך ברענג. די
מאמע האָט אונדז ניט געזשאלעוועט קיין ניס. פולע קעשע-
נעס מיט ניס. זי האָט אַבער גענומען באַ אונדז דאָס וואָרט,
אז מיר זאָלן איצט, פארן סיידער, נישט דערוועגן זיך די
ניס צו קנאקן. שפילן זיך אין ניס — וויפל דאָס האַרצ גלוסט.
מיר לאָזן זיך גיין. די ניס לאָזן זיך הערן. אין דרויסן איז
גוט. אין דרויסן איז וויל. די זון האלט שוין ווייט אין הימל,
קוקט שוין אראָפּ אפּ יענער זייט שמאַט. ס'איז ברייט און
גראַב און ווייך און פרע אַרום און אַרום. ערמער ווייז
שלאָגט זיך דורכ פֿונ באַרג, וואָס אפּ יענער זייט שול, א גרע-
זעלע א גרינס, א פרישס, א צאפּלדיקס. מיט א קוויטש און
מיט א צווייז פליט דורכ איבער אונדזערע קעפּ א גלייך
שנירל פֿונ קליינע שוועלבעלעך, און ווידער דערמאָגן איך
מיך אין דעם שיר-האשירים פֿונ כידער: „הנצנים¹ —

1 האניצאנימ.

די שפראצונגען האָבן זיך שוין באוויזן אפּ דער ערד, די צייט פון דעם סאָלאָוויטשיק איז געקומען, און אַ קאָל פון נעם ערשטן זומער-פויגל זאָגט זיך געלאָזט הערן אין אונ-דזער לאַנד". איך פיל מיך מאַדנע גרינג. עס דאכט זיך מיר, אז איך האָב פלינגלען: אַט הייב איך מיך אופ און פלי.

6

פון שטאַט לאָזט זיך הערן אַ מאַדנער הילכ. עס רוישט. עס קאָכט. עס זידט. ס'איז ערעוו פייסעכ! א זעלטענער ערעוו-פייסעכ. א ליכטיקער טאָג. א ווארעמער אינדרויסן. איך מינע אויגן באקומט אין דער מינוט די גאנצע וועלט גאָר אַן אנדער פאַנעם. אונדזער הויפּ איז אַ שלאָם. אונדזער שטוב איז אַ פאלאצ. איך בין אַ פרינץ. כוּזי איז אַ פרינצעסן. די קלעצער, וואָס ליגן אַנגעוואָרפן באַ דער שטוב, זיינען טענענביימער און בוקסנביימער, וואָס ווערן דערמאָנט אין שיר-האשירימ. די קאצ, וואָס ליגט באַ דער טיר און ווא-דעמט זיך אפּ דער זון, איז פון די פעלד-אינדן, פון די אילות-השדה¹ וואָס ווערן דערמאָנט אין שיר-האשי-רימ. דער בארג, וואָס אפּ יענער זייט שול — דאָס איז דער לעוואָנען, וואָס ווערט דערמאָנט אין שיר-האשירימ. די ווייבלעך און מיידלעך, וואָס שטייען אין דרויסן און וואשן און פרעסן און קאשערן אפּ פייסעכ, — דאָס זיינען די מעכ-טער פון יערושאלאם, וואָס ווערן דערמאָנט אין שיר-האשי-רימ. אלעס, אלעס איז פון שיר-האשירימ. איך גיי, די הענט אין די קעשענעס, טרייסל מיט די נים.

¹ אַנאַלויס-האַמאָדע.

די נים קלינגענ. בוזי גייט מיט מיר טריט בא טריט. איך קאָן
נישט גיין פאָוואָליע. עס טראָגט מיך אינדערלופטן. מיר ווילט
זיך פליען, שוועבן, טראָגן זיך ווי אַן אַדלער. איך לאָז מיך
לויפן. בוזי לויפט מיט מיר. איך שפּרינג אפּ די צונויפגע-
לייגטע קלעצער, פון איין קלאַצ אפּן אנדערן. בוזי שפּרינגט
מיט מיר. איך ארופ, זי ארופ. איך אראָפּ, זי אראָפּ. ווער
וועט זיך פריער איינמיידן? איך האָב געטראָפּן.

— ביזוואנען איז דער שיר?

אזוי זאָגט צו מיר בוזי. און איך ענטפער איר מיטן לאַשן
פון שיר-האשירימו.

— עד שיפוח היום — ביז עס וועט אַ בלאַז טאָג
דער טאָג, ונסו הצללים¹ — און עס וועלן אנטלויפן די
שאַטנעס — כא-כא-כא! דו האָסט זיך איינגעמיידט, און איך
נישט!

7

איך פיל מיך גליקלעך, וואָס בוזי קאָן נישט דאָס, וואָס
איך. און איז דער זעלבער צייט האָב איך אפּ איר ראַכמוֹץ-
נעס. עס טוט מיר ווי דאָס האַרץ. עס דאַכט זיך מיר, אז זי
איז פארזאָרגט. בוזי האָט שוין אזא טעווע: פריילעך-פריי-
לעך — פלוצעם זאָל זי זיך אוועקזעצן אין אַ ווינקלעך און
וויינען שמילערהייט. וויפל די מאמע זאָל זי דעמלט נישט
מורייסטן, וויפל דער מאמע זאָל זי דעמלט נישט קושן —
עס העלפט קיין זאך נישט. בוזי מוז זיך אויסוויינען. נאָך
וועמען? נאָכן מאַטן, וואָס איז אזוי פרי געשמאַרבן? צי נאָך
דער מאמע, וואָס האָט כאַסענע געהאט, אוועקגעפאַרן און

¹ אד שיעוףאכ האיוומו ווענאסו האצלאלימו.

פארגעסן דעם זיי-געזונט? אה, איר מאמע, איר מאמע! אז מע
 דערמאָנט איר די מאמע, ווערט זי אלערליי קאלירן. זי
 האלט נישט פון איר מאמע. זי רעדט נישט קיין שלעכט
 וואָרט אפ דער מאמע, נאָר זי האלט נישט פון איר. איך
 ווייס דאָס פאר געוויס. איך קאָן נישט ליידן, אז כוּזי זיצט
 פארזאָרגט. איך זעז מיך אוועק נעבן איר אפ די קלעצער
 און וויל איר צעשלאָגן די געדאנקען.

8

איך האלט די הענט אין די קעשענעס. קלינג מיט די נים
 און זאָג צו איר:

- טרעפ, וואָס איך קאָן טאָן, אז איך וויל?
- וואָס קאָנסטו טאָן?
- אז איך וויל, גייען איבער אלע דינע נים צו מיר.
- וועסט זיי בא מיר אָפגעווינענ?
- ניין, מיר וועלן אפילע נישט אָנהייבן שפילן.
- וואָס זשע, וועסט זיי בא מיר אוועקנעמען מיט
 גוואלד?

— ניין. זיי גייען אליין אריבער צו מיר.
 זי הייבט אופ אירע שיינע אויגן אפ מיר. אירע שיינע
 בלויע שיר-האשירים-אויגן.
 איך זאָג צו איר:

— דו מיינסט, אפאָנעט, אז איך טרייב קאמאָוועס? איך
 האָב, נארעלע, אזא שפּרוכ... איך זאָג א פאָסעק...
 זי עפנט אופ די אויגן נאָך שטארקער. איך פיל מיך
 גרויס. איך גיב איר צו פארשטיין, ווי א גרויסער, ווי א
 העלד:

9

— מיר, יונגלעך, קאנען אלצדינג. בא אונדו אינ כיידער
 איז דא א כאווער, שייקע דער בלינדער דופט מען אים (ער
 איז א בלינדער אפ איינ אויג), ווייסט ער אלצדינג. ס'איז
 נאָר נישטאָ אזא זאך אפ דער וועלט, וואָס שייקע זאָל נישט
 וויסן. אפילע קאבאָלע. ווייסטו, וואָס הייסט קאבאָלע?
 ניין. פונוואנען זאָל זי וויסן? איך פיל מיך אפן זי.
 בעטן הימל, וואָס איך קאָן איר געבן א לעקציע וועגן
 קאבאָלע.

— קאבאָלע, נארעלע, איז אזא זאך, וואָס קומט צוניצ.
 מיט קאבאָלע קאָן איך מאכט אוי, אז איך זאָל דיך זען, און
 דו מיך נישט. מיט קאבאָלע קאָן איך צאפן ווייני פון א
 שטיין און נאָלד פון דער וואנט. מיט קאבאָלע קאָן איך מאכט
 אזוי, אז מיר כיידע, אזוי ווי מיר זיצט אָט-אָ, זאָלן מיר זיך
 אופהייבן ביז צו דער כמארע. און נאָך העכער פון דער
 כמארע!..

9

אופהייבן זיך איז דער הייב מיט בויני דורכ קאבאָלע
 ביז דער כמארע, און נאָך העכער פון דער כמארע, און
 אוועקפלוען מיט איר ווייט-ווייט, אפ יענער זייט אוקיא-
 נוס, — דאָס איז געווען איינער פון מנינע בעסטע כאלוי-
 מעס. דאָרט, אפ יענער זייט אוקיאָנוס, הייבט זיך דאָך אָן
 דאָס לאנד פון די קארליקעס, וואָס קומען ארויס פון די גי-
 בוריו פון דאָוויד האמיילעכס צייטן. די קארליקעס זיינען
 דאָך בעטווע זייער גוטע מענטשעלעך. לעבן — לעבן זיי
 נאָר פון צוקערקעס מיט מאנדל-מילך, שפילן גאנצע מען
 אפ קליינע פינפעלעך און טאנצן אלע איניינעם א „קארא-
 האָר“, האָבן קיין מוירע נישט פאר קיין זאך און האָבן ליב

10

געסט. פון אונדז, אז עס קומט עמעצער צו פאָרן, ניבן זיי איבו עסן און מרינקען, שענקען איבו די מייערסטע קליידער מיט אַן א שיר זילבערנע און גאלדענע קיילים, און פארן אוועקפארן שמופן זיי איבו אַן פולע קעשענעס מיט דימענטן און מיט בריליאנטן, וואָס וואלגערן זיך בא זיי, ווי, לעמאַשיל, בא אונדז מיסט אפ דער גאס.

— ווי מיסט אפ דער גאס? נו?

אזוי האָט מיר אמאָל א זאָג געמאָגן כווי, אז איך האָב איר דערציילט פון די קארליקעס.

— דו גלייבסט נישט?

— און דו גלייבסט?

— פארוואָס נישט?

— וווּ האָסטו דאָס געהערט?

— וואָס הייסט, וווּ? אין כיידער.

— אכ! אין כיידער?..

נידעריקער, נידעריקער לאַזט זיך ארצאָפּ די זון און בא-פארבט דעם הימל מיט א רויטן פאס פון גינגאָלד. דאָס גאַלד שיַינט אָפּ אין כוויס אוינגן. זיי באַרן זיך אין גאַלד!

10

מיר ווילט זיך זייער, אז כווי זאָל ניספאָעל ווערן פון שייקעס מעטאָדע און פון די קונצן, וואָס איך קאָגן מאכטן מיט קאבאָלע. כווי אָבער הייבט נישט אַן ניספאָעל צו ווערן. אדעראַבע, עס ווייזט זיך מיר אויס, אז זי לאַכט. וואָס דען באַווייזט זי מיר אלע אירע פערלדיקע ציינדלעכ? עס הייבט מיך אַן פארדריסן, און איך זאָג צו איר:

11

— דו גלייבסט מיר עפשער נישט?

בוזי לאכט.

— דו מיינסט עפשער, אז איך בארימו זיך? אז איך טראכט

אויס פונ קאפ ליגנס?

בוזי לאכט נאך שטארקער. ע! וויבאלד אזוי, דארפ מען זיך מיט איר אָפּרעכענען! איך ווייס שוין מיט וואָס, איך זאָג צו איר:

— דער כּיסאַרן איז, וואָס דו ווייסט נישט, וואָס הייסט קאַבאַלע. דו זאָלסט וויסן, וואָס קאַבאַלע איז, וואָלסטו אזוי נישט געלאכט. מיט קאַבאַלע, אז איך וויל, קאָגן איך אראָפּ-ברענגען אהער דיין מאמע. יא-יא. און אז דו וועסט מיך שטארק בעטן, ברענג איך דיר זי נאָך היינטיקע נאכט, דייטנדיק אפ א שטעקן.

מיטאמאָל הערט זי אופ צו לאכט. א וואַלקנדל איז אי-בערגעלאָפן איבער איר שיינ ליכטיק פּאַנעם, אונ עם וועזט זיך מיר אויס, אז די זון איז פּלוצעם פארפאלן געוואָרן. אויס זון. אויס טאָג. איך האָב מוירע, אז איך האָב א ביסל איבערגעכאַפט די מאַס. איך האָב נישט באדארפט אַנריירן איר ווייטעק — די מאמע אירע. איך האָב כאַדאַטע אפ דער מייסע. מע דארפ עם פארגלעטן. מע דארפ זיך מיט איר איבערבּעטן. איך רוק מיך צו צו איר. זי קערט זיך אָפּ פונ מיר. איך וויל זי נעמען בא דער האנט. איך וויל איר זאָגן מיטן לאָשן פונ שיר-האשיריכו: „שׁוֹבִי, שׁוֹבִי הִשׁוּב־לְמִית׃¹ — קער זיך אומ צו מיר, בוזי!..“ פּלוצעם הערט זיך א קאָל פונ שטוב ארויס:

— שימעק! שימעק?

¹ שׁוֹבִי, שׁוֹבִי, שׁוֹבִי הִשׁוּב־לְמִית. האשולאמיס.

שימועק — דאָס בין איכ, דאָס רופט מיכ מיין מאמע,
איכ זאל גיין מיטן מאמע אין שול אריין.

11

דאָס גיין מיטן מאמע אין שול אריין ערעוו פייסעכ דאוו-
נען — וואָס קאָן שוין זיין א גרעסערער פארגעניגן? וואָס
איז ווערט דאָס אליין, וואָס מע איז אָנגעמאָן פון קאָפּ בין
פּוּם שפּאַגל-ניי, און ס'איז דאָ מיט וואָס צו באווייזן זיכ פאר
די כאוויירימ? היינט דאָס דאווענן? דער ערשטער יאָמטעוו-
דיקער מיירעוו? דער ערשטער יאָמטעוודיקער באַרכו? אב,
וויפל מינוטיג דער גוטער גאָט האָט אָנגעגרייט פון יודישע
קינדערס וועגן!

— שימועק! שימועק?

די מאמע מייענע האָט קיין צייט נישט. „איכ וועל גיין,
איכ וועל באלד גיין, אַמ-אָ גיי איכ! איכ וויל נאָר זאָגן בווי
צוויי ווערטער. מער נישט ווי צוויי ווערטער...“
און איכ זאָג איר צוויי ווערטער. איכ בין זיכ מוידע פאר
איר, אז דאָס, וואָס איכ האָב איר אָט ערשט געזאָגט, איז
נישט עמעס. מאכט מיט קאבאָלע אזוי, אז יענער זאל פלוען —
דאָס קאָן מען נישט. אליין — יא, איכ אליין זאל פלוען —
דאָס קאָן איכ. און דאָס וועל איכ איר ווייזן. לאָז נאָר איבער-
גיין דער יאָמטעוו, אזוי מאכ איכ די ערשטע פרוווי. איכ
וועל זיכ אופהייבן פאר איר אין די אויגן, אָט דאָ אפּ דעם
אַרט. ווי די קלעצער לינג, און וועל אין איין מינוט זיין שוין
אפּ יענער זייט כמארע. פון דאָרט וועל איכ זיכ נעמען
רעכטס, אהינצו-אָ — זעסטו? — דאָרט ענדיקט זיכ אלץ-
דינג און עס הייבט זיכ שוין אָן דער יאמ-האקעראכ.

בווי הערט זיכ צו מיט קאָפּ. די זון שיקט אירע לעצטע
שמראלע, צעקושט זיכ מיט דער ערד.

— וואָס הייסט דאָס יאמ-האקעראכ? — פרעגט מיכ בווי.
— יאמ-האקעראכ ווייסטו נישט? יאמ-האקעראכ הייסט
דער פארנליווערטער יאמ. דאָס וואסער איז געדיכט אזוי ווי
לעבער און געזאלצט אזוי ווי ליאָג. קיינ אַקרענטונג גייעט נישט
אפ איכו, און מענטשן, אז זיי כאפן זיכ אהינ אריינ, קאנענ
זיי שוין צוריק נישט קומען קיינמאָל.

בווי קוקט אפ מיר מיט גרויסע אויגן.

— לעבט זשע זאָלסטו גיין אהינ?

— איכ גיי דען, נארעלע? איכ פלי דאָכ. איכ פלי פונ
אויבן, אזוי ווי אן אַדלער. אינ עטלעכע מינוט בין איכ דאָכ
שוין ווידער אפ דער יאכאָשע. דאָרט הייבן זיכ אָן די צוועלפ
הויכע בערג, וואָס שפריצן מיט פייער, און אפן צוועלפטן
בארג, סאמע באמ שפיצ, שמעל איכ זיכ אָפ און גיי צופום
זיבן מייל, ביז איכ קומ צו א געדיכטן וואלד. נאָכדעם גיי
איכ וואלד-אויג, וואלד-אויס, ביז איכ קומ צו צו א קליין
וואסערל. דאָס וואסערל שוויט איכ אריבער און צייל אָפ
זיבן מאָל זיבן, וואקסט אויס פאר מיר אן אלטימסקער
מיט א לאנגער באָרד און פרעגט מיכ: „וואָס איז דיין בא-
גער?“ זאָג איכ איכו: „פיר מיכ אָפ צו דער באס-מאלקע“.

— וואָסער באס-מאלקע?

אזוי זאָגט צו מיר בווי, און עס דאכט זיכ מיר, אז זי
איז דערשראָקן.

— די באס-מאלקע — דאָס איז די שיינע פרינצעסן, וואָס
מע האָט זי אופגעכאפט פון אונטער דער כופע און מע האָט

זי פארקישעפט און אוועקגעפירט און אריינגעזעצט אינ א
 קרישמאָלענעם פאלאצ, שוין זיבן יאָר...
 — וואָס זשע געהער זיכ אָן עס מיט דיר?
 — וואָס הייסט, וואָס געהער זיכ עס אָן מיט מיר? איכ.
 דארפ דאָכ זי באַפרייענ.
 — דו דארפסט זי באַפרייענ?
 — ווער דענ?
 — מע דארפ נישט פלענע אזוי ווייט. פאָלג מיכ, מע
 דארפ נישט!..

18

און כוזי נעמט מיכ אָן בא דער האנט, און איכ פיל, ווי
 איר קליינ ווייס הענטל איז קאלט. איכ קוק איר אינ די
 אויגן אריין און איכ זע, ווי עס שיינט זיכ אָפּ אינ זיי די גינג-
 גאָלדענע זונ, וואָס געזעגנט זיכ מיטן מאָג, מיטן ערשטן
 ליכטיקן וואַרעמען ערעוו-פייסעכ-מאָג. ביסלעכווייז שטארבט
 אָפּ דער דאָזיקער מאָג. ווי א ליכט ווערט אויסגעלאָשט די
 זון. דער הילכ, וואָס איז געשטאנען דעם גאנצן מאָג, ווערט
 פארשטאָרבן. מע זעט שוין ניט קימאט קיין לעבעדיקן
 מענטשן אפּ דער גאס. אינ די פענצמער פון די הייזלעכ
 באווייזן זיכ פֿייערלעכ פון די יאָמטעוודיקע בענטש-ליכט. א
 מאָדנע, א הייליקע שמילקייט רינגלט אונדז ארום, מיכ מיט
 כוזי, און מיר פילן זיכ פעסט צונויפגעגאָסן מיט דער דאָזי-
 קער יאָמטעוודיקער שמילקייט.
 — שימעק! שימעק?

15

דאָס דריטע מאָל שוין, אז די מאמע רופט מיך, איך זאָל גיין מיטן מאַמען אין שול אַרײַן. ווייס איך דען אליין נישט, אז מע דארף גיין אין שול אַרײַן? איך וועל דאָ זיצן נאָך אַ מינוט, איין מינוט, נישט מער. דערהערט כוּזי, אז מע רופט מיך, רײַסט זי ארויס איר האַנט, כאַפט זיך אָפּ און טרײַבט מיך: — שימעק, דיך רופט מען דאָס, דיך. גײ-גײ. שוין צײַט. גײ-גײ.

איך קלײַב מיך גײן. אויסגעבלאָזן האָט דער טאָג. אויסגעלאָשן האָט די זון. פונעם גאַלד איז געוואָרן בלוט. אַ ווינטעלע האָט אַ בלאָז געטאָג, אַ גרינגס, אַ קילס. כוּזי טרײַבט מיך, איך זאָל גײן. איך וואָרפּ אָפּ איר דעם לעצטן בליק. גאָר נישט די כוּזי, וואָס פּרוער. אַן אנדער פּאַנעם מיט אַן אנדער כײַן באַקומט זי אין מײַנע אויגן אינעם דאָזיקן פּאַרקישעפטן אָונט. „די פּאַרקישעפטע פּרינצעסן“ — פּליט מיר דורך אַ געדאַנק אין קאַפּ. כוּזי לאָזט מיך אָבער נישט לאַנג מיט מײַנע געדאַנקען. זי טרײַבט מיך, זי טרײַבט מיך, איך זאָל גײן. איך לאָז מיך גײן און קוק מיך אַום צוריק אָפּ דער פּאַרקישעפטער פּרינצעסן, וואָס האָט זיך אינגאַנצן צונויפגעאַסן מיטן דאָזיקן פּאַרקישעפטן פּײַ-סעכ-אָונט, און איך בלײַב שטײַן אַ פּאַרקישעפטער. וויזט זי מיר אָבער מיט דער האַנט: איך זאָל גײן! איך זאָל גײן!.. און עס מאַלט זיך מיר אויס, אז איך הער איר קאָל, ווי זי זאָגט צו מיר מיטן לאַשן פּונ שיר-האַשירימו:

— בּרַת דּוּדִי — אַנמלויפּ, מײַנ געליבטער! וד מַה לְךָ לְצַבִּי¹ — און זײ געגליכט צו אַ הירש אָדער צו אַ אינד אָפּ די בסאָמימ-בערג!..

¹ בראַך, דוידוי, אַדמײַ לעכאַ ליצווײ.

צווייטער טייל

מיר רײַסן גרינס

1

— גיכער, בווי, גיכער! — זאָג איך צו בוויג אַ מאָג פאר שוועס און נעם זי פאר אַ האַנט, און מיר לאָזן זיך האַט-טיק באַרג-אָרופּ. — דער מאָג שטייט נישט, נארעלע. מיר דארפן דורכגיין אזא באַרג, און נאָכן באַרג האָבן מיר נאָך אַ טיַיַכל. איבערן טיַיַכל גייט אַ קלאַדקע פון ברעמער, הייסט עס „דאָס בריקל“. דאָס טיַיַכל לויפט, די זשאַבעס קוואַקען, די ברעמער שאַקלען זיך, הוידען זיך, און ערשט דאָרט, אַפּ יענער זייט בריקל — דאָרט איז ערשט דער עמעסער גא-נידן, בווי! דאָרט ערשט הייבן זיך אָן מיַיַנע מאַיאַנטקעס. — דיַיַנע מאַיאַנטקעס?

— מיַיַן איך, די „לעוואַדע“. אַ גרויס פּעלד, וואָס ציט זיך, ציט זיך אָן אַ סאָפּ, אָן אַ ברעג. מיט אַ גרינער קאָלדער איז דאָס איבערגעצויגן. מיט געלינקע שפרענקעלעך איז דאָס באַשפרענקלט. מיט רויטינקע צוויקעלעך איז דאָס באַ-צוויקלט. און רייכעס זאָלסטו הערן דאָרטן — די שענסמע בסאָמיט פון דער וועלט! און ביימער האָבן איך דאָרטן, אָן אַ שיר ביימער, הויכע, צווייגנדיקע ביימער. און אַ בערגל האָבן איך מיר דאָרט, וואָס איך זיצ אַפּ דעם. וויל איך, זיצ איך מיר. וויל איך, הייבן איך מיך אָפּ דורכן „שעם-האַמ-

פּוירעש" און פלי מיר, ווי אַן אָדלער, העכער פּונ דער כּמא-
 רע. איבער פעלדער און וועלדער, איבער יאמימ און מיד-
 באַריעס, ביז איך קומ אפּ יענער זייט האַרײַ-כױשעכ...
 — און פּונ דאָרטן, — שלאָגט מיך איבער בױז, — גײסטן
 צופּוס זיבן מייל, ביז דו קומסט צו א וואסערל.
 — נײַן, צו א געדיכטן וואלד... פרנער גײ איך וואלד-
 אײַן, וואלד-אױס, און ערשט נאָכדעם קומ איך צו א ווא-
 סערל...
 — דאָס וואסערל שױמסטן אריבער און צײלסטן אָפּ
 זיבן מאָל זיבן...
 — וואקסט אױס פאר מיר אן אלטימסקער מיט א לאנ-
 גער באַרד...
 — פרעגט ער דיך: „וואָס איז דײַן באַנער?"
 — זאָג איך אױם: „פיר מיך אָפּ צו דער באס-מאלקע"...
 בױז רײסט ארויס איר האנט פּונ בײַנן האנט און לאָזט
 זיך לױפן בארג-אַראָפּ. איך לױפ איר נאָך.
 — בױז, וואָס לױפסטו אזױ?
 בױז ענטפערט נישט. זי איז בערויגעז. זי האָט פּײַנט די
 באס-מאלקע. אלע מיטעס האָט זי ליב, נאָר נישט די באס-
 מאלקע...
 2

ווער בױז איז — דארפט איר גערענקען. איך האָב אײַך
 שױן אמאָל דערצײלט. נאָר מאַמער האָט איר פּאַרגעסן,
 כאזער איך אײַך איבער נאָכאמאָל.
 איך האָב געהאט אן עלטערן ברודער — בעני. איז ער
 דערטרונקען געוואָרן. נאָך אױם איז געבליבן א וואסער-מײל,
 א יונגע אלמאָנע, צױי פּערדלעך און אײַן קינד. האָט מען

די מיל אָפּגעלאָזט. די פּערדלעך פּאַרקויפּט. די אַלמאָנע האָט
כאַסענע געהאַט ערגעץ ווײַט. און דאָס קינד האָט מען גע-
בראַכט צו אונדז.

דאָס איז געווען בווי.

כאַ-כאַ-כאַ! אלע מײנען, אז איך און בווי זײנען אַ ברודער
דער מיט אַ שוועסטער. מיין טאַטן רופט זי מאמע. מיין
מאמען רופט זי מאמע. און מיר צווישן זיך לעבן, ווי אַ ברודער
דער מיט אַ שוועסטער, און האָבן זיך ליב, ווי אַ ברודער
מיט אַ שוועסטער.

ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער? פאַרוואָס זשע שעמט
זיך פאַר מיר בווי?

אײנמאַל האָט זיך געטראַפּן אַ מיסע. מיר זײנען גע-
בליבן אליין, אליין אינצוויינען איבער דער גאַנצער שטוב.
פאַרנאַכטלעך איז דאָס געווען. פּינצטערלעך שױן. דער
מאמע איז געגאַנגען אין שול זאָגן קאַדעש נאָך מײַן ברודער
בעני, און די מאמע — נאָך שוועכעלעך. איך און בווי האָבן
זיך פאַרשלאָגן אין אַ ווינקעלע, און איך דערצייל איר מײַ-
סעס. בווי האָט ליב, אז איך דערצייל איר מיסעס. שײנע
מיסעס פונעם כּיידער, מיסעס פונ טויזנט איין נאַכט. זי
רוקט זיך צו צו מיר גאַנצ נאָענט. איר האנט איז אין מײַן
האַנט.

— דערצייל, שימעק, דערצייל.

שמיל לאָזט זיך אראָפּ די נאַכט. פּאַוואָליע קלעמערן אפּ
די ווענט די שאַטנס צימערן, פּויען אפּ דער ערד און צע-
קריכן זיך. קויב-קויב וואָס מיר זעען זיך. נאָך איך פּיל, איר
הענטל צימערן, און איך הער, איר הערצל קלאפּט, און איך
זע, אירע אויגן איז דער פּינצטער גלאנצן. פּלוצעם ריכט זי
ארויס איר האנט פונ מײַן האנט. „וואָס איז, בווי?“ „מע

טאָר נישט". „וואָס טאָר מען נישט?" „האלטן זיך באַ די הענט. „פארוואָס? זוער האָט דיר געזאָגט?" „איך ווייס אליין". „מיר זיינען דען פרעמדע? מיר זיינען דען נישט שוועסטער און ברודער?" „ע! ווען מיר זאָלן זיינן שוועסטער און ברודער!"... — ציט אויס בווי, און עס הערט זיך מיר אין אירע ווערטער דאָס לאַשן פון שיר-האשירים: „מי יתנך כאת לי¹ — פארוואָס ביסטו נישט מיר אַ ברודער?"

טאָמיר אזוי. רעד איך פון בווי, דערמאָן איך מיך אין שיר-האשירים.

3

ווי זשע האלטן מיר? ערעוון שוועס. מיר לויפן באַרג-אראָפּ. פריער בווי, נאָכדעם איך. בווי איז אפּ מיר בערויגען פאר דער באס-מאלקע. אלע מייסעס האָט זי ליב, נאָר נישט די באס-מאלקע. בחיים בערויגען זיין, איר זאָלט נאָר קיין יע-סורים נישט האָבן, דויערט נישט אפילע אזויפיל, ווי איך רעד צו אייך. אָט קוקט זי שוין ווידער אפּ מיר מיט אירע גרויסע ליכטיקע פארטראכטע אויגן. פארווארפט די האָר ארונטער און זאָגט צו מיר:

— שימעק! אוי, שימעק! טו נאָר אַ קוק. זע א הימל.

דו זעסט נאָר נישט, וואָס איך דרויסן שוט זיך!

— איך זע, נארעלע. וואָס דען, איך זע נישט? איך זע א הימל, איך פיל א ווארעם ווינטעלע, איך הער פייגעלעך פישמשען און צוויטשען און טראָגן זיך איבער אונדזערע קעפּ. דאָס איז אונדזער הימל, אונדזער ווינטעלע, אונדזערע

¹ מי ווטענכא קעאכ לי.

פייגעלעך — אלצדינג איז אונדזערס, אונדזערס, אונדזערס!
 גיב אהער דיין האנט, בווי!..
 ניין, זי גיט מיר נישט די האנט. זי שעמט זיך. לעמני
 שעמט זיך פאר מיר בווי? לעמני איז זי רויט געוואָרן?
 — דאָרטן, — זאָגט מיר בווי און לויפט פאָרויס, —
 דאָרטן, אפּ יענער זינט בריקל... — און עס דאכט זיך מיר
 אויס, אז זי רעדט צו מיר מיטן לאַשן פונ שולאמיס, וואָס
 איז שיר-האשירימ: „לכה דודי¹ — קומ, טייערער!
 לאַמיר גיין אין פעלד ארויס! לאַמיר נעכטיקן אין די דער-
 פער! לאַמיר זיך פּעדערן אין די ווינגערמנער! לאַמיר זען,
 אויב דער ווינגשטאָק בליט? אויב דער ווינגצווינג האָט זיך
 פאנאנדערגענומען? אויב די מילגראַמען שפּראַצן?“...
 און אַט זינען מיר כאט בריקל.

4

דאָס מיניכל לויפט, די זשאכעס קוואקען, און די ברעטער
 שאַקלען זיך, הוידען זיך, און בווי צימערס.
 — איי, ביסטו, בווי, א... וואָס האָסטו מוירע, נארעלע?
 האלט זיך אָן אָן מיר, אָדער גיב, לאַמיך דיך ארומגעמען.
 איך דיך און דו מיך. זעסטו? אַט אזוי. אַט אזוי.
 אויס בריקל.

און אזוי ווי מיר האָבן זיך ארומגענומען, אזוי גייען מיר
 שוין אינצווייען, איינע אליין איבער דעם דאָזיקן גאניידן.
 בווי האלט זיך אָן מיר שטארק, זייער שטארק. זי שוויינט.
 נאָר עס דאכט זיך מיר, אז זי זאָגט צו מיר מיטן לאַשן פונ

¹ לעכא דודי.

שיר-האשירום: „אני לדודי ודודי לי¹ — איך בין
דיינע און דו ביסט מױנער“...

די לעוואדע איז גרויס. זי ציט זיך אָן א סאָפּ, אָן א
ברעג. מיט א גרינער קאָלדרע איז זי איבערנעצויגן. מיט
געלינקע שפרענקעלעך איז זי באשפרענקלט. מיט רוימינקע
צוויקעלעך איז זי באצוויקלט. און רייכעס שמינק; דאָ, די
שענסטע בסאָמיט פון דער וועלט! און מיר גייען ביידע
ארומגענומען, איינע אליין, אינצוויייען, אינעם דאָזיקן גא-
ניידן.

— שימעק! — זאָגט מיר בוזי און קוקט מיר גלייך אין
די אויגן אריין און רוקט זיך צו צו מיר נאָך נעענטער. —
ווען וועלן מיר אָנהייבן רײסן גרינס אפּ שוועס?

— דער טאָג איז נאָך גענוג גרויס, נארעלע! — זאָג
איך צו איר, און איך ברענ. איך ווייס נישט, ווהיין זאָל איך
קוקן פרויער: צי איך דער יארמלקע פונעם בלויען הימל? צי
אפּ דער גרינער קאָלדרע פונעם ברייטן פעלד? צי אהיין, איך
עק וועלט אריין, דאָרטן, וווּ דער הימל גייט זיך צונויפּ מיט
דער ערד? צי איך בוזים ליכטיק פאָנעם זאָל איך אריינקוקן,
איך בוזים שיינע גרויסע אויגן, וואָס ווייזן מיר אויס מיט,
ווי דער הימל, און פארטראכט, ווי די נאכט? טאָמיר זיינען
אירע אויגן פארטראכט. א טיפער זאָרג ליגט אין זיי פאר-
באָרגן. מיט א שטילן טרויער זיינען זיי איבערנעצויגן. איך
ווייס איר זאָרג, מיר איז באקאנט איר טרויער. זי טראָגט
א גרויסן ווייטעק אין הארצן. א פארדראָס אפּ איר מאמע,
וואָס האָט כאסענע געהאט פאר א פרעמדן טאטן און איז
אוועקגעפאָרן פון איר אפּ שטענדיק, אפּ אייביק, גלייך ווי

¹ אני לדודי ודודי לי

זי וואָלט איר אָנגעקערט א פרעמדע. אינ שטוב טאָר איר
מוטערס נאָמען נישט דערמאָנט ווערן, גלייכ ווי זי וואָלט
נאָר קיינמאָל נישט געהאט קיין מאמע. מיין מאמע — דאָס
איז איר מאמע. מיין מאמע — דאָס איז איר מאמע. און
זיי האָבן זי ליב, ווי אן אייגן קינד, ציטערן איבער איר, גיבן
איר נאָך, וואָס איר הארץ גלוסט. נישטאָ קיין צו טייערס
פאר כווינ. כווי האָט געזאָגט, אז זי וויל גיין מיט מיר אָן-
דריסן גרינס אפ שוועס (דאָס האָב איך זי ארופגעפירט
דערופ), האָט דער מאמע א זאָג געטאָן צו דער מאמע: „ווי
מיינסטו?“ און ביים-מיינסע האָט ער אריבערגעקוקט אריבער
די זילבערנע ברילן און געגלעט זיך די זילבערנע פעדעס פון
זיין זילבער-באָרד. און עס גייט אוועק א שמועס צווישן
מאמע-מאמע וועגן אונדזער גיין אליין הינטער דער שטאָמ
ארויס אָנרייסן גרינס אפ שוועס.

ד ע ר ט א ט ע: וואָס זאָגסטו?

ד י מ א מ ע: וואָס זאָגסטו?

ד ע ר ט א ט ע: זאָל מען זיי לאָזן גיין?

ד י מ א מ ע: פארוואָס זאָל מען זיי נישט לאָזן גיין?

ד ע ר ט א ט ע: איך זאָג דען, אז גיין?

ד י מ א מ ע: וואָס זשע דען זאָגסטו?

ד ע ר ט א ט ע: איך זאָג נאָר, צי זאָלן זיי גיין?

ד י מ א מ ע: פארוואָס זאָלן זיי נישט גיין?

און אזוי ווייטער. איך ווייס, וואָס זיי קוועטשטן. עפשער
צוואנציק מאָל זאָגט מיר אָן דער מאמע, און נאָכן מאמע
אויב די מאמע, אז דאָרט איז דאָ א בריקל, און אונטערן
בריקל איז דאָ א וואסער — א טייכל, א טייכל, א טייכל...

מיר, איך און בוזי, האָבן שוין לאנג פארגעסן דאָס
בריקל מיטן וואסער, מיטן טייכל. מיר מראָגן זיך איבער
דער ברייטער פרייער לעוואדע, אונטערן ברייטן פרייען
היכל. מיר לויפן איבערן גרינעם פעלד, פאלן און קאטשען
זיך אינעם שמעקנדיקן גראָז. מיר שטייען אופ, פאלן און
קאטשען זיך נאָכאמאָל און נאָכאמאָל, און קיין גרינס אפ
שוועס הייבן מיר נאָך אלץ נישט אָן צו רייסן. איך פיר
בוזיגן איך דער לענג און איך דער ברייט איבער דער לעוואדע.
איך בארימ זיך פאר איר מיט מיניע באיאָנטקעס.
— זעסטו אָט די ביימער? זעסטו אָט דעם זאמד? זעסטו
אָט דאָס בערגל?

— איז דאָס אינגאנצן דיינס?

אזוי זאָגט צו מיר בוזי, און אידע אויגן לאכטן מיך פאר-
דרייט עס, וואָס זי לאכט. טאָמיד איז כא איר אזא טעווע
לאכט פון מיר. איך בלאָז זיך אָן און קערעווע מיך אָפ אפ
א וויילע פון בוזיגן. שמויסט זיך בוזי, אז איך בין בערויגעז.
פארגייט זי צו מיר פון פאָרנט, פארקוקט מיר איך די אויגן
אריין און נעמט מיך אָן בא דער האנט און זאָגט צו מיר:
„שימעק!“... פליט אוועק דער רויגעז, און אלץ ווערט
פארגעסן. און איך נעם זי פאר דער האנט, און איך פיר זי
צו מיין בערגל, דאָרטן, ווו איך זיצ מיר טאָמיד, אלע יאָר.
וויל איך, זיצ איך מיר. וויל איך, הייב איך מיך אופ דורכטן
שעם-האמפירעש און פלי מיר, ווי אן אָדלער, העכער פון
דער כמארע, איבער פעלדער און וועלדער, איבער יאמיס און
מירבאָריעס...

דאָרטן, אפּן בערגל, זיצן מיר, איך און בווי (קיינ גרינס
אפּ שוועם האָבן מיר נאָך אלץ נישט אָנגעריסן), און דער-
ציילן מינימעם. דאָס הייסט: איך דערצייל, און זי האַרמט.
איך דערצייל איר פון דעם, וואָס וועט זיין אמאָל, אמאָל,
אז איך וועל זיין א גרויסער און זי א גרויסע און מיר
וועלן זיך נעמען... מיר וועלן זיך באלד אופהייבן
דורכן שעם-האמפּירעש אריבער דער כמארע און וועלן
ארומרייזן די גאנצע וועלט. פרוער וועלן מיר זיין אין אלע
לענדער, וווּ אלעקסאנדער מוקדן איז געווען... און נאָכדעם
וועלן מיר געבן א פאָר איבער קיינ ערעצ-יוסראָעל. דאָרט
וועלן מיר זיין אפּ אלע בסאָמימ-בערג, אין אלע וויינגערט-
נער, אָנשמופּן פולע קעשענעם מיט באַקסערן, פינג, טיימלען
און איילברטן און אוועקפלויען פון דאָרטן נאָך ווייטער און
ווייטער. און אומעטום וועלן מיר אָפּטאָן אן אנדער שפיצל,
וואָרעם קיינער וועט דאָך אונדז נישט זען...

— קיינער וועט אונדז נישט זען? — פרעגט מיך בווי
און כאפּט מיך אָן פאר די הענט.

— קיינער, קיינער! מיר וועלן זען אלעמען, און אונדז
וועט נישט זען קיינער.

— וויבאלד אזוי, שימעק, האָב איך צו דיר א באקאָשע.
— א באקאָשע?

— א קליינע באקאָשע...

נאָר איך ווייס פרוער איר באקאָשע. זי וויל, אז מיר זאָלן
זיך דורכפאָרן אהין, וווּ איר מאכע האָט כאסענע געהאט.
אָפּטאָן עפעס א שפיצל איר שטיפּטאמן...

— פארוואָס נישט? — זאָג איך צו איר. — מיטן גרעסטן

קאָוועד! אפ מיר מעגסטו זיך שוין פארלאָזן, נארעלע. איך קאָן זיי אָפּמאַן אוועלכעס, אז זיי זאָלן מיך האָבן צו געדענקען! — נישט זיי, נאָר איך, איך אליין. — בעט זיך בא מיר כווי. נאָר נישט אזוי גיך פויעלט זי דאָס בא מיר. מיך, אז מע צעקאסט, איז מיט סאקאָנעס-נעפּאָשעס! וואָס הייסט, איך וועל איר אָפּשווייגן אזא מיסע? א פאָטעפאלנעסט פונ א ווייבל — נעמען אונ כאסענע האָבן מיט אן אנדער טאטן, פארפאָרן צו אלדי שווארצע יאָר אונ אוועקווארפן א קינד, נישט ארטיגשריבן קיין בריוול אפילע! היתכן¹? ווו איז דאָס געהערט געוואָרן אזא רעציקע?!..

7

אומזיסט האָב איך מיך אזוי צעפלאקערט. איך האָב כאַראַטע, ווי הינט עסן מיך. נאָר ס'איז שוין פארפאלן. כווי האָט פארשטעלט דאָס פאָנען מיט ביידע הענט. זי וויינט? איך וואָלט גענומען אונ צעריסן זיך אליין אפ שטיקלעך! צו וואָס האָט מיר געטויגט אָנריירן איר ווייטעק — די מאמע אירע? שטיל אינ הארצן בא זיך רופ איך מיך אָן מיט אלע מועסע נעמען: „פערד! בעהיימע! אָקס! קאלב! לעקיש! לאג-גע צונג!“... איך רוק מיך צו צו איר. איך נעם זי אָן בא דער האנט: „כווי! כווי!“ איך וויל איר זאָגן מיטן לאָשן פונ שיר-האשיריב: „הראיני את מראיך — לאָן מיך זען דיין פאָנעם, השיעיני את קולך² — לאָן מיך הערן דיין שטיב“...

פלוצעם... פונוואנען האָבן זיך גענומען אהער דער טאמע מיט דער מאמע?

¹ האוואָכני

² האריני עם מאראיך, האשמוני עם קוילויך.

איך דערצייל, אונז די האַרעמי.

דעם טאמנס זילבערנע ברילנ גלאנצנ פונדערווייטן. די זילבערנע פערעם פון זיין זילבער-באָרד האָבן זיך צעלאָזט אפן ווינטל. און די מאמע מאכט צו אונדז פונדערווייטן מיט דער פאטשיילע. מיר ביידע, איך און בווי, זיינען געבליבן זיצן, ווי געליימט. וואָס טוען דאָ טאמע-מאמע?

דאָס זיינען זיי געקומען צו אונדז אהער, געוואָר ווערן, וואָס מיר מאכן. צי האָט זיך ניט געטראָפֿן מיט אונדז, כאָס-וועשאַלעם, עפעס אַן אומגליק? א קאַשע אפ א מיסע — א בריקל, א וואסער, א טייכל, א טייכל... מאָדנע טאמע-מאמע!

— און ווו איז אַניער גרינס?

— וואָסער גרינס?

— דאָס גרינס, וואָס איר זייט געגאנגען אַגרינס אפ

שוועסעם?..

מיר ביידע, איך און בווי, קוקן זיך איבער. איך פארשטיי אירע אויגן. איך פארשטיי איר קוק. און עס דאכט זיך מיר, אז איך הער, ווי זי זאָגט צו מיר מיטן לאַשן פון שיר-האשירים:

„מי יתנך כאח לי¹ — א, ווען דו ביסט מיר א ברודער!.. פארוואָס ביסטו מיר נישט קיין ברודער?“...

— מיילע, גרינס אפ שוועסעם וועט שוין מיסמאמע ווי-עס-איז זיין. — זאָגט דער טאמע מיט א שמייכל, און די זילבערנע פערעם פון זיין זילבער-באָרד גלאנצן אָפ איז די ליכ-

¹ מי ווענעכע קעאכ לי

טיקע שמראלנ פון דער גינגאלדענער זון. — אבי, געלויבט
דער אייבערשטער, די קינדער זיינען געזונט און ס'איז זיי כח-
לילע קיין זאכ ניט געשען.

— געלויבט איז גאט! — ענטפערט אים די מאמע און
ווישט זיכ מיט דער פאמשיילע דאָס רוימע פארשוויצטע
פאָנעם. און ביידע קוועלן זיי אָן, ווערן ברייטער ווי לענגער.
מאָדנע, מאָדנע מאמע-מאמע!

.....

אינ דער דאָזיקער נאכט

1

„לכני היקר מוהר“ר...¹

„איכ שיק דיר 00 ר“כ אונ בעט דיכ, מיני זונ, זאָלסט
מיר טאָג צוליב אונ קומענ צו פאָרנ אהייב אפ פייסעכ. עם
איז מיר א ביוזאיענ פאר דער וועלט אפ מיניע עלטערע יאָרנ.
מע האָט איינ שטיקל זונ א בענ-יאָכיד, אונ מע איז ניט זויכע
איכ צו זענ. אויכ די מאמע בעט דיכ ראכמימ, אז דו זאָלסט
לעמאנ-האשעמ קומענ צו פאָרנ אפ פייסעכ. אונ זיי וויסנ, אז
בוזינ קומט מאזלמאָוו. זי איז לעמאזל א קאלע געוואָרנ.
אימירצעשעמ, שאבעס נאָכ שוועס איז די כאסענע.
ממני אביך² ...“

אָט דאָס שרייבט צו מיר מיני טאטע — דאָס ערשמע
מאָל אזוי שארפ. דאָס ערשמע מאָל פאר דער גאנצער צייט,
פונ זינט מיר זיינענ זיכ צעגאנגענ. אונ צעגאנגענ זיינענ מיר

¹ ליבני האַיאָקאר מוהר"ר.
² מימעני אַוויכאַ.

זיכ מיטן טאמנ שמיל, נישט געקריגט זיכ. איך האָב ווי-
 דערשפעניקט זיין געבאָט. נישט געוואָלט גיין אין זינע
 וועגן. געגאנגען מיין אייגענעם וועג — זיך אוועקגעלאָזט
 לערנען. פריער איז ער געווען בערויגען, געזאָגט, אז ער וועט
 מיר קיינמאָל ניט מויכל זיין, סײַדן ער וועט לינג אפּ
 מויטן-בעט. דערנאָך האָט ער מיר מויכל געווען. דערנאָך
 האָט ער מיר אָנגעהויבן שיקן געלד: „איך שיק דיר 00 ר״כ,
 און עס לאָזט דיר גריסן די מאמע גאָר פּריינטלעך“. קורצע,
 טרוקענע בריוו. אויך מינע בריוו צו איך זינען געווען קור-
 צע, טרוקענע בריוו: „דיינ בריוו מיט די 00 ר״כ האָב איך
 מעקאבל געווען און לאָז גריסן דער מאמע גאָר פּריינט-
 לעך“.

קאלט, בוירעדיק קאלט זינען געווען אונדזערע ביידן
 בריוולעך. ווער האָט צייט געהאט דאָס צו באמערקן אין
 דער וועלט פון כאלוימעס, ווי איך האָב מיך געפונען? נאָר
 דעם טאמנס בריוו אצינד האָט מיך אופגעוועקט. ניט אזוי
 דעם טאמנס קלאָנג זיך, וואָס ס'איז אימ א ביזאָיען פאר דער
 וועלט (איך בין מיך מוידע). און ניט אזוי דער מאמעס בא-
 קאָשע, וואָס זי בעט ראכמיס — קיין זאך האָט מיך אזוי ניט
 גענומען (איך בין מיך מוידע), ווי די עמלעכע ווערטער:
 „און זיי וויסן, אז בוזין קומט מאולטאָוו“...

בוזי — אָט די בוזי, וואָס איר גלייכט איז ניטאָ אין ערנעצ
 ניט, סײַדן אין שיר-האשיריבו. אָט די בוזי, וואָס איז אייני-
 געקניפט און אויסגעבונדן מיט מינע יונגע יאָרן. אָט די
 בוזי, וואָס איז אלעמאָל געווען די פארקישעפטע באס-מאל-
 קע פון אלע מינע ווינדערלעכע באַכע-מייסעס, די שענסמע
 פּריינצעס פון מינע גאַלדענע כאלוימעס — אָט די בוזי
 איז איצט א קאלע? עמעצנס, ניט מינע?!

ווער איז בוזי? — אכ, איר ווייסט ניט, ווער בוזי איז?
איר האָט פֿאַרנעסן? איך מוז אייך נאָכאַמאָל איבערדערציילן
איר בּוֹאַנראַפּיע אינקורצן, און מיט דעם אייגענעם לאַשן,
וואָס איך האָב אייך דערציילט אַמאָל, מיט יאָרן צוריק.

איך האָב געהאַט אַן עלטערן ברודער — בעני. איז ער
דערטרונקען געוואָרן. נאָך אימ איז פֿאַרבליבן אַ וואַסער-
מיל, אַ יונגע אַלמאָנע, צוויי פֿערדלעך און איינ קינד. האָט
מען די מיל אָפּגעלאָזט, די פֿערדלעך פֿאַרקויפט. די אַלמאָנע
האַט כאַסענע געהאַט און איז אוועקגעפֿאַרן ערנעצ ווײַט.
און דאָס קינד האָט מען געבראַכט צו אונדו אינ שטוב אַרײַן.
דאָס איז בוזי.

און שײַן איז בוזי, ווי די שײַנע שולאַמיס, וואָס פֿון שיר-
האַשירימ. אַלעמאָל, ווען איך האָב געזען בוזי, האָב איך
מיך געמוזט דערמאָנען אין דער שולאַמיס, וואָס פֿון שיר-
האַשירימ. און אַלעמאָל, ווען איך האָב געלערנט אין כּיידער
דעם שיר-האַשירימ, איז מיר געקומען אַנטקעגן בוזי.

איר נאָמען איז פֿאַרצויגן פֿון עסמער-ליבע: ליבוזי —
בוזי. מיט מיר איינינעם איז זי געוואַקסן. מײַן טאַטן רופֿט
זי טאַטע. מײַן מאַמען רופֿט זי מאַמע. אַלע האָבן געמײַנט,
אַז מיר זײַנען אַ ברודער מיט אַ שוועסטער. און מיר האָבן
זיך ליב געהאַט, ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער.

ווי אַ ברודער מיט אַ שוועסטער פֿלעגן מיר זיך פֿאַר-
קלייבן אין אַ ווינקעלע, און דאָרט פֿלעגן איך איר דערציילן
באָבע-מײַסעס פֿון כּיידער, פֿון מײַן כאַווער שניקע, וואָס
ווייסט אַלצדינג, אפּילע קאַבאָלע. דורך קאַבאָלע, האָב איך
איר געזאָגט, קאָן איך מאַכן קונצן: צאַפֿן ווײַן פֿון אַ שײַן

און גאָלד פֿון דער וואַנט. מיט קאַבאַלע, האָב איך איר גע-
 זאָגט, קאָנ איך מאַכן אזוי, אז מיר ביידע זאָלן זיך אָפּהייבן
 ביז דער כּוואַרע, און נאָך העכער פֿון דער כּוואַרע. אַך, האָט
 זי ליב געהאַט האָרען פֿון מיר מיַסעס. איין מיַסע נאָך האָט
 בוזי פֿינט געהאַט פֿון מיר צו האָרען: פֿון אַ באַס-מאַלקע,
 פֿון אַ פֿרינצעסן, וואָס מע האָט זי פֿאַרקישעפט, אָפּגעכאַפט
 פֿון אונטער דער כּופּע און אַרייַנגעזעצט אין אַ קרישטאָלע-
 נעם פֿאַלאַצ אָפּ זיבן יאָר, און איך פֿלי זי אויסלייזן... אלע-
 דינג האָט בוזי ליב געהאַט צו הערן, נאָך ניט פֿון קיין פֿאַר-
 קישעפטער באַס-מאַלקע, וואָס איך זאָל דאַרפֿן פֿלוען זי אויס-
 לייזן. „מע דאַרפֿן ניט פֿלוען אזוי ווייט, פֿאַלג מיך, מע דאַרפֿן
 נישט!“... אזוי האָט געזאָגט צו מיר בוזי, אַוועקגעשטעלט
 אָפּ מיר אירע שיינע בלויע שיר-האַשירימ-אויגן.
 אָט דאָס איז בוזי.

אַיצט שרייבט מען מיר, אז עס קומט איר מאַזלמאַן, זי
 איז אַ קאַלע געוואָרן. בוזי איז אַ קאַלע. עמעצנס אַ קאַלע.
 עמעצנס, ניט מיַנע! האָב איך מיך אַוועקגעזעצט און אָפּגע-
 ענטפֿערט דעם טאַטן מיט אַ בריוו:
 „לכבוד אבי היקר מוהר“¹ ר' ...

דייַן בריוו מיט די 00 ר' ב' האָב איך מעקאַבל געווען.
 איך עמלעכע מען אַרום, ווי נאָך איך ווער פֿאַרטיק, אזוי קומ
 איך צו פֿאַרן. אָפּ די ערשטע מען פֿייסעך אָדער אָפּ די אַנ-
 דערע — נאָך זייַן וועל איך. איך לאָזן גריסן דער מאַמען
 נאָך פֿריינטלעך. און בוזי — מאַזלמאַן. איך ווינטש איר
 גליק...

ממני בך² ...

¹ ליכוויד אזוי האַיאַקאַר מוהר"ר.
² מומעני בונכאַ.

ס'א ליגנ. נישט איך האָב געהאט מיט וואָס פארטיק צו ווערן. נישט איך האָב געדארפט ווארטן עמלעכע מעג. דעם זעלבן מאָג, וואָס איך האָב באקומען פונעם מאטן דעם דאָ- זיקן בריוו און געענטפערט מיט מיין בריוו, האָב איך מיך אופגעזעצט און בין געפלוין אהייט און בין געקומען צו פלעג פונקט דעם מאָג, וואָס ערעוויינטעווי. איז א ווארע- מען ליכטיקן ערעוויינטעווי פייסעכיקן מאָג.

און האָב געטראָפן מיין שטעטל פונקט אזוי, ווי איך האָב עס איבערגעלאָזט אמאָל, מיט יאָרן צוריק. נישט פאר- ענדערט אפ א האָר, נישט געמינערט א טראָפן. די אייגענע שמאָט. די אייגענע מענטשן. דער אייגענער ערעוויינטעווי- פייסעכיק- קער אינדרויסן מיטן אייגענעם ערעוויינטעווי פייסעכיקן מאָרע- ראב.

איין זאך נאָך האָט געפעלט: דער שיר-האָשירימו. ניין. עס איז שוין נישט מער שיר-האָשירימודיק, ווי ס'איז געווען אמאָל, מיט יאָרן צוריק. אונדזער הויפ איז שוין נישט מער שלוימע האמילעכס וויינגארטן, וואָס איז שיר-האָשירימו. דאָס האָלצ מיט די קלעצער, מיט די ברעטער, וואָס ליגן אָנגעוואָרפן בא אונדזער שטוב, איז שוין נישט מער מע- נענביימער און בוקסנביימער. די קאצ, וואָס ליגט בא דער טיר און ווארעמט זיך אפ דער זון, איז שוין נישט מער פון די פעלד-אינדן, וואָס באגעגענען זיך אין שיר-האָשירימו. דער בארג, וואָס אפ יענער זייט שול, איז שוין ניט מער דער לעוואָנען. ניט מער פון די בסאָמיט-בערג... די וויבלעך און מייבלעך, וואָס שטייען אין דרויסן און וואשן און פרעסן און רייניקן און קאשערן אפ פייסעכ, זיינען שוין ניט מער די

מעכטער פון יערושאלאם, וואָס ווערן דערמאָנט אין שיר-
האשירים... וווּ איז אהינגעקומען מיין אמאָליקע יונגע, פרי-
שע, קלאָרע, ליכטיקע, מיט בסאָמיים שמעקנדיקע שיר-האשי-
ריב-וועלט?..

4

איך האָב גערטאָפּן מיין היים פונקט אזוי, ווי איך האָב
זי איבערגעלאָזט מיט יאָרן צוריק. נישט פארענדערט אַ האָר,
נישט געמינערט אַ טראָפּן. דער מאמע — ווי געווען. נאָר
זיין זילבער-באָרד איז געוואָרן עטוואָס נאָך מער געזילבערט.
זיין ברייטער ווייסער געקנייטשטער שמערן — נאָך עטוואָס
מער געקנייטשט. אפאָנעם, פון דייגעס...

אויך די מאמע — ווי געווען. נאָר דאָס רוימע פאָנעם
איז געוואָרן געלבלעכ. און דאכט זיך מיר, אז קלענער איז
זי געוואָרן אין וואָס. און עפּשער ווייזט זיך מיר אויס, דער-
פאר ווייל זי האָט זיך אַ ביסל איינגעבויגן, איינגעבויגן צו דער
ערד? און די אויגן זיינען איר רויטלעך און מיט קישעלעך,
ווי אונטערגעשוואָלן. שוין זשע פון געווייני?..

אפּ וואָס האָט געוויינט מיין מאמע? אפּ וועמען? אפּ
מיר, איר בעני-יאָכיד, וואָס איך האָב ניט געוואָלט פאָלגן דעם
מאמע און האָב ווידערשפעניקט זיין געבאָט, נישט געוואָלט
גיין אין זיינע וועגן, געגאנגען מיין אייגענעם וועג, זיך
אזעקגעלאָזט לערנען און אזוי לאנג אין דער היים נישט
געווען? צי אפּ בוזין וויינט מיין מאמע, וואָס האָט כאסענע
שאבעס נאָך שוועס?..

אב, בוזי! אויך זי האָט זיך אפּ קיין האָר ניט פארענ-
דערט. ניט געמינערט אַ טראָפּן. אויסגעוואקסן איז זי נאָר.
אויסגעוואקסן און שענער געוואָרן. נאָך שענער, ווי ווען-

ס'ניט-איז אמאָל. הויכ און שלאנק און ריפּ און מאַלע-כיינ
אוינג — די זעלבע שיינע בלויע שיר-האשירים-אוינג. נאָר
מער פארטראכטע, ווי אמאָל. פארטראכטע, פארטיפטע,
פארזאָרנטע, שיינע, בלויע שיר-האשירים-אוינג. און אַ
שמויכל אפ די ליפּ. און פריינטלעכ, און ליב, און היימיש,
און צוגעלאָזט, און שמיל, ווי א טויב, צנועדיק-שמיל.

קוק איכ אפ בוזי, דערמאָנ איכ מיכ אָן יענער בוזי, וואָס
אמאָל. דערמאָנ איכ מיכ אָן אירע נאָרוואָס אופגעניימע יאָמ-
טעווריקע קליידלעכ, וואָס די מאמע האָט איר דעמלט אָפּ
גענייט אפ פייסעכ. דערמאָנ איכ מיכ אָן אירע נייע קליינע
יאָמטעווריקע שיכלעכ, וואָס דער טאמע האָט איר דעמלט
געקויפט אפ פייסעכ. און דערמאָנ איכ מיכ אָן יענער בוזי,
וואָס אמאָל, אזוי קומט מיר ניט-וויילנדיק דאָס לאנג-פאר-
געסענע שיר-האשירים ווידעראמאָל, א פאָסעק נאָך א פאָ-
סעק: „אייגעלעכ ווי מינבעלעכ, הערעלעכ ווי ציגעלעכ,
גליטשנ זיכ בארג-ארפּ... ציינדעלעכ — ווייסע שעפעלעכ,
נאָרוואָס פון טייכ ארויס, איינס-אונ-איינס. שנירעלעכ —
אירע ליפּ. אזוי רעדט, איז צוקער-זיס“...

איכ קוק אצינד אפ בוזי, און עס ווערט שוין אלעס ווי
דער שיר-האשירים-דיק, ווי אמאָל-אמאָל, מיט יאָרן צוריק.

5

— בוזי, דיר קומט מאזלמאָוו?
זי הערט ניט. וואָס זשע האָט זי אראָפּגעלאָזט די אוינג?
וואָס זשע זיינען רויט געוואָרן אירע בעקלעכ? ניין. איכ בוזי
איר אָפּגעבן מאזלמאָוו.

— מאזלמאָוו דיר, בוזי!

— מיט מאזל זאָלסטו לעבן.

אזן מער ניט. פרעגט זי — קאָן מען ניט. רייזט מיט איר — איז ניטאָ ווו. עם לאָזט מיכ ניט דער טאמע. עם לאָזט מיכ ניט די מאמע. עם לאָזט מיכ ניט די קרוויימ, די מיט-פאָכע, די שכיינימ, וואָס קומען אריין מיכ מעקאבל-פאָנעכ-זיינ. דער אריין, דער ארויס. אלע שטייען ארום מיר. אלע באטראכטן מיכ, ווי א בער, ווי א מאַדנע באשעפעניש פון אן אנדער וועלט. אלע ווילן מיכ זען און הערן, וואָס איך מאכ און וואָס איך טו — אזא צייט ניט געזען זיך!

— דערצייל זשע אונדז עפעס נייע: וואָס האָסטו געזען, וואָס האָסטו געהערט?

און איך דערצייל זיי נייע, וואָס איך האָב געזען און וואָס איך האָב געהערט. און איך קוק בייס-מייסע אפ בווינ. איך זוכ אירע אויגן און באגעגן מיכ מיט אירע אויגן. מיט אירע גרויסע, טיפע, פארזאָרגטע, שיינע בלויע שיר-האשירימ-אויגן. נאָר אירע אויגן זיינען שטום, ווי אירע ליפן, ווי זי אליין גאָרניט זאָגן מיר אירע אויגן. גאָלע גאָרניט. און עם קומט מיר אקעגן, ווי אמאָל, דער שיר-האשירימ, א פאָסעק נאָכ א פאָסעק: „גן נעול א חותי כלה¹ — א גאָרטן א פארשלאָסענער איז מיין שוועסטער די קאלע. א גאָרטן א פארשלאָסענער, א קוואל א פארזיגלטער“...

¹ גאן נעול א חותי כלה.

אונ א שמורעמ הייבט זיכ אופ בא מיר אין קאָפּ, אונ א פייער אין הארצן. א פייער — ניט אפ קיינעם, נאָר אפ זיכ אליין. אפ זיכ אונ אפ יענע כאלוימעס, נארישע, יונגלשע, נאָלדענע כאלוימעס, וואָס צוליב זיי האָב איכ פארלאָזן טאמע-מאמע. צוליב זיי האָב איכ פארגעסן אָן בוזין. צוליב זיי האָב איכ מאקריוו געווען א שטיק פון מיין לעבן, פאר-שפילט מיין גליק, פארשפילט, פארשפילט אפ אייביק!

פארשפילט? ניין. עס קאָן ניט זיין. עס קאָן ניט זיין! אָט בין איכ דאָך געקומען. באציטנס געקומען... לאָמיכ נאָר בלייבן מיט בוזין אליין. לאָמיכ נאָר ריידן מיט איר א פאָר ווערטער. נאָר ווי קאָן איכ ריידן מיט בוזין א פאָר ווערטער, אז אלע זינגען דאָ? אז אלע זינגען זיי ארום מיר? אלע בא-מראכטן מיכ, ווי א בער, ווי א באשעפעניש פון אן אנדער וועלט. אלע ווילן מיכ זען אונ הערן, וואָס איכ מאכ אונ וואָס איכ טו — אזא צייט ניט געזען זיכ!

מער פון אלע הערט מיכ אויס דער טאמע. איבער א סייפער זיצט ער, ווי אלעמאָל, אונ פארקנייטשט איז זיין כרייטער שמערן, ווי אלעמאָל, אונ קוקט אפ מיר אריבער די זילבערנע ברילן אונ גלעט זיכ די זילבערנע פעדעם פון זיין זילבער-באָרד, ווי אלעמאָל. אונ עס דאכט זיכ מיר, אז ער קוקט אפ מיר ניט אזוי, ווי אלעמאָל. ניין, ס'איז ניט דער קוק, וואָס אמאָל. איכ פיל עס. דער מענטש איז כאללידיקט. איכ האָב ווידערשפעניקט זיין געבאָט. ניט געוואָלט גיין אין זינע וועגן. געגאנגען מיין אייגענעם וועג...

אויכ די מאמע שמייט בא דער זיין, אוועקגעוואָרפן די קיכ מיטן ערעו-פייסעכ, אונ הערט מיכ מיט טרערן אפ די

אויגנ. מיטן שפיצ פארמעכ ווישט זי ביגניווע א טרער,
כאָמט דאָס פּאַנעם שמויכלט, און זי הערט, ווי איך דערצייל,
און זי קוקט מיר אין מויל אריין און שלינגט, שלינגט איך
לעכס וואָרט מינים.

אויך בוזי זיצט אקעגן מיר, די הענט צונויפגעלייגט אפן
הארצן, און הערט מיך אויס גלייך מיט זיי. גלייך מיט זיי
קוקט זי מיר אין מויל אריין. גלייך מיט זיי שלינגט זי איך-
לעכס וואָרט מינים. איך קוק אפ בוזי. און איך לייען אין
אירע אויגן און קאָן ניט איבערלייענען גאַרנישט ניט. גאַר-
נישט ניט.

— דערצייל זשע, וואָס ביסטו אנשווינג געוואָרן? —
מאכט צו מיר דער מאמע.

— לאָז איך צורן, האָסטו געזען א ביסל! — טוט זיך א
כאפ די מאמע. — דאָס קינד איז מיר, דאָס קינד איז הונגע-
ריק. און ער: דערצייל און דערצייל! דערצייל און דערצייל!

7

ביסלעכווייז הייבט אָן דער אוילעם זיך צעגייג, און מיר
בלייבן אליין: דער מאמע און די מאמע, איך און בוזי.
די מאמע לאָזט זיך אוועק אין קיך און קומט גיך צוריק מיט
א שיינעם פייסעכיקן מעלער — א באקאנטן מעלער, גע-
מאָלט מיט גרויסע גרינע פיינג-בלעמער.

— מאָמער וואָלסטו עפעס גענומען אין מויל אריין,
שימעק? ביזן סיידער איז נאָך ווייט.

זאָגט צו מיר מיין מאמע מיט אזוי פיל ליבשאפט, גע-
טריטשאפט און ווארעמער איבערגעבנהייט, און בוזי הייבט זיך
אופ מיט אירע שטילע טריט און טראָגט מיר צו א גאָפל-

מעסער — באקאנטע פייסעכיקע גאָפּל-מעסער. אלץ איז מיר באקאנט. קיין זאך האָט זיך נישט געענדערט. נישט געמינערט א טראָפּן. דער אייגענער טעלער מיט די גרויסע גרינע פּיינג-בלעמער. די אייגענע גאָפּל-מעסער מיט די ווייסע ביינערנע קלעצלעך. דער אייגענער רייכ-ניכויכ פונ דער פייסעכי-קער גענרזן-שמאלץ. דער אייגענער טאט גאניידן פונ די ערעו-פייסעכיקע צוגעפרישמע מאצע. נישט געענדערט א האָר. נישט געמינערט א טראָפּן.

נישט מער, וואָס דעמלט ערעו פייסעכ האָבן מיר גע-געסן ביידע, איך און בויז. פונ איין טעלער, געדענק איך, האָבן מיר געגעסן. טאקע אָט פונ דעם באקאנטן שיינעם פייסעכיקן געמאָלטן טעלער, וואָס איז געמאָלט מיט גרינע פּיינג-בלעמער. און נישט האָט אונדז דעמלט געגעבן די מאמע, געדענק איך. פולע קעשענעס מיט נישט. און מיר האָבן זיך גענומען דעמלט פאר די הענט, געדענק איך, איך און בויז, און מיר האָבן זיך געלאָזט פליען, געדענק איך, ווי די אָד-לערס. איך לויפ — זי לויפט מיר נאָך. איך שפּרינג איבער די קלעצער — זי שפּרינגט מיר נאָך. איך ארום — זי ארום. איך אראָפּ — זי אראָפּ.

— שימעק! ביזוואנען וועלן מיר לויפן, שימעק?
זאָגט צו מיר בויז. און איך ענטפער איר מיטן לאַשן פונ שיר-האשירימ: „עד שי פוה היום — ביז ס'וועט א בלאָז טאָג דער טאָג, ונסו הצללים¹ — און עס וועלן אנמלויפן די שאַטנס“...

¹ אד שיעאפאב האיוימ, ווענאסו האצלאלימ.

דאָס איז געווען אמאָל, מיט יאָרן צוריק. היינט איז בווי אויסגעוואקסן, געוואָרן א גרויסע. און איך בין אויסגעוואקסן, געוואָרן א גרויסער. און א קאלע איז געוואָרן בווי, עמעצנס א קאלע, עמעצנס, ניט מיינע... און איך וויל בלייבן מיט בווינ אליין. און איך וויל רייזן מיט איר א פאָר ווערמער. איך וויל הערן איר קאָל. מיטן לאַשן פון שיר-האשירים ווילט זיך מיר זאָגן צו איר: „הראיני את מראיך — מאכ מיך זען דיין אויסזיכט. השמיעיני את קולך¹ — מאכ מיך הערן דיין שמים“... און עס דאכט זיך מיר, אז אירע אויגן ענטפערן מיר אויך מיטן לאַשן פון שיר-האשי. ריב: „לכה דודי — קומ, מיערער, נצא השדה² — ניט דאָ, נאָר אין דרויסן... אין דרויסן... דאָרט וועל איך דיר זאָגן. דאָרט וועל איך דיר דערציילן. דאָרטן וועלן מיר רייזן. דאָרטן“...

איך כאפ א קוק אין דרויסן ארויס דורכן פענצמער. אכ, ווי שיינ דאָרט איז, ווי ערעו-פייסעכיק! ווי שיר-האשירים-דיק! אן אווירע נאָר, ס'איז שוין באלד אויס טאָג. נידעריק-נידעריק לאָזט זיך אראָפּ די זון און באפארבט דעם הימל מיט גינגאָלד. דאָס גאָלד שיינט אָפּ אין בוויס אויגן. זיי באַדן זיך אין גאָלד. אָט באלד שטארבט דער טאָג. איך וועל ניט האָבן קיין צייט אפילע מיט בווינ א וואָרט צו רייזן. דער גאנצער טאָג איז אוועק אפ פוסטע רייד מיטן טאטן, מיט דער מאמען, מיט דער מישפאָכע—וואָס איך האָב גע-

¹ הארונני עם מראוכי. האשמווני עם קוליוכי.
² לעכא דודי. ניוציו האסאדע.

הערט, וואָס איך האָב געזען... איך כאפ מיך אופ אונ קוק
דורכ פּענצטער איך דרויסן ארויס אונ טו פּאַרבייגייענדיק
א זאָג צו בווינ:

— מיר וועלן זיך א ביסל עפּשער דורכניינ? אזא צייט
איך דער היינט ניט געווען. איך וויל אַנקוקן דעם הויפּ, איך
וויל זען די שטאַט...

9

ווייסט איר ניט, וואָס איז מיט בווינ? אַנגעצונדן האָט
זיך איר דאָס פּאַנעם, ווי א העליש פּיער. ווי די זונ-
קוגל, וואָס האלט באמ אונטערגיינ, איז זי רויט געוואָרן.
זי ווארפט א בליק אפּן מאטן. אפּאַנעם, זי וויל הערן, וואָס
דער מאמע וועט זאָגן? אונ דער מאמע קוקט אפּ דער מא-
מע אריבער די זילבערנע ברילן. ער גלעט די זילבערנע פּע-
דעם פון זיין זילבער-באָרד אונ זאָגט איך דער וועלט אריין,
צו קיינעם ניט:

— די זון זעצט זיך. שוין צייט זיך איבערטאָן. גיין איך
שול אריין דאווענען. שוין צייט ליכט בענטשן. ווי מיינסטו?
גיין. איך וועל, אפּאַנעם, היינט ניט רייזן מיט בווינ א
וואָרט ניט? מיר נעמען זיך איבערטאָן. די מאמע איז שוין
באלד אינגאנצן פייסעכיק. זי האָט שוין אַנגעטאָן אפּ זיך
איר יאָמטעוודיק זיידן מאלבעש. אירע ווייסע הענט שעמע-
רייגן. קיינער האָט ניט אזעלכע שיינע ווייסע הענט, ווי מיינ
מאמע. אָט באלד וועט זי זיך שמעלן ליכט בענטשן. מיט
אירע ווייסע הענט וועט זי פארשמעלן אירע אויגן אונ
וויינען שטילערהיים, ווי אמאָל. דער לעצטער שטראל פון
דער פּאַרגייענדיקער זון וועט זיך שפּילן אפּ אירע שיינע

קלאַרע ווייסע הענט. קיינער האָט ניט אזעלכע שיינע קלאַרע ווייסע הענט, ווי מײַנ מאמע.

נאָר וואָס איז מיט בווייז? איר פאָנעם איז אויסגעלאָשט, ווי די זון, וואָס האלט כאטש זעצן זיך, ווי דער טאָג, וואָס האלט בא אונטערנייג. נאָר שיינ איז זי און כיינעוודיק, ווי קיינמאָל ניט. און טיפ-טרויעריק זיינען אירע שיינע כלויע שיר-האשירימ-אויגן. און פארטראכט זיינען אירע אויגן.

פון וואָס טראכט איצט בווייז? פון דעם ליבן גאסט, וואָס זי האָט אפ אימ אזוי ארויסגעקוקט און וואָס איז געקומען צו פליען אזוי אומגעריכט, נאָכדעם. ווי ער איז אזא צייט איז דער היים ניט געווען? אָדער פון איר מאמע, וואָס האָט כאסענע געהאט דאָס אנדערע מאָל און אוועקגעפאָרן ערגעץ ווייט און פארגעסן, אז זי האָט א טאָכטער, וואָס הייסט בווייז? אָדער פון איר כאָסן טראכט איצט בווייז, פון איר כאָסן, וואָס טאטע-מאמע האָבן איר אוואדע אָנגעהאנגען קעגן איר ווילן? און פון איר כאסענע, וואָס דארף זיין שאבעס נאָכ שוועס מיט א מענטשן, וואָס זי קען אימ ניט און ווייסט אימ ניט, ווער ער איז און וואָס ער איז? אָדער, פארקערט, עפשער האָב איך אינגאנצן א טאָעס? עפשער ציילט זי נאָר די טעג פון פייסעכ ביז שוועס, ביז שאבעס נאָכ שוועס? וואָרעט דאָס איז איר אויסדערוויילטער, וואָרעט ער איז איר ליב און ער איז איר טייער. ער וועט זי פירן אונטער דער כופע, און אימ וועט זי אוועקשענקען איר הארץ און ליבע. און מיר? מיר איז זי, אוי-וויי, ניט מער ווי א שוועס-טער. געווען א שוועסטער און געבליבן א שוועסטער... און עס דאכט זיך מיר, אז זי קוקט אפ מיר מיט ראכטמאָנעס און מיט פארדראָס און זאָגט צו מיר, ווי זי האָט געזאָגט צו מיר אומאָל, מיטן לאָשן פון שיר-האשירימ: „מי ית נך כאח

לי¹ — ווען דו ביסט מיר א ברודער! אכ, פארוואס
ביסטו מיר ניט א ברודער?! ... וואס זאל איך איר ענטפערן
דערופ? איך ווייס שוין, וואס איך וועל איר ענטפערן דע-
רופ. לאמיר נאך ריידן מיט איר עטלעכע ווערטער. עטלעכע
ווערטער.

ניין. איך וועל היינט ניט קאָנען ריידן. מיט בוזין קיין
איינציק וואָרט, קיין האַלב וואָרט אפּילע. אָט הייבט זי זיך
אופ, גייט מיט שמילע גרינגע טריט צו דער שאַפּע, גרייט
צו פאַר דער מאמענט ליכט אין די זילבערנע לייכטערס. אלמע
באקאנטע, היימישע הויכע, געבלאָזענע זילבערנע לייכטערס.
מיר זיינען מיט זיי גוט באקאנט און באפריינדעט פון אמאָל.
די דאָזיקע זילבערנע לייכטערס האָבן דאָך פארנומען אמאָל א
בעקאָונען אָרט אין מיינע גאָלדענע כאלוימעס בא דער
פארקישעפּטער באס-מאלקע אין דעם קרישמאָלענעם פּא-
לאַצ. די דאָזיקע גאָלדענע כאלוימעס מיט די דאָזיקע זיל-
בערנע לייכטערס, מיט די בענטשליכט, מיט דער מאמענט
שיינע קלאָרע ווייסע הענט, מיט בוזים שיינע בלויע שיר-
האַשירימו-אויגן, מיט די לעצטע גאָלדענע שטראַלן פון דער
פארגיינדיקער זון — איז עס דעם נישט איינס און דאָס
זעלבע, געקניפּט און געבונדן?..

— מא! — זאָגט דער מאמענט צו מיר מיט א קוק אין
פענצטער און מיט א ווונק, אז ס'איז שוין צייט זיך איבער-
טאָן און גיין אין שול אריין דאוונען.
מיר טוען זיך איבער, איך און דער מאמענט, און מיר
גייען אין שול אריין דאוונען.

¹ מי וועטנאָ קעאָכ לי

אונדזער שול, אונדזער אלטע-אלטע שול, האָט זיך אויך
ניט פארענדערט, איר זאָלט זאָגן אַ האָר. נישט געמינערט אַ
טראַפּן. אַ ביסל זיינען נאָר געוואָרן שוואַרצער די ווענט.
נידעריקער דער אָמער. עלטער דער אלמעמער. און דער
אַרנ-קוידעש האָט פארלאָרן דעם גלאַנץ פון זײַן נײַהײַט.
ווי אַ קליין בייס-האמיקדעש האָט אונדזער שול אויסגע-
זען אין מײַנע אויגן. איצט האָט זיך דאָס בייס-האמיקדעש
אַנגעבויגן אַ ביסעלע אפּ אַ זײַט. אכ! ווי איז אהינגעקומען
די הייליקע פראכט און גלאַנץ פון אונדזער אלטער שול?
ווי זײַנען די מאַלאַכײַם, וואָס פלעגן דאָ שוועבן אונטער דעם
געמאַלטן סופיט אלע פרייטיק צו נאכט, צו קאבאַלאס-שאכעס,
און אלע יאָמטעוו אפּ דער נאכט, צו באַרכו?
אויך די כאלעבאטיים פון שול האָבן זיך ווייניק-וואָס
פארענדערט. נאָר אַ ביסעלע פארעלמערט זיך. שוואַרצע
בערד זיינען ווייס געוואָרן. גלייכע פלייצעס האָבן זיך אויס-
געבויגן. אמלעסענע קאפּאַמעס זיינען צעהאקט געוואָרן. עס
זענען זיך אַרויס ווייסע פּעדעם, געלע פּאַסן. מיילעך דער
כאזן זינגט נאָך היינט אויך אזוי שייַן, ווי אמאָל, מיט יאָרן
צוריק. אַ ביסעלע נאָר איז אימ פּאַרדומפּן דאָס קאָל. עס
הערט זיך אין זײַן דאוונען אַ נײַער טאָג: מער געוויינט, ווי
געזונגען. מער געקלאָגט זיך, ווי געכעמט. און אונדזער ראָוו?
דער אלטער ראָוו? — דער האָט זיך נאָר ניט פארענדערט. גע-
ווען ווי געפאלענער שניי און געבליבן ווי געפאלענער שניי.
איין קלייניקייַט נאָר: די הענט ציטערן אצינד. און מיטן
גאַנצן גופ ציטערט ער. פון אלטקייַט, אפּאַנעם. אזרועל דער
שאכעס, אַ יוד אָן אַ סימען פון אַ באַרד, וואָלט געווען דער

אייגענער, וואָס אמאָל, ווען נישט די צייַן. ער האָט פאר-
 לאָרן אלע צייַן, און ער זעט אויס מיט זייַנע איינגעפאלענע
 קינבאקן מער ווי א ידענע, ווי איידער א מאנצבל. נישקאָ-
 שע, ער קלאפט נאָכ היינט אויב מיטן פראַמיש איבערן
 שולבן, אז עס קומט צו שמוינע-עסרע. עמעס, שוין נישט דער
 קלאפ, וואָס אמאָל. אמאָל, מיט יאָרן צוריק, האָט מען גע-
 קאָנט טויב ווערן פון זייַן קלאפן. היינט שוין נישט. אפאָ-
 נעם, נישטאָ דער קויעכ, וואָס אמאָל. געווען א יוד א גוואר.
 אמאָל, מיט יאָרן צוריק, איז מיר דאָ געווען גוט, געדענק
 איב, גוט אָן אַן ערעכ, אָן א מאָס! דאָ, אין דעם קליינעם
 בייס-האמיקרעש, האָט מיין קינדערשע געשאַמע אמאָל, מיט
 יאָרן צוריק, געשוועכט איינינעם מיט די מאלאָכיים אונטער
 דעם געמאָלטן סופיט. דאָ, אין דעם קליינעם בייס-האמיקרעש,
 האָב איב אמאָל, מיט יאָרן צוריק, איינינעם מיטן טאטן און
 מיט אלע יודן, געשמאק און ערנסט געדאוונט...

11

און אָט בין איב איצט ווידעראמאָל אין מיין אלטער
 אמאָליקער שול, און איב דאוונ מיט אונדזערע אלטע אמאָ-
 ליקע באלעבאטימ, און איב הער דעם אייגענעם כאונ, וואָס
 אמאָל, וואָס זינט מיטן אייגענעם נינג, וואָס אמאָל. און
 דער אוילעם דאוונט געשמאק און ווארעם און מיטן זעלבן
 נוסעכ, וואָס אמאָל. און איב דאוונ איינינעם מיטן אוילעם.
 נאָר מיין געדאנקען זיינען ווייט פונעם דאוונען. איב מיט
 א בלעמל נאָכ א בלעמל אין מיין סידער און — איב בין ניט
 שולדיק — עס מישט זיך מיר אופ שיר-האשירימ קאפימל
 ד': „הנך יפה רעיתי — ווי שייַן דו ביסט, כאווער-

מאָרנ מלינע. הַנֶּךְ יִפְהַ, עֵינֶיךָ יוֹנִים¹ — ווי שײַן
 דו ביסט מיט דינע טויבן-אויגן... איך וואָלט וועלן
 דאוונען גלייך מיט אלע, גלייך ווי איך האָב אַמאָל גע-
 דאוונט. נאָר עס דאוונט זיך נישט! איך מיש אַ בלעטל נאָך אַ
 בלעטל אײַן מיטן סידער און — איך בין נישט שולדיק — עס
 מישט זיך אָפּ ווידער שיר-האַשירימ קאַפּיטל ה': „בִּאתִי
 לְגַבִּי, אַחֲרַי כֹּלֵה² — איך בין געקומען אײַן מיט
 ווינגאַרטן, מיטן שוועסטער די קאלע“...

און ווײַטער: „איך האָב געקלויבן מיטן קרימיטער, גע-
 שמעקט מיטן בסאַמימ, געגעסן מיטן האַניק, געטרונקען מיט
 ווייץ“...

נאָר וואָס רייד איך? וואָס זאָג איך? דער גאַרטן איז
 נישט מיטער. איך וועל נישט קלויבן קיין קרימיטער, נישט
 שמעקן קיין בסאַמימ, נישט עסן קיין האַניק, נישט טרינקען
 קיין ווייץ. דער גאַרטן איז נישט מיטן גאַרטן. בוזי איז נישט
 מיטן קאלע. בוזי איז עמעצנס אַ קאלע. עמעצנס, נישט
 מיטןע!.. און עס קאָכט אײַן מיר אַ גענעם. נישט אפּ בוזי.
 נישט אפּ קיינעם. נייַן. אפּ מיר אליינ: סמיטש, ווי האָב איך
 געקאָנט אײַן אזא צײַט זײַן אזוי ווײַט פון בוזי? ווי האָב
 איך געקאָנט דערלאָזן, אַז מע זאָל צונעמען פון מיר בוזי
 און אָפּגעבן זי צו אַן אנדערן? האָט זי מיר דען נישט גע-
 שריבן אלעמאָל ברווולעך און געגעבן אַנצוהערעניש, „אז זי
 האָפט אײַן גיכע צײַטן זיך מיט מיר צו זענן?“... האָב איך
 איר דען נישט אָפּגעלייגט אלעמאָל פון אײַן יאָמטעו אפּן
 אנדערן, אזוי לאנג, ביז זי האָט מיר אָפּגעהערט צו שרייבן?..

¹ הונאכ יאָפּאָ ראַאִיאָסוי. הונאכ יאָפּאָ, אוינאזכ ווֹנִים.
² באַסי לעגאַני, אכּוּסִי באַלע.

— גומ'יאָמטעוו. דאָס איז מיין זון.

אזוי שמעלט מיכ פאָר דער מאמע נאָכן דאוונען פאר די
 כאלעכאטימ אין שול, וואָס כאטראכטן מיכ פון אלע זייטן
 און גיבן מיר אָפּ און נעמען צו פון מיר דעם שאַלעם-אליי-
 כעם, ווי אַן אלטן כויוו.

— דאָס איז מיין זון...

— דאָס איז אייער זון? נא דיר אָפּ שאַלעם.

אינ דעם טאמנס ווערטער „דאָס איז מיין זון“ זיינען דאָ
 אלערליי פארבן: פרייד און גאדלעס און פארדראָס. מע קאָנ
 לערנען דעם פּשאט, ווי מע וויל: „וואָס זאָגט איר? דאָס
 איז דאָך מיין זון!“... אָדער: „שמעלט אייך פאָר — דאָס
 איז מיין זון!“...

איכ פיל זיין הארצ. דער מענטש איז באליידיקט. איכ
 האָב ווידערשפעניקט זיין געבאָט. איכ בין נישט געגאנגען
 אין זיינע וועגן. איכ בין מיר געגאנגען אין מיין אייגענעם
 וועג און האָב אימ פארעלמערט פאר דער צייט. ניין, ער
 האָט מיר נאָך ניט מויכל געווען. ער זאָגט דאָס מיר ניט. ער
 פארשפּאַרט עס מיר צו זאָגן. איכ פיל עס אליין. דאָס זאָגן
 מיר זיינע אויגן, וואָס קוקן מיר דורכ די זילבערנע ברילן
 גלייך אין הארצן ארזיין. דאָס זאָגט מיר דער שטילער זיפּצ,
 וואָס רניסט זיך ארויס פון צייט צו צייט פון זיין אלטער
 שוואכער ברוסט... מיר גייען ביידע פון שול אהיים און
 שווינגן. מיר גייען שפעטער פון אלעמען. די נאכט האָט
 פארשפּרייט אירע פלינגל איבערן הימל, און אראָפּגעלאָזט
 האָט זיך איר שאָטן אפּ דער ערד. א שטילע, א ווארעמע, א
 הייליקע פייפעכיקע נאכט איז דאָס. א נאכט פול מיט פוידעס

און רעמענישן. פול מיט ווונדער. די הייליקייט פון דער דאָ-
זיקער נאכט פילט זיך אין דער לופט. קוקט אראָפּ פונעם
טונקל-בלויען הימל. וועגן איר שמועסן זיך דורך שמילער-
הייט די שטערן. יעצט אס-מי-צראים לאָזט זיך הערן
פון דער דאָזיקער נאכט...

מיט גיכע-גיכע טריט גיי איך אהיים אין דער דאָזיקער
נאכט. און דער טאמע — קוים וואָס ער גייט מיר נאָך.
ווי א שאַטן גייט ער מיר נאָך. „וואָס יאָגסטו אזוי?“ —
פרעגט מיך דער טאמע, קוים וואָס ער כאפט דעם אָמעם.
עכ, טאמע, טאמע! זעסטו דען ניט, אז איך בין געגליכט
צו א הירש, אָדער צו אַן אינד פון די אינדן אפ די כסאָמי-
כערן?.. מיר איז לאַנג, טאמע, צו לאַנג די צייט. מיר איז
ווייט, טאמע, צו ווייט דער וועג, דעמלט, ווען בווי איז א
קאלע. עמעצנס א קאלע. עמעצנס, ניט מיינע!.. איך בין גע-
גליכט צו א הירש, אָדער צו אַן אינד פון די אינדן אפ די
כסאָמי-כערן.

אזוי ווילט זיך מיר ענטפערן מיין טאטן מיטן לאָשן
פון שיר-האשירים, און איך פיל נישט די ערד אונטער זיך.
און איך גיי מיט גיכע-גיכע טריט אהיים אין דער דאָזיקער
נאכט. און מיין טאמע — קוים וואָס ער גייט מיר נאָך. ווי
א שאַטן גייט ער מיר נאָך אין דער דאָזיקער נאכט.

18

מיט דעם אייגענעם „גומ-יאָמטעוו“, וואָס מיר פלעגן
אריינקומען אין דער דאָזיקער נאכט פון שול אהיים אומאָל,
מיט יאָרן צוריק, זיינען מיר אריינגעקומען אויך אצינד —
איך און דער טאמע.

מיט דעם אייגענעם „גומ-יאָמטעוו — „גומ-יאָר“, וואָס די מאמע און בוזי פלעגן אונדו באגעגענענע אין דער דאָזי-קער נאכט אמאָל, מיט יאָרן צוריק, האָבן זיי אונדו בא-געגנט אויב אצינד.

די מאמע, די מאלקע, אָנגעמאָן אין איר קיניגלעך זינדן מאלבעש, און די באס-מאלקע, בוזי, — אין איר שניי-ווייס קלייד. אָבער פונקט דאָס אייגענע בילד, וואָס אמאָל, מיט יאָרן צוריק, ניט פארענדערט אפ א האָר, נישט געמינערט א טראָפן.

ווי מיט יאָרן צוריק, אזוי אויב אצינד, אין דער דאָזי-קער נאכט, איז אונדזער שמוב פול מיט כיני. א באזונדערע שיינקייט, א הייליקע, יאָמטעוודיקע, מאיעסמעישישע שיינ-קייט האָט אראָפגענידערט אפ אונדזער שמוב. א הייליקער, יאָמטעוודיקער גלאנץ איז אויסגעגאָסן אפ אונדזער שמוב אין דער דאָזיקער נאכט. דאָס ווייסע טישגעבעט — געפא-לענער שניי. דער מאמעס בענטשליכט שיינענ ארויס פון די זילבערנע לייכטערס. עס לאָזט גריסן פון די פלעשער ארויס דער ארבע-קויסעס-ווייני. אכ, ווי צנועדיק-נאוועס קוקן ארויס פון דער קזרע די אומשולדיקע מאצעס! ווי ליב עס שמייכלט דער אָנגעריבענער מאָרער-כרייני, דער קאָמפליצירטער כא-רויסעס מיטן אָנגעגרייטן זאלצוואסער! פיערלעך און מיט שמאָלע שטייט אויסגעבעט דעם מיילעכס שמול, דאָס עסע-בעט. אפ דער מאלקעס פאָנעם רוט די שכינע, ווי אלעמאָל אין דער דאָזיקער נאכט. און די באס-מאלקע (בוזי) איז אינ-גאנצן, פון אויבן ביז אראָפ, שיר-האשירימדיק. ניין, וואָס זאָג איכ? — זי איז דער שיר-האשירימ אליין.

אז אווירע נאָר, וואָס מע האָט דעם בענ-מעלעך אוועק-געזעצט אזוי ווייט פון דער באס-מאלקע. אמאָל זינענ זיי,

גערענק איך, אנדערש געזעסן באמ סידער. אייניגע, איינע לעבן אנדערן, זיינען זיי געזעסן. דער בען-מעלעך האט גע- פרעגט דעם טאטן, גערענק איך, די פיר קאשעס, און די באס-מאלקע האט ארויסגעגאנוועט בא זיין מאיעסטעט פון אונטער דעם קישן דעם אפיקוימען — און אכ! וואס מיר האבן זיך דעמלט אָנגעלאכט! אמאָל, נאָכטן סידער, געדענק איך, אז דער מיילעך האט שוין אראָפגעצויגן דעם ווייסן קיטל, און די מאלקע — איר קיניגלעך זינדן מאלבעש, זיינען מיר געזעסן, איך און בויז, אינצווייען, אינ א ווינקעלע, גע- שפילט אינ ניסלעך, וואָס די מאמע האט אונדז געגעבן, אָדער איך האָב איר דערציילט א מייסע, פון יענע באָבע-מייסעס פון כידער, פון מיין כאווער שניקע, וואָס ווייסט אלצדינג. א מייסע מיט א פארקישעפטער באס-מאלקע, וואָס איז גע- זעסן אינ א פאלאז פון קרישטאָל זיבן יאָר קעסידער און געווארט, ביז עמעצער וועט דורכטן שעם-האמפוריש זיך אופהייבן אריבער דער כמארע, פלוצען איבער בערג און אי- בער טאָלן, איבער טייכט און מירבאָריעס, און וועט זי אויס- לייזן, און וועט זי באפרייען.

דאָס איז אָבער אלץ געווען אמאָל — אמאָל, מיט יאָרן צוריק. איצט איז שוין די באס-מאלקע אויסגעוואקסן, גע- וואָרן א גרויסע. און דער בען-מעלעך איז אויסגעוואקסן, געוואָרן א גרויסער. און באזעצט האט מען אים אזוי אומבע- ראכטמאָנעסדיק, אז מיר קאָנען זיך אפילע ניט זען איינס דאָס אנדערע, ווי עס געהער צו זיינ. שטעלט אייך פאָר: אינ דער רעכטער האנט פון זיין מאיעסטעט דער בען-מעלעך, אינ

דער לינקער האנט פון איר מאיעסטעט די באס-מאלקע!... און
מיר זאגן די האנגאדע, איך מיטן טאטן, הויכ אפ א קאל, ווי
אמאל, מיט יאָרן צוריק, און מיט א ניגן, א בלעטל נאָכ א
בלעטל. און די מאמע מיט בוזין זאָגן אונדז נאָכ שטילער-
הייט, א בלעטל נאָכ א בלעטל — ביז מיר קומען צו שיר-
האשירים. זאָג איך מיטן טאטן דעם שיר-האשירים, ווי
אמאל, מיט יאָרן צוריק, מיט נאָר א באזונדער ניגן. א פאָ-
סעק נאָכ א פאָסעק. און די מאמע מיט בוזין זאָגן אונדז נאָכ
שטילערהייט א פאָסעק נאָכ א פאָסעק. ביז דער טיילעך,
אויסגעמירט פון דער יעצאס-מיצראם-געשיכטע און שי-
קערלעך פון דעם ארבע-קויסעס-ווייני, הייבט אָן ביסלעכווייז
אונטערצורירמעלען, דרימלט א וויילע און כאפט זיך אופ און
זינגט ווייטער דעם שיר-האשירים, הייבט אָן אפ א קאל:
„מױם רביִם — פיל וואסערן קאָנען נישט אויסלעשן
די ליבע“... און איך כאפ אימ אונטער מיטן זעלבן ניגן:
„וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ¹ — און טייכן וועלן זי נישט
פארפלייצן“... דאָס זאָגן גייט בא אונדז אלעמאל שטי-
לער און שטילער, ביז זיין מאיעסטעט ווערט צום סאָפ
אנשלאָפן שוין טאקע אפ דעם רעכטן עמעס. רירט
איך אָן די מאלקע באמ ארבל פונעם ווייטן קיטל. מיט א
ליבער זיסער איידלקייט וועקט זי אימ, ער זאל גיין שלאָפן, —
און איך מיט בוזין קאָנען זיך דערווייזל איבערווארפן מיט
א פאָר ווערטער. שטיי איך אופ פון מיט און גיי צו איר
נאָענט, און מיר שטייען איינס אקעגן דאָס אנדערע — דאָס
ערשטע מאל אזוי נאָענט אין דער דאָזיקער נאכט. איך ווייז
איר אָן אפ דער שיינער זעלטענער נאכט. „איך דער דאָזיקער

¹ מאום ראבימ, אונטעררויס לוי וועמען זי האט געוואלט.

נאכט, זאָג איך איר, איז גוט שפאצירן גיין... זי האָט מיך פאר-
שטאַנענדיג און ענטפערט מיר מיט א האלבן שמייכל, פרעגנדיג:
דיק: „איך דער דאָזיקער נאכט?“... און עס מאַלט זיך מיר
אויס, אז זי לאכט פון מיר. אזוי פלעגט זי לאכען פון מיר
אמאָל, מיט יאָרן צוריק. פארדריסט דאָס מיך. זאָג איך צו
איר: „בווי, מיר האָבן וואָס צו ריידן, א סאך וואָס צו
ריידן.“ „א סאך וואָס צו ריידן?“ — כאזערט זי איבער מיין-
נע ווערטער, און עס דאכט זיך מיר, אז זי לאכט פון מיר...
פארכאפ איך מיך: „און עפּשער האָב איך א טאַעס? עפּשער
האָב איך מיט דיר אצינד גאַרניט וואָס צו ריידן?“...
דאָס איז געוואָרן געוואָרן מיט אזא ביטערקייט, אז בווי
הערט אופ צו שמייכלענדיג און ערנסט ווערט איר פאַנעם.
„מאָרגן, — מאכט זי צו מיר, — מאָרגן וועלן מיר שוין
ריידן“... און ליכטיק ווערט מיר אין מיניע אויגן. ליכטיק
און גוט און פריילעך. מאָרגן! מאָרגן וועלן מיר שוין ריידן!
מאָרגן! מאָרגן! איך גיי צו צו איר נאָך נעענטער, און איך
דערפיל דעם רייעכ פון אירע האָר, דעם רייעכ פון אירע
קליידער, דעם אמאָליקן כאקאנמן רייעכ. און עס קומען מיר
אפן זינען די ווערטער פון שיר-האשירימו: „נפת תטפנה
שפתותיך, כלה¹ — צוקער טוען טריפן דינע ליפן,
קאלע! האָניק און מילך אונטער דיין צונג. און דער
רייעכ פון דינע קליידער איז ווי דער רייעכ
פון דעם לעוואָנענ“...
דאָס ווייטערדיקע ריידן מיר שוין אזוי, אָן ווערטער.
מער מיט די אויגן. מיט די אויגן...

¹ נויפעס מיטויפנאָ סיפסווסאוכ, קאלא.

— בוזי, א גוטע נאכט. — זאָג איך צו איר שטיל. עס איז מיר שווער אוועקצוגיין פון איר. איין גאָט ווייסט דעם עמעס.

— א גוטע נאכט. — ענטפערט מיר בוזי, רירט ניט פון אָרט און קוקט אפ מיר טיפ-פארוואַרנט מיט אירע שיינע בלויע שיר-האשירים-אויגן.

איך זאָג איר נאָכאמאָל א גוטע נאכט. און זי ענטפערט מיר נאָכאמאָל א גוטע נאכט. קומט צו גיין די מאמע און פירט מיך אריין אין א באזונדער שלאָפ-ביידער. דאָרט נעמט מיין מאמע און גלעט מיר אויס מיט אירע שיינע ווייסע הענט דאָס ווייסע אויבערדעק פון מיין שלאָפ-בעט, און אירע ליפן שעפטשענן: „שלאָפ געזונט, מיין קינד, שלאָפ געזונט“... איך די דאָזיקע עטלעכע ווערטער האָט זיך אויסגעגאָסן דער גאנצער יאָר פון ליבשאפט, וואָס האָט זיך צונויפגע-זאמלט בא מיין מאמע אין דער ציט, וואָס איך בין אין דער היים ניט געוועזן. איך בין גרייט צופאלן צו איר, אויס-קושן איר די שיינע ווייסע הענט. נאָר איך בין דאָס ניט ווערט. ניין, איך בין דאָס ניט ווערט. איך ווייס דאָס... שטיל זאָג איך איר א גוטע נאכט, און איך בלייב איבער אליין, איינער אליין אין דער דאָזיקער נאכט.

...איינער אליין אין דער דאָזיקער נאכט. אין דער דאָ-זיקער שטילער ווייכער ווארעמער פריער פריילינג-נאכט איך עפן אפ דאָס פענצטער און קוק ארויס אין דרויסן ארויס, צום טונקל-בלויען נאכט-הימל, צו די שעמעדיגן-

דיקע כריליאנטן-שמערן. און איך פרעג בא זיך אליין: ניט
שוין זשע? ניט שוין זשע?
ניט שוין זשע האָב איך פארשפילט מיין גליק. פאר-
שפילט אפ אייביק?

ניט שוין זשע האָב איך אליין מיט מיניע אייגענע הענט
גענומען און פארברענט מיין ווינדערלעכע פאלאז און
ארויסגעלאָזט די שיינע געטלעכע באם-מאלקע, וואָס איך
האָב אמאָל פארקישעפט?.. ניט שוין זשע? ניט שוין זשע?
און עפשער ניין? עפשער בין איך געקומען באצייטנס?
בא תי לגני, אחותי כלה¹ — איך בין געקומען אין
מיין נאָרטן, מיין שוועסטער די קאלע...

און איך זיצ נאָך לאנג באַם אָפענעם פענצטער אין דער
דאָזיקער נאכט. און איך סוידע מיך מיט דער דאָזיקער
שמילער ווייכער ווארעמער פרויער פריילינג-נאכט, וואָס איז
פול, מאָדנע פול, מיט סוידעס און רעמענישן...
און אין דער דאָזיקער נאכט בין איך געוואָר געוואָרן
א ניט:

אז איך האָב ליב בוזיג.
אז איך האָב זי ליב מיט יענער הייליקער פלאם-פליערי-
קער גענעם-ליבע, וואָס ווערט אזוי שיינ באשריבן אין
אונדזער שיר-האשירימו. גרויסע פליעריקע אויסעס שניידן
זיך אויס, איך ווייס ניט פונוואנען, און שוועבן מיר פאר די
אויגן. די אויסעס זיינען פונעם נאָרוואָס אָפגעזאָגטן שיר-
האשירימו, און אָס נאָך און אָס: „כי עזה כמות
אהבה — ביטער ווי דער טויט איז די ליבע.
קשה כשואל קנאה — שווער ווי דער גענעם

¹ באַסו לעגאנטי, אכויסו כאלא.

איז די קינע. רשפיה רשפיה—אירע פונקענ
זינענ פונקענ פייער. שלהבתיה¹ — א פלא-
קער פון גאָט..."

אונ איכ זיצ אינ דער דאָזיקער נאכט באמ אָפענעמ
פענצמער, אונ איכ פרעג בא דער דאָזיקער נאכט פונ סוי-
דעס אונ רעמענישנ, זי זאָל מיר אנמפלעקנ דעם סאָד: ניט
שוינ זשע? ניט שוינ זשע?..

נאָר זי שווינגט, די דאָזיקע נאכט פונ סוידעס אונ רע-
מענישנ. דער סאָד בלייבט א סאָד פאר מיר — ביז מאָרגנ.
מאָרגנ, אזוי האָט דאָכ מיר כווי צוגעזאָגט, וועלנ מיר
ריידנ. אכ! מאָרגנ וועלנ מיר שוינ ריידנ... לאָז נאָר אוועק-
גיין די נאכט. לאָז נאָר פארשווינדנ די דאָזיקע נאכט.
די דאָזיקע נאכט. די דאָזיקע נאכט...

---

¹ קי אזע באמאָוועס אהאָוואַ קאַשאַ כושעוויל קיפּאַ רעשאַפּעהאַ
רושפּיו אוישי שאלהעוועסיאַ.

פערטער טייל

שאבעס נאָכ שוועס

1

ויהי ערב — און ס'איז געווען אן אָונט, ויהי בוקר ¹ —
און ס'איז געווען א פרימאָרגן.

א שיינער, א זעלמענער פרימאָרגן, ווי עס גיט זיך אויס
אמאָל טכילעס זומער, איז דער צײַט, וואָס צווישן פייסעכ
און שוועס.

פון די ערשטע בינ איך געווען אינעם דאָזיקן פרימאָרגן,
וואָס האָבן זיך געפּעדערט אופצושטיין. דער מאָג האָט
ערשט געהאלטן בא געכוירן צו ווערן. מיין קליין שלעפּעריק
שמעטל האָט ערשט אָנגעהויבן אופצוואַכן פונעם זיסן
שלאָפּ. די לוימערע וואַרעם-גלעטנדיקע זון האָט זיך מייכן
געווען ארויסשפּאצירן פון איר געצעלט און לאָזן זיך לויפן
איר גרויסן הימל-וועג אינעם דאָזיקן פריציטיקן זומער-
מאָג, וואָס צווישן פייסעכ און שוועס. א גרינג, קיל נאכט-
ווינטל האָט זיך נאָכ געמראָגן איבער דער וועלט. קוימ-קוימ,
ווי מיט מאלאָכימ-פלינגל, באַרירט די שטיל-אפּוואַכנדיקע
ערד.

---

¹ וועטן ערעוין וועהי בוקערי

אופגעכאפט זיך פון שלאָפּ, איז מײַנ ערשטער געדאנק
געווען:
בוזי.

ווידעראמאָל בוזי?

יא, ווידעראמאָל בוזי. וווידעראמאָל און אָבעראמאָל בוזי.
עס איז מיר אזוי געלעגן צו רײַדן פון בוזי, אז עס וועט מיר ניט
נימעס ווערן צו דערציילן אײַך פון איר נאָכאמאָל און אָבער-
אמאָל. נאָכאמאָל און אָבעראמאָל איבערגעבן אײַך איר
בואַגראַפיע אינקורצן. דער, וואָס האָט שוין געהערט, וועט
מיר מיסטאמע מויכל זײַן. פאר דעם, וואָס האָט נאָך ניט
געהערט, איז דאָס נײַטיק צו הערן: ער דארף וויסן, ווער
בוזי איז.

2

איך האָב געהאט א ברודער בעני, איז ער דערטרונקען
געוואָרן אין טײַכ. איז געבליבן פון אים א יעסוימע מיטן
נאָמען בוזי. פארצויגן פון עסטער-ליבע: ליבוזי — בוזי. און
שײַן איז זי געווען, אזוי ווי די שולאמים, וואָס אין שיר-הא-
שירים. און מיר זײַנען געוואקסן, ווי א ברודער מיט א
שוועסטער. און מיר האָבן זיך ליב געהאט, ווי א ברודער מיט
א שוועסטער. אָט דאָס איז די בוזי.

עס זײַנען איבערגעלאָפּן יאָרן. איך בין אוועק פון דער
היימ קעגן ווילן פון מײַנ טאמע-מאמע. איך האָב ווידער-
שפּעניקט זייער געכאָט, ניט געוואָלט גײַן אין זייערע וועגן,
אוועקגעגאנגען מײַנ אייגענעם וועג, זיך אוועקגעלאָזט לער-
נען. קומט מיר אָן איינמאָל פאר פייסטע א בריוול פון מײַנ
טאמע מיט א מאולטאָוו: בוזי איז א קאלע געוואָרן, שאכעס
נאָך שוועס איז די כאסענע, זאָל איך קומען צו פאָרן אפּ

פייסעכ אהיימ. האָב איך אָפגעענטפערט מיט א מאַלמאָוו
און בין געקומען צו פלעגן אפ פייסעכ אהיימ.

און האָב געטראַפן בוזין אויסגעוואקסן און שיינ, נאָכ
שענער ווי געווען. און עס האָט אופגעוואכט אין מיני זי-
קאַרן די אמאָליקע בוזי, די שולאמוס פון שיר-האשירימ.
און א שטורעם האָט זיך אופגעהויבן בא מיר אין קאַפ, און
א פֿייער האָט זיך אָנגעצונדן אין מיני הארצן. א פֿייער —
ניט אפ קיינעם, נאָר אפ זיך אליין. אפ זיך און אפ מיניע
ינגלשע גאַלדענע נארישע כאַלוימעס, וואָס צוליב זיי האָב
איך פארלאָזן טאמע-באבע, ווידערשפעניקט זייער געכאַט
און אוועקגעלאָזט זיך לערנען, און אָט אזוי האָב איך פאר-
שפילט, פארשפילט מיני גליק, דערלאָזט, אז בוזי זאָל ווערן
א קאלע, עמעצנס — ניט מיניע!..

בוזי איז פון קינדווײַז אָן געווען מיר ליב און טייער —
דאָס איז עמעס. נאָר אז איך בין געקוקען צו פאַרן אהיימ
און דערזען בוזין, האָב איך ארויסגעזען:
אז איך האָב ליב בוזין.

אז איך האָב זי ליב מיט יענער הייליקער פֿייעריקער
גענעם-ליבע, וואָס ווערט אזוי שיינ כאשריבן אין אונדזער
שיר-האשירימ: „שטארק ווי דער טויט איז די ליבע, שווער
ווי דער גענעם איז די קינע. אירע פונקען זיינען פונקען
פֿייער. א פלאקער פון גאָט“.

3

איך האָב געהאט א טאַעם: איך בין ניט געווען דער ער-
שטער יענעם פרימאָרגן. מיני מאמע האָט זיך געפערט
נאָכ פֿייער פון מיר. זי איז שוין אָנגעטאָן. זי איז שוין בא-
שעפטיקט מיט דער טוי, מיט אַנכײַסן.

— דער מאמע שלאָפּט נאַכ. דאָס קינד שלאָפּט נאַכ (אזוי הייסט באַ איר בױז). װאָס װעסטו טרױנקענ, שױמעק?
 מיר איז אלצײנס. װאָס זי װעט מיר געבן, װעל איך טרױנ-
 קען. מױן מאמע גיסט מיר אָן טױ און דערלאנגט מיר מיט
 אירע שױנע װױסע הענט. קײנער פארמאָגט נישט אזעלכע
 שױנע װױסע הענט, װי מױן מאמע. זי זעצט זיך אװעק קעגן
 מיר און רעדט מיט מיר שטיל, דער מאמע זאָל נישט הערן.
 טאקע פונעם מאמע רעדט זי מיט מיר. ער װערט עלטער,
 נישט יונגער. װערט עלטער און שוואכער און הוסט. הוסט,
 צום מױנסמן, אינדערפרי, אז ער שטייט אױף. און אמאָל
 באנאכט מאכט זיך, זאָל ער זיך אױפכאַפּן און אװעקהוסטן
 א גאנצע נאכט. און אמאָל באמאָגן אױכ... רעדט זי אים
 אױן, ער זאָל זיך דורכגיין צום דאָקטער — װיל ער נישט.
 אן אקשן. זײן אקשאָנעס איז דען איבערצוטראָגן? זי באַ-
 קלאָגט זיך נישט, כאַלילע, אפּ אים. נאָר גאַרניש. ס'איז געקו-
 מען צו רײד, רעדט זיך...

אזוי נישט מיר איבער די מאמע שטילערהיים אַ ראפּאָרט
 פונעם מאמע. און אױכ װעגן בױזן דערצײלט מיר די מאמע
 שטילערהיים, און אירע אױגן ליכטן. און זי גיסט מיר אָן
 נאַכ א גלאָז און פרעגט מיך, װאָס איך זאָג אפּ בױזן? אױך
 אױסגעװאקסן, קײן אױנהאַרע, װי א בױם? קײן כײז אױן
 זאָל איר נאָר נישט שױלעטן זײן! שאכעס נאַכ שװועס איז די
 כאסענע. אױמירצעשעם, שאכעס נאַכ שװועס. א גליקלעכער
 שידעך, א געראַמענער כאַסן. א שױנער אָרט, א באלעבא-
 טיש, נעגיריש הױז, א שמאלצ-גרוב...

— פונדעסמוועגן, אזוי דערצײלט מיר די מאמע
 װױטער, — פונדעסמוועגן, װיפל האָט מען מיט איר געהאַ-
 רעװעט, טאקע מיט בױזן, אײדער מע האָט באַ איר גע-

פויעלט, זי זאל זיך לאָזן אָנקוקן. איצט איז זי, דאנקען גאָט,
 צופרידן. נאָך וויאזוי צופרידן! די בריוולעך, וואָס מע
 שרײַבט זיך! א טאָג איבער א טאָג (דער מאמעס פּאָנעם
 שײַנט. דער מאמעס אויגן לײַכטן). אשטייגער, לאָז ניט
 זײַן אזוי גיך קײַן בריוו — טוט זיך כױשעך!.. דאָס איז
 איצט. אָבער פּרױער? שיר ניט ארויס, סאָנע-צײַענ, די נעשאַ-
 מע, ביז מע האָט דערלעבט פון איר דאָס וואָרט „יאָ“ צו
 הערן... כױז — אויב א גוטע אקשנמע. פון אזא מישפּאַכע:
 זיי, אז זיי שפּאַרן זיך אײַנ!.. זי רעדט ניט, כאַלילע, קײַן
 שלעכטס אפּ קײַנעם. נאָר גאַרניט. ס'איז געקומען צו רײַד,
 רעדט זיך...

פונעם טאמנס אלקער לאָזט זיך הערן א הוסטן — און
 נישטאָ כױזן מאמע, פארשווונדן.

4

מי זאת הנשקפה כמו שחר — ווער קוקט דאָס
 ווי דער מאָרגנשמערן? יפה כלבנה — שײַן ווי די לע-
 וואָנע? ברה כמה¹ — לױטער ווי די זונ?
 דאָס איז ארײַנגעקומען פון איר שלאָפּצימער כױז.
 איך קוק מיך אײַן אינ כױזן — איך וואָלט געבוטעט
 שווערן אײַנס פון די בײַדע: אָדער זי האָט געוויינט, אָדער
 זי איז ניט געשלאָפּן די נאכט.
 מיטן מאמע איז גערעכט: ווי א בױם איז זי אויסגע-
 וואקסן. ווי א רױז האָט זי אופגעבליט. אירע אויגן, אירע

¹ מי זײַנס האנישקאפּא קעטוי שאכאר, יאפּא כאלוואנא, בארא
 קאכאמא.

שיינע בלויע שיר-האשירימ-אויגן, זיינען אין דעם פרימאָרגן
 נאָכ איבערגעצויגן מיט א דין רויכל. און דאָס גאנצע פאָ-
 נעם אירס איז אין דעם פרימאָרגן איבערגעדעקט מיט א די-
 נעם פאָרויכעס. און בווי אינגאנצן איז א סאָד פאר מיר. א
 שמערצלעכער סאָד. א סאכ זאכנ וואָלט איכ וועלן וויסן.
 פארוואָס איז בווי ניט געשלאָפן די דאָזיקע נאכט? איכ
 וואָלט וועלן וויסן, וועמען האָט זי געזען אין כאַלעם: מיכ,
 דעם ליבן גאסט, וואָס זי האָט אפ איכ אזוי לאנג ארויסגע-
 קוקט און וואָס איז געקומען צו פלענן אזוי אומגעריכט?
 אָדער אן אנדערן האָט זי געזען אין כאַלעם? אן אנדערן,
 דעם, וואָס טאמע-מאמע האָבן איר אָנגעהאנגען קעגן איר
 ווילן?.. בווי איז א סאָד פאר מיר. א שמערצלעכער סאָד.
 גן נעול אחרותי כלה¹ — א גאָרטן א פארשלאָ-
 סענער איז מיין שוועסטער די קאלע. א גאָרטן א פארשלאָ-
 סענער, א קוואל א פארויגלמער...

5

בווי איז א סאָד פאר מיר. א שמערצלעכער סאָד. עט-
 לעכע מאָל איז טאָג כניט זיכ בא איר די שטימונג. ווי דער
 אינדרויסן איז א זומערדיקן וואָלקן-טאָג: אָט איז ווארעם,
 אָט איז קיל. אָט טוט א שניט ארויס די זון פון די וואָלקנס
 ארויס — און עס ווערט שיינ. ביז עס רוקט זיכ אָן א נייער
 וואָלקן — און עס ווערט ווידער טריב און טונקל.
 נישטאָ דער טאָג, וואָס בווי זאָל ניט באקומען א בריוו
 פון „עמעצן“. נישטאָ דער טאָג, זי זאָל ניט ענטפערן דעם
 „עמעצן“.

¹ גאנ נאָל אכויסי באלא

איך ווייס גאנצ גוט, ווער דער „עמעצער“ איז, און איך פרעג זי נישט. איך רעד נישט מער מיט בוזין פון „אימ“. איך האלט, אז „ער“ איז דאָ אַן איבעריקער, אַן אָנגעוואָר-פענער. בוזי רעדט אָבער אליין פון אימ. רעדט זי ניט פון אימ שוין צופיל? איז די געציילטע מינוטן, ווען מיר בלייבן מיט איר אליין אינצווייט, רעדט מיט מיר בוזי פון „אימ“ און לויבט אימ. לויבט אימ אין טאָג ארײַן. לויבט זי אימ נישט צופיל?

זי זאָגט צו מיר:

— דו ווילסט וויסן, וואָס ער איז? (זי לאָזט אַראָפּ די אויגן). ער איז אַ פּײַנער — אָ! זייער אַ פּײַנער. ער איז אַ ווילער — אָ! זייער אַ ווילער. נאָר... (זי הייבט אָפּ די אויגן אַפּ מיר און לאַכט). ער קומט ניט צו דיר... ווי קומט ער צו דיר?..

וואָס מיינט דערמיט בוזי? זי וויל מיך פאַרניטיקן? אָדער זי טרײַבט מיט מיר קאַטאַוועס? נײַן. ניט זי וויל מיך פאַרניטיקן, ניט זי טרײַבט מיט מיר קאַטאַוועס. נאָר זי רעדט זיך אויס דאָס האַרצ... דאָס איז ווי צוויי מאָל צוויי.

נאָך דער טײַ זײַנען די מאמע און בוזי אוועק אין קיך וועגן אַנבײַסן, און איך מיטן מאַטן האָבן זיך געשמעלט דאווענען. איך האָב עס געמאכט בעקיצער. נאָר דער מאמע, אײַנגעוויקלט אין טאלעס און טפילן, איז נאָך געשמאַנען מיטן פּאָנעם צו דער וואַנט און געלויבט נאָט. קומט אַן פּלוצעם בוזי אויסגעקליידט, מיט אַ זאָנטיקל אין האַנט, און רופט זיך אָן צו מיר:

— קומ.

— ווײַן?

— הינטער דער שטאָט אַרױס. אַ ביסל זיך דורכגיין. אַ שיינער מאָג. אַ זעלמענער מאָג.

דער טאמע האָט אויסגערײט צו איר דעם קאָפּ, קוקט אַריבער די זילבערנע ברילן. און בױז ציט אָן די הענטשקע- לעכ אפּ די הענט און מאכט צו אים:

— ניט אפּ לאנג, טאמע, ניט אפּ לאנג. מיר קומען באלד צוריק. די טאמע ווייסט, אז מיר גייען. קומ, שימעק, דו גייסט? די בעסטע בױזק, די שענסטע סימפאָניע קאָנ דענ אזוי שיינ קלינגען, ווי די ווערטער האָבן אָפּגעקלונגען אין מױנע אויערן? עס האָט זיך געלאָזט הערן אין זיי אַן אָפּקלאַנג פון שיר-האשירימו: „לכה, דודי — קום. ליבער, נצא השדה¹ — לאָמיר גיין אין פעלד אַרױס. לאָמיר נעכטיקן אין די דערפער. לאָמיר זיך פּעדערן אין די ווינגערטנער. לאָמיר זען, אויב עס בליט דער ווינשטאָק? אויב עס שפּראַצט די מילגראָמען?“...

אויסער זיך פון היספּיילעס לאָז איך מיך נאָך בױז און פיל נישט די ערד אונטער זיך. וואָס איז דאָס מיט בױז? דאָס ערשטע מאָל, זינט איך בין אין דער היים, טרעפט, אז בױז זאָל מיך רופן שפּאצירן גיין. וואָס איז דאָס מיט בױז?..

6

בױז איז גערעכט. ס'איז אַ שיינער מאָג. אַ זעלמענער מאָג.

אָפּשאצן אזא זומער-מאָג קאָן מען נאָר אין מױנ קליין אָרעם שטעטל, אז מע כאַפט זיך אַרױס פון דער קלעם און פון דער ענגשאַפט אפּ גאָטס פּרױער שיינער וועלט. די ערד

¹ לעבא, דודי, ניוצוי האמאדע.

האָט זיך באַקליידט מיט איר גרינעם מאַנטל, אויסגעקליידט מיטן גאַנצן שמוק פון אירע פילפאַרביקע פעלד-בלומען. אַרומגעברעמט מיט אַ זילבערנן טײַכל פון איינ זינט און מיט אַ קליינװוקסיק, נאָר געדיכט װעלדל פון דער אַנדערער זייט. דאָס זילבערנע טײַכל זעט אױס, װי אַ זילבערנע אַמאָ-רע צו אַ נײַעם טאַלעס מיט בלויע טײַלעס. דאָס געדיכטע װעלדל זעט אױס, װי אַ געדיכטע פאַמלע געקרייזלטע האָר, פון צײַט צו צײַט באַרירט פון אַ װינטל.

אַפּ בװינ איז געװען אַ בלוי בעזשן קלייד, גרינג װי אַ רויך, דורכזיכטיק װי די לופט, װי דער הימל. אַ זאָנטיקל מיט שפּיצלעך פון גרינער פאַרב און װײַסע אַזשור-הענטש-קעלעך אפּ די הענט. פילפאַרביק האָט זי אויסגעזען, פיל-פאַרביק, װי דאָס פעלד.

„דאָס לעצטע מאָל, — זאָגט מיר בװי, — האָט זי זיך אויסגעבעטן באַ דער מאמע. דאָס לעצטע מאָל װיל זי זיך געזעגענען מיט דער שטאַט, מיט הינטער דער שטאַט, מיטן „הייליקן אָרט“; מיט די מילג, מיטן טײַכל, מיטן בריקל. צוליב דעם לעצטן מאָל האָט איר די מאמע צוליב געטאָן. אַ קאַלע דאַרפּ מען צוליב טאָן, כא-כא... אַ קאַלע פירט אויך אַלצדינג... װאָס זאָגסטו, שימעק?“

שימעק זאָגט גאַרנישט. שימעק האָרט. עס װײַזט זיך מיר אױס, אַז בװי איז היינט מאָדנע פריילעך. ניט נאַמיר-לעך פריילעך. און לאכט, װי איבער נױט. און עפּשער דאַכט זיך מיר אַזױ?

— געדענקסטו, בװי, װען מיר זײַנען דאָ געװען? איך דערמאָן איר, װען מיר זײַנען דאָ געװען. שױנ לאנג-לאנג. מיט יאָרן צוריק איז דאָס געװען. מיר זײַנען געגאַנגען אַהער אינצװײען רײַסן גרינס אפּ שװעס, אויך זי גע-

דענקט. דעמלט זיינען מיר אויב גענאנגען מיטן זעלבן וועג,
פארביי די זעלביקע מילן, איבער דעם זעלביקן טויכל, אי-
בער דעם זעלביקן בריקל.

— נאָר אנדערש האָבן מיר דעמלט שפּאַצירט, בױז.
דעמלט זיינען מיר געלאָפּן, ווי די יונגע הירשן, געשפרונגען,
ווי די פעלד-אינדן איבער די בסאָמי-בערג. און איצט?
— און איצט? — זאָגט בױז און בייגט זיך אָן רײסן
בלומען.

— איצט גייען מיר סטאטעטשנע, ווי עס פאסט פאר
אזעלכע סטאטעטשנע לייט, ווי מיר זיינען... געדענקסטו,
בויז, ווען מיר זיינען דאָ געווען דאָס לעצטע מאָל?

— ערעוו שוועס איז דאָס געווען. — ענטפערט מיר
בויז און שענקט מיר א בוקעט מיט שמעקנדיקע בלומען,
וואָס זי האָט אָנגעריסן.

— פון ביינעטוועגן, בויז?

— פון דינעטוועגן, שימעק. — זאָגט צו מיר בױז מיט אַ
קוק פון אירע שיינע בלויע שיר-האשירימ-אויגן. און דער
קוק דרינגט אריין גלייך מיר אין הארצן אריין.

7

מיר זיינען שוין וועיט הינטער דער שמאָט. מיר זיינען
שוין אפן בריקל. דאָרט גיב איך איר מיין האנט (דאָס ער-
שטע מאָל זינט איך ביז געקומען צו פאָרן אהיימ).

מיר גייען ביידע, האנט-בא-האנט, איבערן בריקל. די
ברעטער הוידען זיך. דאָס וואסער לויפט אונטער אונדזערע
פיס, קאטשעט זיך, שלענגלט זיך און פאלט מיט א שמילן
זשומען און מיט א גרינג ראש בארג-ארץ, אזוי אז איך
קאָן הערן דעם „טיק-טאק“ פון בוויס הארצן, וואָס איז אזוי

נאָענט, אזוי נאָענט צו מיר (דאָס ערשטע מאָל זינט איך בין
געקומען צו פאָרן אהיים).

עס מאַלט זיך מיר אויס, אז בוזי דערנעענט זיך צו מיר
אלעמאָל נעענטער און נעענטער. איך דערשפיר דעם באקאנטן
רייכ פון אירע שיינע האָר, איך דערפיל די איידלקייט און
גלאטקייט פון איר פרעכטיקער האנט, די ווארעמקייט פון איר
לייב. און עס דוכט זיך מיר, אז איך הער פון איר ווערמער
מיטן לאַשן פון שיר-האשירים: „אני לדודי — איך
בין מיין געליבטנס, ודודי לי¹ — און דער געליבטער
איז מינער.“... און די זון, און דער הימל, און דאָס פעלד,
און דאָס טייכל. און דער וואלד באקומען א נייעם גלאנץ,
א נייעם קיין אינ מינע אויגן. אן אווירע, אן אווירע, וואָס
דאָס בריקל איז אזוי קורצ. א מינוט — און מיר זיינען שוין
אפ יענער זינט בריקל, אפ דער „לעוואדע“. א מינוט —
און בוזים איידעלע גלאמע פרעכטיקע האנט האָט זיך
ארויסגעגליטשט פון מיין האנט — און די זון, און דער
הימל, און דאָס פעלד, און דאָס טייכל, און דער וואלד האָבן
אָנגעוואָרן דעם פרויעריקן גלאנץ מיטן פרויעריקן קיין אינ
מינע אויגן.

— א מאָדנע זאך, — זאָגט צו מיר בוזי, און אירע שיינע
בלויע שיר-האשירים-אויגן זיינען אין דער מינוט טיפ, ווי
דער הימל, און פארטראכט, ווי די נאכט, — א מאָדנע זאך:
אלעמאָל, ווען איך גיי אָדער איך פאָר איבער א וואסער,
עס מאַג זיך זיינן וואָס פאר א וואסער עס וויל זיך, מוז איך
זען מיין טאטן, און אלעמאָל...
איך שלאָג איר איבער די רייד:

¹ אני לדודי, וועדודי לי

— דו רעדסט נארישקייטן, בווי.

בווי טראכט א ווילע, נאָכדעם זאָגט זי צו מיר:

— נארישקייטן? כא-כא, ביסט גערעכט. איך רייד נא-
רישקייטן. וויל איך בין א נארעלע. א נאריש מיידל בין
איך. איך, א נאריש מיידל? זאָג דעם עמעס, שימעק. דעם
עמעס זאָלסטו מיר זאָגן, כא-כא-כא!

בווי לאכט, פארווארפט דעם קאָפּ און באווייזט מיר
אירע כיינעוודיקע פערל-ציינ. איר פאָנעם שיינט אפּ דער
שיינענדיקער זון. און אלע פארבנ פונעם פערל פינקלען זיך
קאָפּ אין אירע אויגן, אין אירע שיינע כלויע פארטראכטע
שיר-האשירימ-אויגן.

8

אומזיסט! איך קאָן בא איר ניט פויעלן, אז זי איז גאָר
ניט אזא נאר, אז זי איז גאָר קיין נאר ניט. זי ווייסט, זאָגט
זי מיר, זי ווייסט, אז ס'איז פאראן נארישערע פונ איר. זי
ווייסט. נאָר אקעגן מיר איז זי א נארעלע. שמעלט איך
פאָר — זי גלייבט אין כאלוימעס!

— איך, שימעק, דו גלייבסט ניט? און איך גלייב. אָט
איז מיר ערשט נעכטן געקומען צו כאַלעם דער מאטע פונ
יענער וועלט, אָנגעטאָן און פריילעך, לעבעדיק, מיט א
שמעקעלע אין האנט. און מאכט צו מיר אזוי זיס, אזוי
פריינטלעך, און דרייט מיטן שמעקעלע: „איך קומ, טאָכ-
טער, צו דיר אפּ דער כאסענע“... נו, וואָס וועסטו זאָגן דע-
רופ, שימעק?..

— בווי, מע דארף ניט גלייבן אין כאלוימעס. כאלוימעס
זיינען דוואָרימ-בעטיילימ.

— דוואָרימ-בעטיילימ — זאָגסטו?

בווי שטייט א ווילע פארטראכט. לאָזט זיך לויפן אי-
בערן פילפארביקן פעלד און בלויבט שטיין.
ווי א בלום, ווי א פילפארביקע בלום, זעט אויס בווי
אינעם דאָזיקן פילפארביקן פעלד, וואָס ציט זיך ארום אונדז
אַן א סאָפּ און אַן א ברעג. מיט געלינקע שפרענקעלעך איז
זי באשפרענקלט. מיט רויטינקע צוויקעלעך איז זי בא-
צוויקלט. די בלויע הימל-יארמלקע איבער איר קאָפּ. דאָס
זילבערנע טייכל פאר אירע פיס. פון אלע זייטן טראָגט זיך
אקעגן אונדז שאַרפּ-שמעקנדיקע בסאָמימ- און געווירצן-
רייכעס. איך בין פארקישעפט. איך בין פארשיקערט.
ווי א פארקישעפטע שטייט אויך בווי אינמיטן פילפאר-
ביקן פעלד און קוקט אפ מיר פארטראכט, פארטראכט ווי
דער וואלד.

פון וואָס טראכט אצינד בווי? וואָס זאָגט אירע אויגן,
אירע שיינע בלויע פארטראכטע שיר-האשירים-אויגן?
„אני חבצלת השרון — איך בין א ליליע פון
שאַרויג. שושנת העמקים¹ — די רויז פון די טאָלן“...
אַט וואָס עס זאָגט מיר אירע אויגן. און עס דאכט זיך
מיר, אז קיינמאָל, קיינמאָל איז נאָך בווי נישט געווען אזוי
די עמעסע שולאמים פון שיר-האשירים, ווי איך דער דאָזי-
קער מינוט.

9

ווי א בלום זעט אויס בווי, די ליליע פון שאַרויג. ווי א
בלענדדיקע רויז זעט אויס בווי, די רויז פון די טאָלן, איך
דעם דאָזיקן ברייטן פילפארביקן פעלד, וואָס ציט זיך ארום
אונדז אַן א סאָפּ און אַן א ברעג. מיט געלינקע שפרענקע-

¹ אני כאוואצעלעס האשארויג, שושאנאס האמאקומי.

לעב איז זי באשפרענקלט. מיט רויטינקע צוויקעלעכ איז זי באצוויקלט. די בלויע הימל-יארמלקע איבער איר קאפ. דאָס זילבערנע מיכל פאר אירע פיס. פון אלע זייטן טראָגט זי אקעגן אונדז שאַרפֿ-שמעקנדיקע באַטמימ-און געווירצן-רייכעס. איך בין פאַרקישעפט. איך בין פאַרשיקערט.

בוזי לאַזט זיך גיין. איך — נאָך איר. גרינג און גיך גייט בוזי. גרינג, ווי אַ סאַרנע, ווי אַן אינד פון די אינדן, טראָגט זי זיך אין פילפאַרביקן פעלד, וואָס ציט זיך אָן אַ סאָפּ און אָן אַ ברעג. און איר פּאַנעם שיינט אפּ דער שנינענדיקער זון, און אלע פאַרבן פונעם פעלד פינקלען זיך אָפּ אין אירע אויגן, אין אירע שיינע בלויע פאַרטראכטע שיר-האַשירימ-אויגן.

קיינמאָל, קיינמאָל איז נאָך בוזי ניט געווען אזוי די עמעסע שולאמיס פון שיר-האַשירימ, ווי אין דעם דאָזיקן מאָג.

— דערקענט, בוזי, דאָס דאָזיקע פעלד?

— אמאָל האָט דאָס געהערט צו דיר...

— און דאָס בערגל?

— דיין באַרג. אמאָל איז דאָס געווען אַלצדינג דייןס.

אַלצדינג דייןס...

זאָגט מיר בוזי מיט אַ גרינג שמייכל. אפּ די שיינע ליפּן. נאָר עס וויינט זיך מיר אויס, אַז זי לאכט פון מיר, ווי זי פלעגט לאכט פון מיר אמאָל, מיט יאָרן צוריק.

— זיצט מיר?

— זיצט מיר.

איך זעצ מיך אוועק אפּן בערגל און מאכ אַן אָרט פאַר איר. בוזי זעצט זיך אוועק אקעגן מיר.

גרינג אונ גיב גיטש כווי גרינג, ווי א סארנע, ווי אכ אינד פונ די אינדני...

— אַז דאָ געדענקסטו, בױז, האָב איך דיר אמאָל דער-
ציילט, ווּנאזוי איכ...
בױז פאַרכאַפּט אונ ענדיקט פאַר מיר:

— ווּנאזוי דו הייבסט זיך אױף מיטן „שעם-האַמפּוירעש“
אונ פליסט, ווי אַן אָדלער, ביז דער כּמאַרע, העכער פּונ דער
כּמאַרע, איבער פעלדער, איבער וועלדער, איבער בערנ, אי-
בער טאָלן, איבער יאַמיט אונ מידבאַריעם, ביז דו קומסט
אַפּ יענער זײַט האָרײ-כּױשעכ, אינ א קרישטאָלענעם פּאַלאַצ.
דאָרט זיצט דיין פאַרקישעפטע כאַס-מאַלקע שױנ זיבן יאָר
אונ ווארט, ביז דו וועסט זיך דערבאַרעמען אפּ איר אונ
וועסט קומען צו פּלענע מיטן „שעם-האַמפּוירעש“ זי אױס-
לייזן, באַפּרײענ — כאַ-כאַ-כאַ!

ניין. בױז איז מיר היינט מאָדנע פּרײלעכ. ניט-נאַמיר-
לעך פּרײלעכ. זי לאַכט, ווי איבער נױט. גענוג. אפּ אלץ איז
אַ צײַט. שױנ צײַט רײדן מיט איר אַ ביסל ערנסטע, רײנע,
קלאַרע דיבורים. שױנ צײַט עפענען פאַר איר מײַן האַרצ,
אַנשפּלעקן פאַר איר מײַן געשאַמע... אונ איך לאָז אױס
מײַן געדאַנק מיטן לאַשן פּונ שײ-האַשירימ: „עד שײ-
פּוּחַ הַיּוֹם — אײדער עס וועט אױעק דער טאָג, דער
דאָזיקער גליקלעכער טאָג. ונסו הצללים¹ — אונ עס
וועלן אַנטלױפּן די שאַטנעם“...

10

פאַר דער גאַנצער צײַט, וואָס איך בין אין דער הייט,
האַב איך בױזן קײן צענטכײלעך, קײן הונדערטכײלעך ניט
אַרויסגעזאָגט פּונ דעם, וואָס עס האָט זיך אױסגעגאַסן כאַ

¹ אד שעיפואכ האיומ, ווענאסו האצלאלים.

מיר אָט דאָ, אינ דעם דאָזיקן פרימאָרגן. איך האָב איר אופ-
געדעקט מיין הארץ, אנטפלעקט פאר איר מיין נעשאַמע.
דערציילט דעם גאנצן עמעס, וואָס האָט מיך אהער גע-
בראכט...

ווען ניט דעם טאטנעם בריוול מיטן מאלמאָו, ווען ניט
די דריי ווערטער: „שאבעס-נאַכ-שוועס“ — וואָלט מיך
איצט ניט געזען אָט דאָס מיכל, וואָס לויפט דאָרט בארג-
אראָפּ, און דאָס וועלדל, וואָס גרינט אָט דאָ ניט ווייט...
און איך שוועל איר טאקע בא אָט דעם מיכל, וואָס
לויפט דאָרט בארג-אראָפּ, און טאקע בא דעם וועלדל, וואָס
גרינט אָט דאָ ניט ווייט, און כאט דאָזיקן בלויזען הימל-דעק,
וואָס איבער אונדזער קאָפּ, און בא דער גינגאָלדענער זון,
וואָס פינקלט אָפּ אינ אירע אויגן, און בא דעם אלעם, וואָס
שיינ און ריינ און הייליק איז, — אז איך בין געקומען אהער
נאָר צוליב איר, נאָר צוליב איר, וואָרעם... איך האָב זי
ליב — ענדלעך האָט דאָס וואָרט זיך ארויסגעריסן!
— וואָרעם איך האָב דיך ליב, בוזי, דו הערסט, איך
האָב דיך ליב מיט יענער הייליקער פלאם-פיועריקער גענעם-
ליבע, וואָס ווערט באשריבן אינ שיר-האשירום: „שט אר ה
ווי דער טויט איז די ליבע, שווער ווי דער
גרוב איז די קינע. אירע פונקען זיינען פונ-
קען פיוער. א פלאקער פונ גאָט“... וואָס איז מיט
דיר, בוזי? דו וויינסט? גאָט איז מיט דיר!..

11

בוזי האָט געוויינט.
בוזי האָט געוויינט — און די גאנצע וועלט האָט זיך
אָנגעקליידט אינ טרויער. די זון האָט אפגעהערט צו שני-

נענ. דאָס מיכל — צו לויפן. דאָס וועלדל — צו גרינענ. די
פליגעלעך — צו פלענ. די פייגעלעך — צו זינגענ.
בוזי האָט געווינט. זי האָט באהאלטן דאָס פאָנעט אין
די הענט. אירע פלייצעס האָבן אופגעצייטערט. און זי האָט
געווינט אלעמאָל שטארקער און שטארקער.
אזוי וויינט א קליינ קינד, וואָס דערפילט, אז עס האָט
פארלוירן טאטע-מאמע.
אזוי וויינט א געטרעיע מוטער אפ איר קינד, וואָס מע
האָט דאָס בא איר צוגענומען.
אזוי וויינט א יונג-פרוי, וואָס באקלאַנגט איר געליבטן,
וואָס האָט זיך אָפגעקערט פון איר.
אזוי וויינט א מענטש, וואָס באקלאַנגט זײַן אייגענע
וועלט, וואָס האָט זיך ארויסגעגליטשט פון אונטער זײַנע פיס.
אומזיסט אין געווען מיני טרייסטן, וואָס איך האָב זי
געטרייסט. ארויסגעוואָרפן אלע מיניע שיר-האשירים-עפי-
מעטן, וואָס איך האָב אויסגענוצט פאר איר. בוזי וויל זיך
ניט טרייסטן. בוזי וויל מיניע עפיטעטן ניט הערן. צו שפעט,
זאָגט זי, צו שפעט האָב איך מיך דערמאָנט אָן איר... צו
שפעט האָב איך מיך ארומגעזען, אז עס איז דאָ א בוזי אפ
דער וועלט. א בוזי, וואָס האָט א הארץ, וואָס בענקט, און
א נעשאַמע, וואָס רייסט זיך פונדאנען אין אן אנדער וועלט
ארויס... עפשער וואָלט איך מיך דערמאָנען, זאָגט זי, אָן
די בריוולעך, וואָס זי האָט מיר אמאָל געשריבן? נאָר —
פארכאפט זי זיך — ווי קומ איך צו געדענקען אזעלכע נא-
רישקייטן? פארשטייט זי דען ניט אליין, אז זי האָט דאָס,
אייגנטלעך, באדארפט שוין לאנג פאָרויסזען, — אז אונ-
דערע וועגן זײַנען פארשיידן? אז זי קאָן זיך צו מיר ניט
גלייבן? ווי קומט זי צו מיר? זי, א יידישע טאַכטער, א

קליינשמעמלדיק מיידל, ווי קומט זי צו מיר?.. ערשט פאר-
 שטייט זי, אז ס'איז געווען א נארישקייט פון איר, א גרוי-
 סע נארישקייט, וואָס זי פלעגט מיר דולן א קאַפּ מיט אירע
 קינדערשע כריוולעך, מיט אירע נארישע אַנצוהערענישן,
 אז טאטע-מאמע בענקען נאָכ מיר... ניינ. זי האָט אליין בא-
 דארפט פארשטיין, אז זי קאָן זיך צו מיר ניט גלויבן. ווי
 קומט זי צו מיר? א יודישע מאַכמער, א קליינשמעמלדיק
 מיידל!.. זי האָט אליין באדארפט ארויסזען, אז קרים האָב
 איך ניט געפאָלגט טאטע-מאמע, ווידערשפעניקט זייער גע-
 באָט, נישט געוואָלט גיין זייערע וועגן און בינ געגאנגען
 מיטן אייגענעם וועג, וועל איך געוויס אוועקגיין ווייט, וועל
 איך געוויס שטייגן הויך, אזוי ווייט און אזוי הויך, אז איך
 וועל קיינעם שוין ניט ארויסזען, קיינעם ניט וועלן קענען.

— קיינעם ניט, אכוצ דיך, בוזי!

— ניינ, קיינעם ניט! קיינעם ניט! קיינעם ניט! קיינעם
 ניט זען, קיינעם ניט הערן, אלעמען פארגעסן...

— אלעמען, נאָר נישט דיך, בוזי.

— ניינ, אלעמען! אלעמען! אלעמען!

12

בוזי האָט אופגעהערט צו וויינען — און אלץ האָט אופ-
 געלעבט. די זון האָט אָנגעהויבן צו שיינען, אזוי ווי פריער.
 דאָס מיטל — צו לויפן. דאָס וועלדל — צו גרינען. די פלי-
 געלעך — צו פלעגן. די פייגעלעך — צו זינגען.

בוזי האָט אופגעהערט צו וויינען, און טרוקן זיינען גע-
 וואָרן אירע אויגן. אירע שיינע כלויע שיר-האשירימו-אויגן.
 און אויסגעטריקט האָבן אירע טרערן, אזוי ווי טראָפּנס
 טוי אפ דער הייסער זון.

און פלוצעמ האָט זי זיך גענומען פארענטפערן אירע
 טרערן. איצנד זעט זי, ווי נאריש זי איז. וואָס איז געווען
 דער געוויינ? וואָס האָט זי צו וויינען? וואָס פעלט איר?
 א סאך מיידלעך אפ איר אָרט וואָלטן זיך פילן גליקלעך.
 איבערגליקלעך!.. און א פניערל האָט זיך אָנגעצונדן אין
 אירע אויגן. אין אירע שיינע בלויע שיר-האשירים=אויגן.
 איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געזען דאָס דאָזיקע פניערל אין
 בוזים אויגן. און רוימע פלעקן זיינען ארויסגעטראָטן אפ
 אירע בעקלעך, אפ אירע שיינע רויזן-בעקלעך. איך האָב נאָך
 קיינמאָל ניט געזען בוזין אזוי פניערן, אזוי פלאמען, ווי זי
 האָט געפניערט און געפלאמט אין דער דאָזיקער מינוט. און
 איך וויל זי אָנעמען פאר א האנט, און איך זאָג צו איר
 מיטן לאַשן פון שיר-האשירים:

— הַנֶּךְ יִפְהַרְעִי תִי¹ — ווי שיינ דו ביסט, בוזי,
 ביים דינע בעקלעך פלאמען און דינע אויגן שפריצן
 פניער...

ארויסגעוואָרפן! בוזי הערט ניט מיין שיר-האשירים.
 בוזי האָט איר אייגענעם שיר-האשירים. זי הערט ניט אופ
 צו לויבן „עמעצן“, לויבן אימ אין טאָג אריין. זי זאָגט צו מיר:
 — דודי צה ואָדום — מיין באשערטער איז
 פנין און שיינ. דגול מרכבה² — פניער פון א
 סאך א סאך אנדערע. ער איז עפשער ניט אזוי געלערנט,
 ווי אנדערע, דערפאר איז ער אָבער נוט. דערפאר איז ער
 מיר געטרין. דערפאר האָט ער מיך ליב. זאָלסט זען די
 בריוו, וואָס ער שרייבט צו מיר, זאָלסט זען די בריוו!

¹ הינאָך יאָפֿאָ ראיאָסוֹ.

² דוידו צאָב וועאָדוּם, דאָגול מוירווואָוּאָ.

— לבבתיני, — זאָג איך צו איר ווייטער, גלייב
ווי איך וואָלט ניט הערן, וואָס זי זאָגט, — לבבתיני,
אתותי כלה! — דו האָסט מיין הארץ אוועקגענומען,
מיין שוועסטער די קאלע!..
און זי צו מיר:

— חכו ממתקים וכולו מתמדים! — זאָלט
זען די בריוו, וואָס ער שרייבט מיר, זאָלט זען די
בריוו!..

עס הערט זיך אין אירע ווערטער א מאַדער מאַן. א
מאָדנע שטימע. די שטימע — אזוי ווייזט זיך מיר אויס —
וויל אריבערשרייען אן אנדער שטימע. אן אינווייניקסמע
שטימע.
דאָס איז בא מיר ווי צוויי מאָל צוויי.

13

ראשיק און אומגעריכט כאפט זיך בווי אופ פונעם
שמעקנדיקן גראָז, טרייסלט זיך אָפ, גלייכט זיך אויס, פאר-
ווארפט די הענט אהינמער און בלייבט שטיין אקעגן מיר
און קוקט אפ מיר פון אויבן אראָפ.
שמאָלץ און שיינ, גרויסארטיק שיינ, נאָך שענער ווי
אלעמאָל, זעט זי אויס אין דער מינוט בא מיר אין די אויגן.
איך האָב מוירע צו זאָגן, נאָר מיר דאכט, אז ווען איך
זאָל זאָגן, אז בווי — דאָס איז די עמעסע שולאמיס, וואָס
איז שיר-האשירימ, וואָלט דאָס געווען א קאָוועד און א
שוואכ פאר דער עמעסער שולאמיס, וואָס איז שיר-האשירימ.

¹ ליבאומוני, אכויסו כאלאי.

² ביקוי מאמטאקיט וועכילוי מאכמאדימי.

ניט שוין זשע האָט זיך דערמיט געענדיקט אונדזער
 געשפרעכ? איך שמיי אופ נאָך איר און גיי צו צו איר:
 — שובי, שובי השולמית¹ — קער דיך אום
 צוריק צו מיר, בוזי! — זאָג איך צו איר ווימער מיט מיין
 שיר-האשירימ-שפראך און נעם זי אָן פאר א האנט. — קער
 זיך אום צו מיר, בוזי, קער זיך אום צו מיר כאצנימנס! נאָך
 איינ וואָרט. מער ניט, אז איינ וואָרט דארף איך דיר נאָך
 זאָגן.

אומזיסט. אומזיסט. בוזי וויל ניט הערן דאָס איינע
 וואָרט, וואָס איך וויל איר זאָגן. גענוג, זאָגט זי, זיך אָננע-
 רעדט. גענוג געזאָגט איינס דעם אנדערן — עפשער נאָך
 מער, ווי מע באדארף... גענוג-גענוג. שוין שפעט. זע, ווי
 שפעט עס איז! — זאָגט צו מיר בוזי און באווייזט מיר
 מיט איר האנט אפן הימל, און באווייזט מיר אפ דער זון,
 וואָס באגיסט זי פון אויבן ביז אראָפּ מיט אירע טילדע וויי-
 כע גאָלדענע שמראלן. און בוזי, די ליליע פון שאַרויג, בוזי,
 די רויו פון די טאָלן, באקומט א נייעם קאָליר, א גינגאָלדע-
 נעם קאָליר, אפן פילפארביקן פעלד, וואָס ציט זיך ארום
 אונדז אָן א סאָפּ און אָן א ברעג.

— אהיימ-אהיימ! — זאָגט צו מיר בוזי און כאפט זיך
 גיין און טרייבט מיך גיין. — אהיימ-אהיימ, שוין צייט,
 שימעק, שוין צייט. טאטע-מאמע וועלן דאָרטן איבער-
 טראכטן נאָט ווייסט וואָס. אהיימ-אהיימ!
 איז אירע לעצטע ווערטער „אהיימ-אהיימ“ לאָזט זיך
 מיר הערן דער טאָג פון אמאָל, אמאָל, מיט יאָרן צוריק,
 דער לאָשן פון שיר-האשירימ:

¹ שוויי, שוויי האשולאמיס.

— בר'ת, דודי¹ — אנטלויפ, ליבער, און זיי גע-
גליכט צו א הירש אָדער צו אן אינד פונ די אינד אפ די
בסאָמי-בערנ.

14

עס גייעט די טעג. עס לויפט די וואָכנ. עס איז אָנגעקו-
מעט דער ליבער יאָמטעוו שוועס. עס איז אָנגעקומעט דער
שאבעס, וואָס נאָכ שוועס. עס איז אוועקגעגאנגעט דער
שאבעס, וואָס נאָכ שוועס, און נאָכ א שאבעס, און נאָכ א
שאבעס — און איך בין נאָכ אלץ א גאסט אין מיין שמעטל.
וואָס טו איך דאָ? — גאַרנישט. גאַלע גאַרנישט. מיין
טאטע-טאמע רעכענעט, אז איך בין געוואָרן א באלטשווע.
אז איך האָב כאַראַקטע אפ דעם, וואָס ס'איז געווען, וואָס איך
האָב ווידערשפעניקט זייער געבאָט, ניט געוואָלט גיין אין
זייערע וועגן. און זיי זינען צופרידן. זייער צופרידן.

און איך? וואָס טו איך דאָ? וואָס דארף איך דאָ? —
גאַרנישט. גאַלע גאַרנישט. אלע מאָג גיי איך מיר אַרויס
איינער אליין אפן שפאציר, הינטער דער שמאָט אַרויס.
אהיג — אפ יענער זייט מיל. אהיג — אפ יענער זייט בריקל.
אהיג — צו יענעם פילפארביקן פעלד, וואָס ציט זיך אָן א
סאָפ און אָן א ברעג, וואָס איז אַרומגעברעמט מיט א זיל-
בערג טייכל פון איין זייט און מיט א קליינוווקסיק, נאָך
געדיכט וועלדל פון דער אנדערער זייט. דאָס זילבערנע
טייכל זעט אויס, ווי א זילבערנע אטאָרע צו א נייעם טאלעס
פון בלויען טכיילעס. דאָס געדיכטע וועלדל זעט אויס, ווי א
געדיכטע פאמלע געקרייזלטע האָר, פון צייט צו צייט גע-
ריט פון א ווינטל.

¹ בראב, דודי.

דאָרט זעצ איך מיך אוועק איינער אליין אפן בערגל. אפ
יענעם בערגל, ווו מיר זיינען ערשט דאָ ניט לאנג געזעכט
אינצווייט, איך און כווי, די ליליע פון שאַרוינ, די רויו פון
די טאָלן.

אפ יענעם בערגל, ווו מיר זיינען אמאָל, מיט יאָרן צו
ריק, אינצווייט, איך און כווי, געלאָפן, ווי די יונגע הירשן,
און געשפרונגען, ווי די פעלד-אינדן, אפ די בסאָמיט-בערג.
דאָרט, אפ יענעם אָרט, ווו עס ליגט באהאלטן די בעסטע
זיכרוינעס פון מיין אפ אייביק פארלאָרענער יוגנט, פון מיין
אפ אייביק פארלאָרענעם גליק, קאָנן איך מיר אוועקזיצן
איינער אליין שמונדן-לאנג און באוויינען און באקלאָנגן די
אומפאָרגעסלעכע שולאמיס פון מיין שיר-האָשיריט-ראָמאנ.

15

און וואָס איז מיט דער שולאמיס פון מיין שיר-האָשירי-
ריט-ראָמאנ? וואָס איז מיט כווינ? וואָס איז דער שלום?
וואָס איז דער סאָפ?

צווינגט מיך ניט, איך זאָל אייך דערציילן דעם סאָפ פון
מיין ראָמאנ. דער סאָפ, ער מעג זיך זיין דער בעסטער, איז
ער א טרויעריקער אקאָרד. דער אָנהייב, דער ערגסטער אָנ-
הייב, איז בעסער פונעם בעסטן סאָפ. עס איז מיר דעריבער
א סאך גרינגער און א סאך מער אָנגענעם צו דערציילן אייך
די דאָזיקע געשיכטע נאָכאמאָל פונעם אָנהייב. נאָכאמאָל
און נאָכאמאָל און נאָך הונדערט מאָל. און מיטן אייגענעם
לאָשן, וואָס אלעמאָל:

איך האָב געהאט א ברודער בעני. איז ער דערטרונקען
געוואָרן אין טייך. האָט ער איבערגעלאָזט א יעסוימעלע.
האָט מען זי גערופן כווי. פארצויגן פון עסטער-ליבע: ליבו-

זי — בױז. און שײנ איז געװען די בױז, װי די שולאמיס, װאָס
פון שיר-האשירים. און מיר זײנען געװאקסן, איך און בױז,
װי א שװעסטער מיט א ברודער. און מיר האָבן זיך ליב גע-
האט, איך און בױז, װי א שװעסטער מיט א ברודער.

און אזוי װײטער.

דער אָנהײב, דער ערנסטער אָנהײב, איז בעסער פונעם
שענסטן סאָפּ.

דער אָנהײב — לאָז זײן דער סאָפּ, דער עפילאָג פֿין מײן
ניט-אויסגעטראכטן, נאָר עמעסן, שמערצלעכען ראָמאן, װאָס
איך האָב מיר דערלויבט צו קרוינען מיטן נאָמען: שיר-
האשירים.

1909—1911

מײַן ערשטער ראָמאַן

דאָס ערשטע קאָפיטל

(די ערשטע שטעלע און דער קויעכ פֿון פראַמעקציע)

ווער עס האָט פֿאַרזוכט דעם טאָם פֿון זיצן שפּעט באַנאַכט
א הונגעריקער באַ אַ שמועלצנדיק ליכטל, איינגעהילט אינ אַ
צערטן פּעלצל, און כאַזערן נראַמאָטיקע: אימענימעלנעי —
ביעלעי סוויעזשעי כליעב; ראָדימעלנעי — ביעלאַהאַ סוויעזשאַ-
האַ כליעבא; דאָמעלנעי — ביעלאָמו סוויעזשעמו כליעבו, און

בעשאס-מינסע זאל זיך גלומטן כאָמיש א שווארצ אלטגעכאקן
 שטיקל ברויט — און ס'איז ניטאָ... ווער עס האָט פארזוכט
 דעם מאם פון שלאָפן אפ א הארטער כאַנק מיט א ווייכע
 קולאק צוקאָפּנס, און דאָס לעמפל טשאַדעט, און דאָס קינד
 וויינט, און די אלטע וואָרטשעט... ווער עס האָט פארזוכט
 דעם מאם פון א פאָר שטייול, וואָס איינאַפצאס איז אָפּגע-
 שפרונגען און א פאָדמעטקע שלעפט זיך נאָך און קוואַטש-
 קעט, און איר קאָנט פון איר בעשום-אויפן ניט פאָטער ווערן...
 ווער עס האָט פארזוכט דעם מאם פון אָפּמראָנג דעם זיינער
 איז לאַמבארד אריין, און דער לאַמבארד וויל אים ניט אָנע-
 מען, מאכמעס די קאָפּערטע איז ניט פון ריין זילבער און די
 געדעריט זיינען ניט ווערט קיין פירער... ווער עס האָט פאר-
 זוכט דעם מאם פון בעטן בא א גוטנפריינט א גמילעס-כעסער,
 און ער לאָזט זיך לאנג ניט בעטן, לייגט אריין די האנט אין
 קעשענע און כאַפט ארויס דאָס בייטעלע און שווערט אייך,
 אז ער האָט ניט א גראָשן... ווער עס האָט דאָס אלצדינג פאר-
 זוכט, אליין איבערגעלעכט, — דער וועט מיך עפשער פאר-
 שטיין, וויאזוי מיר איז געווען אפ דער נעשאַמע, אז איך
 האָב באקומען א שמעלע — די ערשמע שמעלע — פון צוועלפ
 קארבן א כוידעש מיט קעסט און קווארטיר און אפ אלעס
 גרייטן!

וויאזוי איך האָב די שמעלע באקומען — וויל איך אייך
 נישט באמוען, און איך מיינ, אז איך בין גאָר נישט מעכטעוון
 אייך אלצדינג דערציילן, אז איך האָב א פעטער, און דער
 פעטער האָט א מומע, און די מומע האָט א באקאנטן, און
 דער באקאנטער האָט א קאָרעו, און דער קאָרעו האָט א
 מעכטונ זייער א רייכע, גאָר א פראַסמן באלעכאָס, וואָס וויינט
 אין א דאָרף, האָט א זון א בעני-יאָכיר און זוכט א לערער אפ

ייִדיש און אפּ רוסיש און אפּ דײַטש און אפּ בוכהאלטערײע,
 און זאָל זײַן אַ מאַטנס אַ קינד, און זאָל קאָסטן וואָלוול —
 פּונקט אָנגעמאַסטן פּאַר מיר! און איך האָב אָנגעווענדט אלע
 מײַנע קוײכעס און איך בין אוועקגעלאָפּן צום פעטער און
 האָב געבעטן דעם פעטער, ער זאָל בעטן די מומע, אז זי זאָל
 בעטן דעם באקאנטן, אז ער זאָל בעטן דעם קאַרעוו, אז דער
 קאַרעוו זאָל פּויעלן באַ זײַן מעכטן דעם רײכטן באלעבאַס,
 אז ער זאָל נעמען מיך, נישט קײן אנדערן, וואָרעם אכוצ מיר
 איז פּאַראַן אין מאַזעפּעווקע נאָך אזעלכע באַכערײמלעך, וואָס
 קענען ייִדיש און רוסיש און דײַטש און בוכהאלטערײע,
 און וואָס זײַנען אײַך גרײט צו פּאַרן אין דער וועלט ארײַן,
 אבי אַ שטיקל ברויט. נישט אזוי גיב האָט מײַן באלעבאַס
 ארויסגעערדט דאָס גומע וואָרט, אז ער נעמט מיך; ער האָט
 זיך לאנג געשלאָנגן מיט דער דײַע: ערשמנס, צי זאָל ער נעמען
 אַ לערער צי נײַן? און צווייטנס, אויב נעמען, צי זאָל ער נע-
 מען מיך. צי אַן אנדערן? ביז גאָט האָט געהאַלפּן, ס'איז באַ
 אים געבליבן, אז ער זאָל יאָ נעמען, אָזן דער גוירל איז גע-
 פּאלן אפּ מיר, מאכמעס די קענטענישן (אזוי האָט ער גע-
 זאָגט) שפּילן באַ אים אַ קלײנע ראָליע; קענערס, האָט ער גע-
 זאָגט, זײַנען הײַנט פּאַראַן ווי די הײַנט; דער אײקער איז באַ
 אים, אז דער לערער זאָל זײַן „אַ מאַטנס אַ קינד“. און אזויווי
 איך בין אַ מאַטנס אַ קינד, דערפּאַר „נעמט ער מיך“. אזוי
 האָט ער מיר געזאָגט, מײַן נײַער פּרײַנציפּאַל. נאָר איך האָב
 מוירע, אז ער האָט געזאָגט, מעכילע, לײַג: מײַנע אײבעריקע
 קאָנקורענטן זײַנען אויך „מאַטנס קינדער“ נישט ווינציקער
 פּונ מיר. נאָר וואָס דען? זכּום-אַוועס, פּראָטעקציעס.
 יאָ, גרויס און שטאַרק איז דער קויעכ פּונ פּראָטעקציע!
 און אז ווײַל איז דעם מענטשן, וואָס האָט אַ פעטער, וואָס

ער האָט א מומע, וואָס זי האָט א באקאנטן, וואָס יענער האָט א קאַרעו, וואָס ער האָט א מעכומט א רייכט באלעבאָס, וואָס וווינט אין א דאָרפ און האָט א בענ-יאָכיר און זוכט א לע-רער אפ ייִדיש און אפ רוסיש און אפ בוכהאלטעריע, און זאָל זײַן „ א מאטנס א קינד“, און ס'זאָל קאָסטן וואָללול!..

דאָס צווייטע קאפיטל

(מײַן פּרינציפּאל פּאַרוויגט מיט מיט זײַנע גרומעס, און איב כאפּ א דריטל)

ווער איז געווען מײַן פּרינציפּאל? וואָס איז ער געווען? וואָס פאר א פּאָנעם האָט ער געהאט: צי א הויכער צי א נידעריקער? צי א דינער צי א גראָבער? צי א געלער. צי א שוואַרצער? איב מײַן, אז ס'איז אײַכ ניט אזוי נײַטיק צו וויסן. וואָזוי מע רופט אים — איז אײַכ, דאכט מיר, אויב ניט נעגײע אין לעבן. עס קאָן זײַן, אז ער לעבט נאָך ערגעץ, פאסט מיר גאָר ניט, איב זאָל ארויסשמעלן דעם נאָמען זײַ-נעם. לאָמיכ אײַכ בעסער איבערגעבן דעם שמועס, וואָס מיר האָבן געהאט דאָס ערשטע מאָל, בעשאַס ער האָט מיט גענו-מען צו זיך אין וואָגן אריין — א גאנצ פּײַנער עקיפּאזש מיט צוויי שײנע פּערד — און האָט מיט מעכאבעד געווען מיט א ציגאר — די ערשטע ציגאר, וואָס איב האָב אפ מײַן לעבן פאַרייכערט און וואָס האָט מיט אָפּגעקוילעט אפ אײַביק.

— פאָרט איר ארויס, הייסט דאָס, יונגערמאן, דאָס ער-שטע מאָל פונ שטאָט אין דאָרפ אריין? — אזוי מאכט ער צו מיר. און קוקט אפן גרויען אש פונ דער שוואַרצער צי-גאר. — איר קערט אוואַדע מײַנען, יונגערמאן, אז א דאָרפ איז מײַעדײע וואָס, און מיר, דאָרפס-ײַדן, ווייסן ניט, וואָס

נוט איז? איר וועט זיך פארגינען אַנקוקן, יונגערמאן, א זי-
 צעכצ פון א דאָרפס-ייד, א שטוב מיט א הויפ מיט א גאַרטן—
 א פאלאצ, א דוואָרעצ! כאדאָרימ און כאדאָרימלעך, איך
 זאָל אייך זאָגן, יונגערמאן, בעלי-גוומע, קימאט בין צוואַג-
 ציק. וואָס זאָג איך צוואַנציק? אריבער דרייסיק! אייך, צו וואָס
 דארפ איך אזויפיל כאדאָרימ? איך ווייס אלייך ניט: צוליב
 די געסט. עס קומען צו מיר אַפטמאָל געסט. וואָס זאָג איך
 אַפטמאָל? אלע וואָך, אלע טאָג. ניטאָ דער טאָג, סע זאָל ניט
 קומען קיין גאסט, צוויי געסט, דריי געסט, און נאָך וואָסערע
 געסט! א פאָרעצ, א פריסטאוון, אן איספראוויק, א מיראָ-
 וואָי... איך לעב מיט זיי אלע זייער נוט. לאָמיכ האָבן די בראָ-
 כעס, וויפל מאָל סע מאכט זיך: איך זע א קארעטע מיט פיר
 פערד פאָרט צו גלייך צום גאנעק; פרעג איך: ווער איז דאָס
 געקומענ? זאָגט מען מיר: יעוואָ פרעוואַסכאָדימעלסטוואָ.
 דאָס הייסט, דער גובערנאטאָר אלייך... נו, קאָן מען ניט זיין
 קיין דאָווער-אכער, און מען מוז אים אופנעמען, ווי סע קער
 צו זיין, אימ אַפטערעטן די גרעסטע כאדאָרימ מיטן גאנצן
 גאַרטן. און בא מיר א גאַרטן — מען מען אים אַנקוקן! א
 וואלד, ניט קיין גאַרטן! מיניע עפל, מיט מיניע בארן, מיט
 מיניע פלוימען! היינט וויינטרויבן? אלצדינג איז בא מיר,
 באָרעכ-האשעם, פאראן אייגנס: ווישניק פון מיניע וויינשל,
 און וויינ פון מיניע וויינטרויבן, און ראָזינקעס אייגענע, און
 אפילע פיש אויך אייגענע פונעם אייגענעם מיין, און נאָך
 וואָסערע פיש, קאָרעכט און קארפן און שלייענע און לע-
 שמשעס — לעשמשעס אָט אזעלכע-אָ... — דערביי טוט מיין
 פרינציפאל א מאכ מיט ביידע הענט אינ דער ברייט, און איך
 בייג זיך אָן א ביסל אפ א זייט, ביכדיי איך זאָל אים קאָנען
 דורכלאָזן זיינע לעשמשעס...

ער הערט נישט אופ צו דערציילן גוזמעס, און איך האָר, האָר מיט קאָפּ, שלינג, שלינג די ווערטער. די קארעמע ווינט זיך ווי אַ וויג-בעטל, די פּערדלעכ שמייסן מיט די ווייד-לען און לויפן, לויפן אָן אַן אָפּשטעל, און איך קאָן אייך אקוראט ניט זאָגן, צי פונעם ווינג זיך איז דער ווייכער קא-רעמע, צי פון די פּערדס שמייסן מיט די וויידלען, צי עפּ-שער פונעם פּרינציפּאלס גוזמעס — איך הייב אָן צו כאפּן א דרימל... עס איז א שיינע ווארעמע זומער-נאכט! א גרינג ווינטל פארגאנוועט זיך אלעמאָל און טוט מיך א שמיר, א גלעם, ווי מיט סאמעס, איבערן פּאָנעם, און איך ווער אַן-שלאָפּן, און פונעם שלאָפּ הער איך, אז מיין פּרינציפּאל כראָ-פעט געשמאק.

אז מיר זיינען געקומען צו פאָרן אפּן אָרט, האָט שוין די זונ געהאט איינגעפאָרן א שטיק הימל; רייז איז זי געווען, די יעפּיפּיע, רייז און לויטער, ליכטיק און לעבעדיק, געשמייכלט צו מיר גאָר פּריינטלעך און אָפּגעגעבן מיר אפּן נייעם אָרט א שיינעם, א ברייטן גוטמאָרגן.

דאָס דריטע קאפיטל

(א צעטל פון לינגערס, א קאלטער קוק און א ווארעמע רעקאמענדאציע)

פאראן אלערליי מיניו לינגערס אפּ דער וועלט. פאראן לינגערס אזעלכע, וואָס קיינער ניט זיי ניט, קיינער שלעפט זיי ניט פאר דער צונג, גאָר גלאט אזוי — ס'איז דאָ א מויל און סע רעדט. צווישן די דאָזיקע לינגערס זיינען פאראן דרייערליי מינים: א לינגער אפּ געכטן, א לינגער אפּ היינט און א לינגער אפּ מאָרגן. דער געכטיקער לינגער וועט אייך דערציילן באַכע-מויסעס, וואָס נישט געשמוינג, נישט גע-

פלויגן; ער וועט אייך שווערן, אז ער איז דערביי אליין גע-
 ווען — און גייט זייט כויקער-וועדוירעש, זוכט איידעם,
 לייקנט אימ אָפּ!.. א היינטיקער ליגנער — דאָס איז ניט קיין
 ליגנער, אייגנטלעך, נאָר א בארימער; ער וועט אייך דער-
 ציילן, אז ער האָט, אז ער ווייסט, אז ער קאָן — און גייט
 פארהערט זיך מיט אימ!.. דער מאָרגנדיקער ליגנער — דאָס
 איז גלאט א גומער מענטש, וואָס זאָגט אייך צו גילדענע
 בערג: ער וועט גיין, ער וועט ריידן, ער וועט מאַן פונ אייערם-
 וועגן — און איר דארפט אימ גלייבן אפ נעמאָנעס. די אלע
 דריי מינים ליגנערס ווייסן, אז זיי זאָגן א ליגן, נאָר עס מאַל
 זיך זיי אויס, אז יענער גלייבט זיי. פאראן אַכער אזא מינ
 ליגנער, וואָס בעשאַם ער זאָגט אָפּ דעם ליגן, מיינט ער אליין,
 אז ער האָט געזאָגט אן עמעס, און איז איבערצייגט, אז יענער
 מיינט אויך, אז ס'איז אן עמעס, און בעשאַס-מיינס האָט ער
 בעעמעס האנאָע. דאָס איז א מענטש, וואָס לעבט אינעם
 אוילעם-האדימיען, א מענטש, וואָס פאנטאזירט. מע קאָן
 זאָגן: דאָס איז א מינ מעכאבער, וואָס קלערט אויס אלעמאָל
 א נייע מיינסע, פארגעסט וואָס ער האָט נעכטן דערציילט, און
 די פאנטאזיע ארבעט בא אימ אלעמאָל א פרישן געדאנק,
 א שפאָגל-נייע אידיי.

אָט פון דעם לעצטן מינ ליגנערס איז געווען מיין פריי-
 ציפאל. איר פארשטייט שוין אליין גאנצ גוט, אז פונעם
 דוואָרעץ האָט זיך אויסגעלאָזט א גאנצ געוויינלעכער הויפ,
 פונעם פאלאצ — א גאנצ געוויינלעכע שטוב מיט א סאך
 ווינציקער פון דרייסיק כאדאָרים און כאדאָרימלעך. דער
 גאָרטן איז געווען א גאנצ געוויינלעכער גאָרטן. אפן אָרט
 פון וויינטרויבן זינגען געווען גרינע אנרעסן, אפן אָרט
 פון וויינ — פאָשעטער עפל-קוואס, און אפן אָרט פון די

גרויסע לעשטשעס זיינען געווען קליינע העכטלעך, אי דאָס — ניט פונעם אייגענעם טינכ, נאָר געבראכטע פון מאַרק...

באגענום האָט אונדז א גראָבע יודענע מיט א פאק שליס- לען. דער קוק, וואָס זי האָט אפּ מיר געוואָרפן, איז געווען א קאלטער קוק, און מע קאָן ניט זאָגן, אז ס'איז מיר געווען זייער שטארק אָנגענעם. דער דאָזיקער קוק האָט באַמיינט: „וואָס איז דאָס פאַר א שלימאזל?“ ... מיינט באלעכאָס האָט דעם קוק פאַרשטאַנען און האָט מיט א כניפּעלע ווי פאַר- ענטפּערט זיך פאַר איר:

— דאָס האָב איך געבראַכט א נייעם לערער פאַרן „קינד“ ... וווּ איז דאָס „קינד“?

— דאָס קינד שלאָפּט נאָך. — האָט זי אים געענטפּערט מיט א קאָל פון א מאַנצבל און האָט מיך מעכאַבעד געווען מיט נאָך איין קאלטן קוק, וואָס קאָן פאַרקילט ווערן פון אים אינ די געדעריס. א גליק, וואָס דער פּרינציפּאַל האָט געהייסן, מע זאָל עפּעס געבן צום מיט, און האָט מיך באַזעצט געבן זיך און האָט מיר אין עטלעכע מינוט, ביז מע האָט דער- לאַנגט דעם סאַמאָוואַר, אויסדערציילט וואָס זיינ זון קען, ווי גוט ער לערנט און ווי שיינ ער שרײַבט.

— זיינ שרײַבן האָט א שעם! די וועלט מראַגט זיך אַרום מיט זיינע בריוו! דימיטש איז בא אים די מוטערשפּראַך היינט רעדט ער פּראַנצויזיש!

די באלעכאָסטע מיט די שליסלען האָט דערלאַנגט צום מיט קעז און פּוטער און סמעטענע און מילך און האָניק, און נאָך גוטע זאַכן, און עס וואָלט געווען נאָר ניט שלעכט, ווען זי זאָל אליין זיך ניט געווען אוועקזעצן אקעגן און וואַרפן אפּ מיר מיט אירע זיסע אויגן. מיינט פּרינציפּאַל האָט פאַר-

שטאנענדיג איר קוק און האָט איר אפ א מינוט אויסגעזען דעם יונגען מיטן נאָמען, ווער איך בין און וואָס איך קען, און איך האָב געפילט, אז עס ברענגט בא מיך דאָס פאָנעם מיט די אויגן מיטן קאָפּ און מיט די האַר פונעם קאָפּ. נאָך מיין פרינציפאלס ווארעמער רעקאָמענדאציע איז אויסגעקומען, אז איך בין דעם באלשעמס און אייניקל און קום ארויס פון סאמע ראבאָנים, מעיוכאָסים און גוויריס-אדיריס, און קאָנען קאָנען איך מער פון א סטודענט און פון א דאָקטער און פון א פראָפעסאָר און פון דריי פראָפעסאָרן... צי האָט זי געגלייבט די דאָזיקע פיומוינעס — ווייס איך ניט. נאָר דער קאלטער הארטער קוק אירער איז געוואָרן, דאכט מיר, א ביסל ווא-רעמער און ווייכער.

דאָס פערטע קאפיטל

(דאָס „קינד“ עסט פאר דריי סאלדאמט, און דער לערער גויט אויס פאר הונגער)

דאָס קינד איז געווען א הויכער, א גראָכער, א געזונטער, א ווייסער, א שיינער, א לעבעדיקער, א פריילעכער באַכער, מיט ווייסע רויטפארביקע באַקן, מיט היפשע פעמע פיס-קעס, מיט א הויכע ווילסן שמערן, מיט גוטע גרויע אויגן, מיט פעקע ווילסע הענט, ווי פאמפעשקעס, און האָט ליב געהאט דריי זאכן: עסן און שלאָפן און לאַכן. נאָר מער פון אלץ האָט ער ליב געהאט דאָס עסן. און עסן האָט מען דאָרט געגעסן פון אינדערפרי ביז באַנאכט. אכוצ מיי און קאווע און איבערבײסן און אָנבײסן און וואַרמעס און מיטיק און ווע-משערע, האָט די מאמע אלעמאָל אריינגעשיקט דעם „קינד“ א גלעזל שאַקאָלאד, א בייגל, א קיכל, א לעקעכל, א ביסל

אינגעמאכטס, און אָפּטמאָל אַ לעבערל, אַ פּופּעקל, און גלאַט
אַ שטיקל בולקע, דאָס האַרצ זאָל נים כאַלעשנ... און דער
לערער האָט דאָס באַדאַרפֿט צוועגן, שלינגען די שליים און
פאַרשטילן דעם הונגער מיט אַ ציגאַר טימוג...

די ערשמע צייט, ביז דער רעכע איז זיך נים צונויפגע-
גאַנגען מיטן טאַלמיר, האָט ער געליטן דעם עמעסן טאַמ פּונ-
הונגער, וואָרעם דעם טאַלמידס מומער, די באַלעבאַסטע מיט
די שליסלען, האָט אים געגעבן מאַקעס, נים קיינ עסן. איז
שטוב האָט זיך טאַמיר געפונען עסנוואַרג, און איבערהויפּט
מילכיקס, לאַרוויו, נאָר אלצדינג איז געווען אונטערן שלאָס
דער פּרינציפּאַל פּלעגט זיך אָפּטמאָל אַרױנמישן, מע זאָל
געבן דעם לערער עסן; דערופּ פּלעגט די באַלעבאַסטע אָנהייבן
קלינגען מיט די שליסלען — אַ סימען, אז זי איז אין קאַס —
און זאָגן:

— סטייטש, ווי דען? מע גיט אים עסן דריי מאָל אַ טאָג,
האַפטו געהערט אַ ביסל!...

און דאָס איז געווען אַ גרויסער ליגן! נישט נאָר דריי מאָל
אַ טאָג — אפּילע איין מאָל נים. איך האָב וויפּל מאָל בא-
מערקט פּונדערווייטן, ווי מע וואַרפט אַרויס שטיקער פּלייש,
ווי מע גיסט אויס קריגלעך מיט מילך — איז דער צייט, ווען
איך האָב געכאַלעשט באַ זיך איז כּידער נאָך אַ שטיקל ברויט.
די טעג, וואָס דער פּרינציפּאַל איז נים געווען איז דער הייט,
ביז איך פּאַשעט אויסגעגאַנגען פּונ הונגער. מױג גליק איז גע-
ווען, וואָס איך בין באַצוליסט געוואָרן כאַווער מיט מױג
טאַלמיר.

דאָס פינפטע קאפיטל

(דער רעבע מיטן טאלמיד שלאָנג בלאט, און מע לעבט א גוטן טאָג)

— אויב איר ווילט זיך האלמטן דאָ און מיר זאָלן זײַן
כאווער — אזוי האָט זיך אָנגערופן איינמאָל אין א פרימאָרגן
צו מיר דאָס „קינד“, בעשאָס מיר זײַנען געזעסן אליין איך
אונדער באזונדער כידער מיט אָפענע פענצטער אין גאָרטן
ארויס — אויב איר ווילט, מיר זאָלן זײַן כאווער און איר
זאָלט ניט אוועקפאָרן, זאָלט איר די ספאָריו מיט די ביכער
פארוואָרפן אונטערן טיש, און אליין זאָלן מיר אָדער שפילן
אין „דאָמקעס“, אָדער אין „זעקס-און-זעכציק“, אָדער מיר
זאָלן זיך גאָר אויסציען אפ די בעטלעך מיטן פאָנעם ארום
און שפּײַען אפ דער סטעליע.

און נישט לאנג געטראַכט, נעמט מיין טאלמיד און טוט
א שלנדער די ספאָריו מיט די ביכער אונטערן טיש, טוט
זיך א וואָרפן אפן בעטל מיטן פאָנעם ארום און טוט א שפּײַען
דורך די צײַג, גאָר אזוי קונציק, אזוי בערייזש, אז ער דער-
לאנגט גלייך צו דער סטעליע, און מיר ביידע הייבן אָן לאַכטן.
פון דעמלט אָן איז אוועקגעגאנגען כא אונדז אַ לעבן, ווי
גאָט אין אָדעס. דער טאלמיד האָט אויסגעלערנט דעם רעבן
שפּילן אין „דאָמקעס“ און „זעקס-און-זעכציק“ (איך בין זיך
מוידע, אז בין דעמלט האָב איך ניט געוויסט קיין צורע פון
קיין קאָרט, און אז איך האָב מיך באַקענט מיט דעם שפּיל,
האָב איך ליב געקריגן א קערטל דאָס כּײַעס!). דער רעבע האָט
געשלאָנג בלאט מיטן טאלמיד און האָט פארוואָרפן אלע
ספאָריו מיט אלע ביכלעך און האָט געשפּילט מיטן טאלמיד
אין „דאָמקעס“ אָדער אין „זעקס-און-זעכציק“, אָדער געלעגן
און געשפּײַגן אפ דער סטעליע, אָדער גענעסן אייניגעם מיט

אימ, פארזוכט פון אלע מיטגלידן צוביסלעך, און האָט זיך ארום אימ גוט אונטערגעפֿיטערט. אינ א פּאָר כאַדאַשיב ארום האָט ער פּאַרברייטערדיק אַ קוק געטאָן אפּ זיך אינ שפּיגל, דערזענ א פּאָר באַקן — און האָט זיך אליין ניט דער-קענט...

צו אונדז אינ כּיידער איז נישט אַרײַנגעקומענ קײנער. אכּוּצ דער דינסט מיט עסנוואַרג. מיין פּרינציפּאַל איז זעלטנ געווענ אינ דער היימ, און די באלעבאַסטע מיט די שליסלענ האָט געהאט צו טאָן טאָג ווי נאכט מיטן מילכיגס און מיט די קריגלעך און האָט ניט אַרײַנגעשמעקט צו אונדז. מיר האָבן דאָס געלעבט בעמעס א גוטן טאָג, געווענ פּראַנק אינ פּרײַ, נישט געהאט אפּ זיך קײנ שום אָל פּונ קײנ שום זאך און פּונ קײנ שום מענטשן — מאמעש א גאנדידן!

נאָר אײַנמאָל האָט מיך דער פּרינציפּאַל א כאַפּ געטאָן:
— נו? וויאזוי לערנט ער?

— אויסגעצײכנט! — זאָג איך און פאַרקרימ זיך ניט אפּילע.

— איז? וואָס האָב איך אַזיך געזאָגט? — מאכט ער צי מיר, און איך ווונדער זיך, וויאזוי איך קוק אימ גלויב אינ די אויגן ארײַן.

אינ דער דאָזיקער שטוב, וווּ אײַנער האָט גענארט דעם אנדערן, וווּ אלע האָבן געפּאלשט, געזאָגט ליגן, וווּ דער שטע-קער איז געהאנגענ אויבן-אופּ, געשוועבט, זיך געלאָזט הערן אינ דער לופּט, — אינ דער דאָזיקער שטוב האָט מענ גע-קאָנט זיך אויסלערנענ זאָגן א ליגן.

דאָס זעקסטע קאפיטל

(די ערשטע ליבע־בריוולעכ צווישן כאָסני־קאלע און דאָס ערשטע פּליערל צינדט זיך אָן)

איינ אַרבעט איז באַ אונדז יאָ געווען: אָפּגעמען די פּאָסט און ענטפערן אפּ די בריוו. און בריוו האָבן מיר געהאט קי-מאט אלע טאָג; איך זאָג „מיר“ האָבן געהאט, ווייל מיר ביי-דע האָבן באַדארפט אפּ זיי געבן משווע. די בריוו זינען גע-ווען געשריבן צו מיין טאלמיד פון זיין פילגעליבטער קאלע, כאָטש ער אליין האָט זיך מיר מוידע געווען, אז ער האָט זי ווינציק-וואָס ליב.

טכילעס זינען די בריוו געווען ניט אזוי אָפט — איין מאָל אין צוויי וואָכן, איין מאָל אין וואָך; נאָך פון זינט איך בין אָנגעקומען, איז דאָס שרייבן געוואָרן פארגרינגערט, און די בריוו האָבן אָנגעהויבן גיין היינט און צוריק אָפּטער.

— נאט לייענט איבער און ענטפערט איר אָפּ. וואָס דולט זי מיר אַ מויעכ! — אזוי האָט מיר מיין טאלמיד איינמאָל געזאָגט און אַ וואָרפ געטאָן מיר אין פּאָנעם אריין זיין פיל-געליבטער קאלעס אַ בריוול.

איך האָב איבערגעלייענט דאָס בריוול, און ס'איז מיר גע-פעלן געוואָרן, וואָס זי שרייבט:

מיין ליבער טייערער כאָסני! דו ווייסט, עס האָט זיך מיר צוגעגעסן דינע גרוסן, וואָס זינען געראַטן איינס אינעם אנ-דערן, ווי איין מאַכע וואָלט זיי געהאט, ווי צוויי טראָפּן ווא-סער, וואָס גייען פון איין מיט. איך וויל הערן פון דיר עפעס אַ פריש וואָרט, אזא וואָרט, וואָס זאָל מיר דערוואַרעמען דאָס הארץ און באַלייכטן די געשאַמע. צו קאלט איז דאָס הארץ, צו מונקל די געשאַמע!...

פון מיר דיין געטרייע קאלע...

איך האָב ניט לאנג געמראכט און האָב דערופ אָפגעענט-
 פערט פאר מיין מאלמיד בעזע האלאָשן:
 מיין ליבע געמרייע קאלע! דו שרייבסט מיר, אז מייןע
 ווערטער זיינען גערעכט אונטע אנדערע, ווי איין מאמע
 וואָלט זיי געהאט; ווי קאָן דען אנדערש זיין, אז איין געפיל
 האָט זיי געבוירן? דו זאָגסט, אז זיי זעען אויס, ווי צוויי
 טראַפן וואסער, וואָס גייען פון איין טייך; ווי קאָן דאָס אן-
 דערש זיין, אז זיי גייען פון איין קוואַל, פון איין האַרץ? דו
 בעסטסט בא מיר א פריש וואָרט; קאָן דען זיין פרישער ווי דאָס
 וואָרט „ליב“? קאָן דען זיין ניט ליכטיק אפ דער נעשטאָמע.
 אז איך דערמאָן זיך אין דיר, טייערע קאלע?
 פון מיר דיין געמרייער כאָסן...

דערופ האָבן מיר אינגיכט באקומען א משווע:
 ליבער טייערער כאָסן!

דיינע זיסע ווערטער האָבן מיך איצטיקס סאָל דערפרישט
 און דערוואַרעמט, און ס'איז מיר ליכטיק געוואָרן אין אלע
 ווינקעלעך. איך וואָלט געמעגט שווערן, אז איך האָב דער-
 הערט א ניי מינ געזאָגט, א גאנצדיג-מעלאָדיע פון א טייערער,
 א ליכטיקער נעשטאָמע, און איך האָב דערפילט עפעס ווי א
 נייע הויט אפ זיך. עס האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אז עס וואקסן
 בא מיר פליגל, און איך שוועב, איך שוועב אינדערלופטן,
 און א גאנצע קאפעליע מאלאָכיים גייען מיר אנטקעגן, בא-
 גריסן מיך, טראַגן מיר א גרום פון מיין ליבן טייערן זיסן
 כאָסן, וואָס שרייבט אזעלכע זיסע ווערטער, וואָס ס'זיין האַרץ
 און מיין נעשטאָמע זיינען אים אינגאנצן, אינגאנצן איבערנע-
 געבן פון איצט אָן אפ טאָמיד, אפ אייביק!
 פון מיר דיין דיך ליבנדע און טאָמיד געמרייע קאלע...
 ליבע, זיסע, טייערע און געמרייע נעשטאָמע מייןע!

ניינ, דו האָסט זיך נישט טויע געווען, מיין טייערע קא-
 לע! נישט קיין פאַשעמע קאלמע ווערמער זיינען דאָס געווען,
 נאָר געפילן, וואָס גיסן זיך ארויס גלייך פונעם הארצן און גיסן
 זיך אריין צו יענעם; פעדעם, וואָס ציען זיך גלייך פון דער
 נעשאַמע און ציען צו צו זיך און פארבינדן און פארקניפן
 צוויי יונגע נעשאַמעס אפ שטענדיק, אפ אייביק, אפ אייביק.
 אַמ-אָ יענע אייגענע קאפעליע מאלאָכים, וואָס האָבן דיר אָפּ-
 געגעבן א גרוס פון מיר, האָבן מיר געבראכט צו טראַגן פון
 דיר נאָך א סאך א פריינמלעכערן גרוס, און מיט דער איי-
 גענער קאפעליע מאלאָכים שיק איך דיר איבער איצמער, מיין
 טייער הארץ, א הייסן קוש, א הייליקן קוש פון דיין אייביקן,
 אייביקן פריינט, וואָס טראַגט דיין ליכטיק געשטאלט בא זיך
 אין הארצן טאָמיד, אפ דער וואָר און אין כאַלעם.
 פון מיר דיין ברענענדיק פארליבטער כאָסן...

דאָס זיבעטע קאפיטל

(מאטעריאל פאר א נייעם בריוונשמעלער)

א פונק ווערט אומגערן פארטראַגן גאָט ווייסט פונוואנען
 און פאלט אפ א שמרויענעם דאך, צינדט זיך אָן פון דעם א
 פייערל; קומט דער ווינט און צעבלאָזט דאָס פייערל, און
 עס ווערט א העליש פייער, א סרייפע, א סרייפע!
 די ערשטע בריוולעך זיינען געווען דער ערשטער פונק,
 וואָס האָט זיך צעבלאָזן, צעברענט און צעפלאקערט אין א
 העליש פייער. די בריוולעך זיינען געווען וואָס ווייטער אלץ
 הייסער און הייסער; דאָס פייער איז געוואקסן וואָס ווייטער
 אלץ גרעסער און שטארקער. עס האָט אויסגעבראָכן א גרוי-
 סע, א מוירעדיקע סרייפע בא מיר אין הארצן, א פייער האָט

זיכ צעוואָרפֿן אינ מױנ גאַנצנ לײב, אָנגעצונדנ אלע מײנע נערוונ, אופגעזאָרנ אונ אופגעקאָכט מײנ כלומ, מיכ געמאַכט קראַנק, אויס מענטש. איכ האָב פּאַרלאָרנ דעמ אפּעטיט ציטן עסן, איכ האָב אופגעהערט שלאָפֿן, איכ בין ארומגעגאַנגענ ווי א צעדולטער. מײנ נעשאַמע איז געלעגנ דאָרטן, אינ די בריוולעכ, אונ אינ זיי טאַקע איז געווענ מײנ איינציקע טרײסט אונ מײנ פּרײד. א בריוו אז עם פלעגט אָנקומענ, איז געווענ בא מיר א יאָמטעוו; איכ האָב דעמ בריוו געעפנט, איכ האָב אימ געלייענט, אונ איכ האָב אפּ אימ געענטפערט. מײנ טאַל-מיד האָט נאָר באדארפט איבערשרײבנ מיט זײנ האנט, אונ איכ האָב אימ באדארפט אונטערשרײבנ צו דער ארבעט. אינ וויפל האָט דאָס מיכ געקאָסט כלומ, אז איכ האָב באדארפט טראָגנ דעמ זױטעק אינווייניק בא זיכ אינ הארצנ טיפ-טיפּ פאַרבאָרגנ, זיכ באהאַלטנ בעכאדריי-כאדאָריס מיטן קאָפּ אינ קישנ אונ שטילערהייט זיכ אויסוויינענ, אופשטיינ אונ מאכנ א פּרײלעכ פּאָנעמ אונ זיכ זעצנ מיט מײנ ליבנ טאַלמיד צו דער ארבעט — שפּילנ אינ „דאַמקעס“ אָדער אינ „זעקס-אונ-זעכציק“.

אינ שטיקל גליק איז געווענ, וואָס קיינער האָט נישט באמערקט אפּ מײנ פּאָנעמ, אז איכ גיי אויס, אז איכ צאַנק, ווי א ליכט. אינ שטיקל גליק, וואָס מײנ טאַלמיד האָט זיכ צו מיר ניט אזוי שטאַרק צוגעקוקט; ווענ ער זאָל זיכ צו מיר שטאַרק צוקוקן, וואָלט ער מיכ געוויס געפּאַקט. איכ שמעל מיר פּאָר, וואָס פּאַר א פּאָנעמ איכ וואָלט בא אימ געהאַט אינ די אויגן, ווענ ער זעט מיכ קושנ זײנ קאַלעס בריוולעכ: פונ אלע זײטן! אונ וואזוי קושט מענ ניט אזעלכע בריוו-לעכ? זעט אליין, וואָס זי שרײבט צו מיר: מײנ ענגעל, מײנ נעשאַמע, מײנ טרײסט!

איך דארפ דיר זאָגן דעם עמעס. איך בין זיך מוידע פאר
דיר, מיין טייערער, אז איך האָב דיך ביו אהער ניט געקענט
איך האָב מיר קיינמאל ניט פאָרגעשטעלט, אז איך וועל גע-
פינען אין דיר אזא קוואל פון סאמע געהויבענע געפילן, פון
סאמע הויכע געדאנקען, פון סאמע טיפן פארשטאנד, און אזא
אנ אויצער פון וויסנשאפט! פון דינע קלוגע ווערטער זע
איך ארויס, ווי ווייט דו ביסט באלעזן, ווי ווייט דו ביסט פול
אומעטומ!

און עס ווונדערט מיך זייער, פארוואָס האָב איך דאָס
נישט געוואָסן פרעגן? דאָס באווייזט מיר נאָך דיין טמימעס
מיט דיין פראַסקייט, וואָס גיבן דיר צו קיין אין מינע אויגן
נאָך מער ווי ביו אהער. זאָל איך מיך ניט שעצן פאר איינע
א גליקלעכע, וואָס מיין גוירל איז געפאלן אפ א מענטשן,
וואָס אין אימ שפיגלען זיך אַפּ אלע בעסטע מיילעס: שיינ-
קייט, קלוגשאפט, קענטעניש, טמימעס און גוטסקייט? דיין
גוטסקייט קוקט ארויס פון דינע זיסע קלוגע ווערטער. דו
טוסט מיך באשענקען מיט דינע ליבע בריוו פון דיין מילדער
האנט, און איך דאנק דיר טויזנט מאל, און איך בעט דיך אפ
ווייטער נישט פארנעסן.

דיין געטרייע און אפ אייביק דיך ליבנדע קאלע...

דערופ האָב איך איר געענטפערט א ביסל פארשטעלט:

מיין טייערע, מיין ליבע, מיין קלוגע און מיין ווילע! דו
האַסט מיך ניט געקענט דערפאר, ווייל דו האָסט מיך ניט
געזען, און דער, וואָס דו האָסט אימ געזען, אין געווען ניט
איך, נאָר אן אַפשיינ פון מיר. שטעל דיר פאָר, אז מיר האָבן
זיך נאָרוואָס באקענט, אז מיר האָבן זיך נאָך גאָר נישט געזען,
אז מיר ביידע זיינען נייגעכאָרן, און אכ! ווי גליקלעך זיינען:

מיר, וואָס מיר קענען נישט די וועלט, די פאלשע ביטערע
וועלט מיט די פאלשע ביטערע מענטשן!...

פון מיר דיין שטערבלעך פארליכטער כאָסן...

האָב איך באקומען פון איר אזא מיין ענטפער:

מיין ליבער, מיין טייערער, מיין מאלעך פון גאָט! דיין
זיסן בריוו, וואָס איך האָב פון דיר דערהאלטן, איז פאר מיר
געווען א סייפער-האכאָסוב, א רעמעניש. דו שרעקסט אזוי
פארשמעלט, אז איך באַדארף מיר לאנג ברעכנ דעם מויעך,
בין איך זאָל דיך פארשטיין, און מיר דאכט, אז איך מעג מיך
איבערנעמען און זאָגן, אז איך פארשטיי דיך אקוראט. דו
זאָנסט, אז מיר דארפן זיך שעצן גליקלעך, וואָס מיר קענען
נאָך ניט די פאלשע ביטערע וועלט מיט די פאלשע ביטערע
מענטשן. ס'איז א סימען, אז איך בין טאקע איינע און
אומגליקלעכע, וואָרעם איך קען שוין גראדע יאָ די פאלשע
ביטערע וועלט מיט די פאלשע ביטערע מענטשן! און ווי זיס
איז מיר צו דענקען, אז ס'איז פאראן כאָטש איינער א לייטיג
שער און א פינער, און עמעסער, א קלוגער און א גומער
מענטש, און דער איינער — האָס ביסטו, מיין אויסדערווייל-
טער באשערטער. זיי געזונט, מיין טייערער. שרעק מיר, וואָס
לייענסטו אצינד און וואָס פארא ביכער קאָנסטו מיר רעקאָ-
מענדירן צום לייענען? איך קוועטש דיר די האנט מיט גרויס
ליבשאפט און בלייב אפ אייביק

דיין געטרייע, געטרייע קאלע...

האָב איך דערפ געענטפערט בעזע-האלאָשן:

מיין לעבן, מיין זעלע, מיין גאנידן!

אז דו ווונדערסט זיך אזוי אפ מיר, היינט וואָס פאר א
כידעש, וואָס פאר א רעמעניש באַדארפטו שוין זיין פאר
מיר? איך האָב מיר קיינמאָל ניט פאָרגעשמעלט אין כאָלעמ

אפילע, אז איך זאל האָבן אזעלכע בריוו פון דיר! פון די גע-
 ציילטע לאַשנ-קוידעש-ווערטער, וואָס וואָרפן זיך דורך אים
 דינע בריוו, זע איך ארויס, אז דיר איז ניט פרעמד אונדזער
 הייליקע שפראך. אָ, דערפאר אליינ שעצ איך דיך אזוי הויב,
 אז איך האָב מוירע, איך בין נישט ווערט דיין נאָמען צו דער-
 מאַנען! איך קוק אפ דיין פאַרטעט און זאָג זיך אליינ: אָט
 דאָס איז זי, די עמעסע ייִדישע מאַכטער! אָט דאָס איז מיין
 אידעאל און פאר דיר בין איך גרייט אלע מינוט זיך מאַקרויז
 זיין מיט מיין גאנצע לעבן! דו פרעגסט מיך, וואָס זאָלסטו
 ליינענען? איך שיק דיר דאָ אַ גאנצע צעטל פון די בעסטע רי-
 סיגע און אויסלענדישע קלאַסיקער, ווי גאַנאַל, טורגעניעוו,
 מאַלסטאָי, דאָסטאָיעווסקי, פּושקין, לערמאָנטאָוו, שעקספיר,
 געמע, שילער, היינע, בערנע. איך האָפּ, אז דו וועסט געוויס
 האַנאָע האָבן. און שרייב מיר באלד ענטפער, וואָרעם דער
 מאַג, וואָס איך האָב פון דיר אַ בריוו, איז באַ מיר אַ יאָר.
 מען: לעב וווּיל, מיין טייערע! לעב וווּיל, מיין געטרייע! ווי
 עס ווילטשט דיר פון טיפּן האַרצן

דיין דיך ליבנדער און איבערגעגעבענער כאָסן...
 האָט זי מיר דערופּ אזוי געענטפערט:
 מיין קרוין, מיין שאַצ, מיין טרייסט, מיין האַרצ!
 איך פארשטיי ניט, וואָס דו ביסט אזוי ניספּאַעל געוואָרן פון
 אַ פאַר לאַשנ-קוידעש-ווערטער, וואָס דו האָסט באַגעגנט אין
 מינע בריוו! לאַשנ-קוידעש—דאָס איז דאָך אונדזער נאַצאַנאַל-
 שפראַך, דאָס כּוּמעש—דאָס איז דאָך אונדזער איינציקער נא-
 ציאָנאַל-פאַנר, אונדזער גאַנצע פאַרמועגן! וואָס פאַר אַ דאַנק פאַר-
 דינט אַ ייִדישע מאַכטער דערפאַר, וואָס זי פאַרשטייט ייִדיש?
 שעמען באַדאַרפן זיך אַ ייִדישע מאַכטער, אויב זי ווילט ניט
 כאָמש עטלעכע שירימ פון יעהודע-האַלייווי אויס-

ווייניק; א כארפע און א בושע באדארפ זיין אונדז אלעמען,
 אז א יודיש מיידל, וואָס האָט דורכגעמאכט א נימנאזיע,
 ווייסט ניט ווער איז מאָן, לעווינזאָג, סמאָלענסקי, גאַרדאַג;
 אוקעדוימע אונדזערע אייגענע קלאַסיקער!... פאַר דיין צעמל
 דאַנק איך דיר פיל מאָל. עס טוט מיר באַנק, וואָס איך האָב
 די אלע קלאַסיקער, וואָס דו האָסט מיר אויסגערעכנט, שוין
 לאנג דורכגעלייענט אינײַנעם מיט נאָך באַרימטע שרייבערס
 און פּאָעטן, ווי, לעבאַשיל: בייראַג, סוויפט, סערוואַנטעס, די
 קענפּ, טעקעריי, שעלי, באַלזאַק, דאָדע, הוגאַ, סענקעוויטשי,
 אַרזשעשאַק און נאָך און נאָך א סאַך אנדערע. איך האָב
 געוואָלט עפעס נײַס, עפעס א פּרישע זאך אפּ צו לייענען,
 און ניט קיין ראָמאַן, נאָר אַן ערנסט וואָרט.
 פאַרבלייב געזונט, מיין ליבער און מיין זיסער, און שאַצ
 מיך ניט צו הויכ, וואָרעם וואָס צו איז איבעריק; איך בין א
 גאַנצ געוויינלעכע יודישע מאַכטער, וואָס איז דיר איבערגע-
 געבן מיט ליב-און-לעבן.

דיין געטרײַע קאלע...

האַב איך איר דערופ געענטפערט...

נאָר טאָמער וואָלט געווען גענוג שוין צו ברענגען בריוו
 סיי פון באַסנס צאד סיי פון קאלעס צאד? איך האָב מוורע,
 עס וועט אויסקומען ניט קיין ראָמאַן, נאָר א בריוונשמעלער.
 איך דאַרפ דאָ זאָגן נאָר איין זאך: די דאָזיקע בריוו לינג נאָך
 אד-האַיאָם בא מיר אין טישקעסטל באהאַלטן, פאַרוקט העט-
 ווייט אין א ווינקלעלע. קיין בענ-אַדאַם האָט זיי נישט אָנגעקוקט.
 זיי זיינען בא מיר טייער, ווי אלטע-אלטע קסאָווימ, שטילע
 איידעס פון מלינע ערשמע פריידן און ליידן. זיי זיינען אויס-
 געטריקנטע אָפּגעבליאקעוועטע בלומען אפּן קיווער פון מיין
 ערשמער ליבע, פון מיין ערשמטן ראָמאַן.

דאָס אכטע קאפיטל

(איך באד זיך און ליגן און גלי ווי אפ פאקט)

דער מענטש, וואָס איז פארליבט, קאָן מען דאָס איבער-
לייענען. בא אימ אפן פאָנעם, ארויסזען נאָך דער נאָז; מע
באדארפ זיך נאָך רעכט צוקוקן צו אימ, ווי די אויגן בלאַנדזען.
בא אימ ארומ, ווי ער שמייכלט עפעס מאָדנע, ווי ער ענט-
פערט נישט צו דער זאך, ווי ער קוקט אלע מינוט אינ שפיגל,
בייט אלע טאָג דאָס האַלדזטיכל, און אז ער גייט, טאנצט
ער, און איז א גוטערפריינט דער גאנצער וועלט — ער זאָל
זיך ניט שעמען פאר לייט, וואָלט ער זיך צעקושט מיטן קוי-
מענקערער...

נאָר מיר איז אָבער ניט געווען, ווער עס זאָל נאָכקוקן.
עמעס, א פאָר מאָל האָט מיך מיין טאלמיד א פרעג געטאָן,
בעשאַס מיר האָבן געשפילט אין „דאמקעס“, וואָס בין איך
עפעס אזוי צעטראָגן, וואָס איך שלאָג מיניע אייגענע ציגלעך?
האָב איך מיך געוונדערט און געפרעגט: „וואָסערע ציגלעך?“
אויך מיין פרינציפאל האָט באמ טיש זיצנדיק מיך א כאַפּ
געטאָן, וואָס האָב איך אזא שלעכט פאָנעם? האָט אימ די בא-
לעבאָסטע מיט די שליסלען א זאָג געטאָן (קלוימערשט מיט
א ראכמאָנעס-פאָנעם, און אינ הארצן איז איר צוגעקומען א
שטיק געזונט), אז פון א צייט, אז דער לערער עסט גאָרניט!..
— וואָס איז די מייסע? — האָט מיך דער פרינציפאל א
פרעג געטאָן און האָט אליין געענטפערט פאר מיר: — ס'איז
פון צופיל ארבעטן, פון צופיל לערנען; גאנצע טעג זיצט איר
פארשפארט אינצווייען און לערנט. גייט זיך אמאָל דורכ!..
— ווען האָבן מיר צייט גיין, אז מיר האָבן אויפיל אר-
בעט? — האָט זיך אריינגעמישט מיין טאלמיד אזוי טאמע-

וואמע-נאוון, אז עס האָט זיך מיר געגלוסט אימ אָנשפּניענ אינ
פּאָנעם און אויסשרייענ אפ א קאָל:

— גוואלד, גוואלד, יודישע קינדער, וואָס פאר לינגערס
איר זינט! א לינגער אפ א לינגער, איינ לינגער גרעסער פונעם
אנדערנא...!

איך האָב דאָס אָבער ניט געזאָגט; אָנשמאַט דעם, וואָס
איך זאָל זאָגן דעם עמעס, האָב איך בעסער געזאָגט א לינג.
— איך האָב מיך פארבענקט אהיימ...

— נישקאַשע, ער מעג בענקענא! — האָט מיר מיין פּריינ-
ציפאל אונטערגעהאַלפּן דעם לינג מיטן גאנצן קויעכ פונ זיינ
רייכער פּאַנטאזיע. — ער האָט נאָך וועמענ צו בענקענ; זייער
מישפּאַכע איז די ערשטע, די איינציקע מישפּאַכע, ניט נאָר
כא זיי אינ שטאָט — מע קאָנ זאָגן, אז אינ גאנצן קאנט גע-
פינט מען ניט אזא מישפּאַכע. דער קאָוונער דאָו איז, דאכט
זיך, אייערער אן אייגענער געווענ?

— א פעמער. — זאָג איך אומפארשעמט.
— און דער פּאַרעצער מאגיד איז, דאכט זיך, אויך געווענ:
אייערער א פעמער?

— אן עלטערפעמער. — זאָג איך.
— און עפשטיינ, דער גרויסער עפשטיינ — וואָס קער
זיך מיט אייך אָנ?

— א שייני שעבעשלישי. — זאָג איך.
— און רעב מוישעלע האלפּערינ איז, דאכט זיך, אויך
אייערס א פּרינמל...

— פונ דער מאמעס צאד. — זאָג איך.
— נו, און די טאָלמשינער — זאָגט ער — די טאָלמשי-
נער גווירימ, האָב איך געהערט, זיינענ אייך גאָר נאָענטע
קריווימ, דאכט זיך?

— שוועסטערקינדער — זאָג איך — פון דער מאמעס צאד, אייגענע שוועסטערקינדער.

און איך בין העכסט צופרידן, נישט אזוי מיט מיניע ניי-געבאָרענע קרויווימ, ווי מיט דעם, וואָס איך קאָן מיר זיין רויק, וואָס איך קאָן מיר בלייבן אליין מיט מיניע זיסע כא-לוימעס, מיט מיניע הייליקע געפילן און מיט די ליבע, זיסע, טייערע בריוולעך פון מיין טאלמידס קאלע, וואָס זיינען בא מיר טייערער פון אלע מיניע אויסגעטראכטע און עמוסע פריינט, פון אלע מיניע ווייטע און נאָענטע קרויווימ. אָט וואָס זי שרייבט מיר אין איינעם פון אירע ווייטערע בריוו:

מיין איינציקע טרייסט! מיין מאלעך פון הימל!
וואָס זאָל דאָס באדייטן, וואָס דו ביסט אזוי טרויעריק?
פארוואָס זענען אויס דיניע לעצטע בריוו אזוי מעלאנכאליש?
לעמיי רעדסטו פונעם טויט? וואָס באדייטן דיניע רעטע-
נישן, וואָס דו ליינסט מיר פאָר? פארוואָס זאָנסטו אפ זיך, און
דו ביסט דער אומגליקלעכסטער פון אלע אומגליקלעכע? לעמיי
זאָלסטו מיר אַנטאָן אזויפיל יעסורימ? פארוואָס זאָלסטו מיר
ניט אנטפלעקן יענעם גרויסן סאָד, וואָס דו טראָגסט בא-
האלטן? וואָס פאר סוידעס קאָנען בא דיר זיין פאר דער,
וואָס האָט אזוי ליב נאָר דיך און ווייטער קיינעם ניט, און
וואָס קוקט שוין ארויס, ציילט שוין די טעג פון אונדזער
גיכט גליקלעכע פארבינדן זיך אפ אייביק!..
דערופ איז אוועקגעגאנגען פון כאָסנס צאד אזא מיט
טשווע:

מיין הייליקע נעשאַמע, מיין שווארצאפל פונעם אויג!
מיין גאָטהייט! איך בעט דיך, זיי מיר מויכל מיניע לעצטע
בריוו! פארגעס, וואָס איך האָב דיר געשריבן! דו ביסט גע-

רעכט, מיין טייערע, דו ביסט גערעכט. איך טאָר מיך נישט באַקלאַנג, איך טאָר מיך נישט אָנרופּן מיט דעם נאָמען „אומגליקלעכער“. אומגליקלעך איז דער, וואָס האָט קיינמאָל נישט ליב געהאט, וואָס איז קיינמאָל נישט געווען געליבט!.. איך זאָג דיר נאָכאמאָל, אז פאר מיר איז גענוג דינע בריוו אליין, פאר מיר איז גענוג, איך זאָל דערלעבן נאָר איין קוק טאָג אפּ דיר — און שטארבן... נאָר ניין, איך האָב זיך גע-געבן דאָס וואָרט, איך זאָל מער נישט ריידן פונעם טויט! דו ווילסט וויסן יענעם גרויסן סאָד? אוי, ניין, דו וועסט אים נישט וויסן ביז עס וועט קומען די גליקלעכע (אָדער די אומ-גליקלעכע) שאַ פון זען זיך פאר דער כופע; דעמלט וועסטו געוואָר ווערן פון אלצדינג... דערווייל זיי מיר געזונט, מיין טייערע, מיין הייליקע, און שרייב מיר, שרייב מיר, שרייב מיר!

דיין אומגליקלעכער גליקלעכער, אָדער דיין גליק-לעכער אומגליקלעכער, וואָס וואָלט אַ באלן געווען, די צייט זאָל זיך צוען און צוען... אייביק און אייביק...

דאָס ניינטע קאפיטל

(דאָס גרויסן זיך צו דער כאסענע און מיינע נארושע כאלוימעס)

דער וואָס איז אבאָל אליין געווען פארליבט כאַמיש אַ דריטכילעק פון דעם וואָס איך — דער וועט פארשטיין מיין הארץ, בעשאַס ס'איז געקומען די גליקלעכע אָדער די אומגליקלעכע צייט פון אונדזער גרייטן זיך צו דער כאסענע; און דער וואָס האָט געלייענט מיט קאָפּ די פריערדיקע קא-פיטלעך — דער וועט פארשטיין מיין הארץ, בעשאַס מיין

האַט אָנגעמאָסטן מיין טאלמיד די כאסענע-מאלכושימ, וואָס
מע האָט אים גענייט דריי וואָכן קעסיידער. כיבעט-האקיי ווער
איז גאַרניט אקעגן מינע שמערצן; דער גענעם — איז א
גאנידן אקעגן מיין גרויסן, גרויסן ווייטעק.

איר רעכנט מיסטאמע: קינע, סינע? כאָלילע! איך האָב
געוויסט גאנצ גוט, אז ליב האָט מען ניט מיין טאלמיד, נאָר
מיך — מיך, דעם עמעסן מעכאבער פון די בריוו. איך האָב
געוויסט גאנצ גוט, אז כעשאס זענ זיך וועל איך איר באַ-
דארפן נאָר אנטפלעקן דעם סאָד, יענעם הייליקן סאָד, זאָגן
נאָר איין וואָרט, וועט זי מיך פארשטיין, און עס וועט אלץ-
דינג זיין רעכט. נאָר וויאזוי טוט מען דאָס אָפּ? וויאזוי מאכט
מען, אז איך זאָל קאָנען מיט איר ריידן אונטער פיר אויגן
כאָטש עטלעכע מינוט? איך האָב מיר געבראָכט דערופ דעם
קאָפּ, געבויט זיבעצן טויזנט פלאנען, איינער ערגער פונעם
אנדערן, און זיכעציק טויזנט פאנטאזיעס, איינע נארישער
פון דער אנדערער. איך בין זיך מוידע-אומיסוואדע, אז עס
זינען מיר געקראָכט אין קאָפּ אזעלכע מועסע מאכשאָוועס,
וואָס איך שעם זיך זיי איבערגעבן אפ פאפיר, כאָטש ס'איז
שוין אוועקגעגאנגען פון דעמלט אָן א היפשע שטיק צייט.
מיינט נישט, כאָלילע, אז איך האָב געוואָלט אומברענגען מיין
קאָנקורענט, סאמען דעם טאלמיד מינעם! לאָז נאָט אָפהיטן
אלע יודישע קינדער פון אזעלכע מועסע מאכשאָוועס! איך
האָב נאָר געבעטן גאָט, ער זאָל אזוי עפעס טאָן א נעם, אז
מיין טאלמיד זאָל פון זיך אליין ווערן קראַנק, זיך אוועקלייגן
און אָפּטראָגן זיך אפ יענער וועלט, אָפּרייניקן מיר דעם אָרט...
איך בין זיך מוידע-אומיסוואדע, אז איך האָב געטראכט
פון דעם טאָג מיט נאכט, ארויסגעקוקט, אז מיין טאלמיד זאָל
כאפן ערגעץ א פארקילונג, זיך דערשוויצן און כאפן א ווינטל,

אָנהייבן הוסטן, אָדער ליגן אפּ א היציקער שלאַפקייט, אָדער אויסגליטשן זיך אפּן גלויבן וועג, זיך ברעכן האַלדז-אונ-נאַקן, אָדער אומגערן כאַפּן פּונ עמעצן א שטיין אין קאָפּ אַרײַן, אָדער א מעשווענער הונט זאָל איך באַפּאלן, און ער זאָל אַראָפּ פּונעם זינען, אָדער א שטורעם-ווינט זאָל אויסרייסן א בוים מיטן וואָרצל און אומוואַלנערן גלויבן אפּ איך, אָדער אַן אנדער נעם זאָל געשען, — אבי ער זאָל מיר אַפּרײַניקן דעם פּלאַץ.

און בעשאַס-מינסע האָט מיר געקלעמט דאָס האַרץ, ווי געמאַן אפּ איך. נעבעך אַן אומשולדיקער נעפעש — פאַר וואָס קומט דאָס איך? פאַר וואָס זאָל ער גיין אזוי יונג פּונ דער וועלט? און אין האַרצן האָב איך איך שוין באוויינט, בעמעס באוויינט, אַנגעשריבן אפּ איך א קלאַג-כּרײַז צו מיין געליבטער און צו מיין טײַערער, אויסגעלאָזט מיט זייער א טרויעריק ליד. אינעם ליד באווייט איך און באַקלאַג גאַנצ ערנסט מיין יונגן טאַלמיד, וואָס איז אוועק נעבעך פאַר דער צײַט; די וועלט האָב איך געגליבן צו א בעסוילעם און איך צו א יונגן בוים. אפּן בוים —

שטייט און קלאַגט, אוי ווי,

דער בעסוילעם-סאַלאַווי,

און די שמערן גיסן טרערן...

וואָס ווײַטער שטייט — געדענק איך ניט.

און ווידער כאַלעמט זיך מיר אין דער פּאַנטאזיע, אַז ס'איז שוין אוועקגעגאַנגען א יאָר נאָך זײַן טויט, און מיר ביידע, איך און מיין געליבטע, זײַנען געקומען צו איך אפּ „קײווער-אַוועס“ א ביסל זיך אויסוויינען, איך געבראַכט א מאַטאַנע פּרישע שבעקנדיקע בלומען מיט א ליד, וואָס לאָזט זיך אויס אזוי:

אפ דיין קיווער די בלומען זאלן בלוען,

אינ גאניירן דיין נעשאַמע זאל רוען!...

אז בלומען אפ א קיווער זאלן בלוען — דאָס איז עפעס
ניט אזוי מעגלעך; נאָר אז מײַן טאלמיד האָט געבליט, גע-
בליט, ווי א רויו — דאָס איז געוויס. ער איז געוואָרן וואָס
א טאָג געזינטער, דאָס פּאַנעם ליכטיקער, דאָס קלאָר-ווייסע
לניב פּאַרוואַקסן מיט שמאַלצ, און איז געווען צופּרידן, פּרײַ-
לעך, לעבעדיק און גליקלעך — גליקלעך נישט פּונ ליבע נאָר
פּונ דעם, וואָס ער פּאַרט אריבער אין א נײַ אַרט, אין א
גרויסער שטאָט, צווישן נײַע מענטשן, און וועט נישט אָנ-
קוקן מער זײַנע אייגענע, וואָס האָבן זיך אימ צוגעגעסן, גע-
ווען נימעס ווי דער טויט.

אזוי האָט ער זיך מיר אליין מוידע געווען ניט איינ מאָל,
כאָטש אין די אויגן האָט ער זיי נאָכגעגעבן, אז ער וועט
שטאַרק-שטאַרק בענקען נאָך זיי, אז ער ווייסט נאָר ניט, ווי-
אזוי ער וועט דאָס נאָר איבערטראָגן אפּילע.
— אָבער נאָך מיר וועסטו בענקען?— האָב איך א פּרעג
געטאָן מײַן טאלמיד.

— געוויס! געוויס! — האָט ער מיר געענטפּערט און האָט
מיך ארומגענומען נאָר פּרײַנטלעך. — דיך וועל איך געבען
מיט זיך! מיר וועלן דאָרטן לעבן א גוטן טאָג. מיר וועלן
שפּילן אין „דאַמקעס“, גיין אין טעאטער, איך וועל דיך ניט
אָפּלאָזן פּונ זיך קיינמאָל, קיינמאָל ניט!

איך האָב געוויסט, אז ס'איז א גרויסער ליגן.
געבאָרן, אפּגעוואַקסן און אפּגעצויגן געוואָרן אפּ שאָוו-
וועשעקער, האָט ער דאָ אויך געזאָגט א ליגן.

דאָס צענטע קאפיטל

(באַרויכ-האַבאָ — געסט)

איך וועל קיינמאָל נישט פארגעסן דאָס אופגעמען מיטן
קאָווער, וואָס מע האָט אונדז אָפגעגעבן, אז מיר זיינען גע-
קומען אפ דער כאסענע. קוידעמקאָל האָט מען אונדז ארויס-
געשיקט א גרויסארטיקע קארעמע צום וואָקזאל, און מע האָט
אונדז פארפירט אין זייער א שיינער שטוב, אָפגעגעבן אים-
לעבן באזונדער אן אנדער כידער און מעכאכער געווען מיט
דער גוטער קאווע מיט פוטערגעבעקס, און נאָכדעם מיט
שיינעם אָנבײַסן, פרישע פּינקובנס מיט געבראָטענע קאַמיש-
קעס, און מענטשן — מענטשן ווי מיסט זיינען געקומען אונדז
בעקאַבל-פּאַנעם זיינ, אָפגעבן שאַלעם, אלעמאָל נייע פאַרשויענע.
בא מיר האָבן דאָ אלע מענטשן אויסגעזען ווי מוראיש-
קעס, געשעמערירט אין די אויגן, געזשומעט ווי די פליגן.
איך בין געווען פארנומען מיט מינע אייגענע מאכשאַוועס,
מיט מינע זייער נישט פריילעכע געדאַנקען: „וואַזוי מאכט
מען דאָ, איך זאָל זיך קאָנען מיט איר זען? מי-יעדייע, צי עס
וועט מיר געראָטן? און וואָס וועט זיינ, אז זי וועט געוואָר
ווערן פונעם הייליקן סאָד? און טאַמער כאַלילע-וועכאס...“
איך האָב נאָר מוירע זאָגן וואָס... א שרעק! א שרעק!..
אין קעשענע איז בא מיר געווען, נאָך פונ דער הייט
ארויספאַרנדיק, צוגעגרייט... שרעקט זיך נישט — נישט קיין
פיסמאַלעם, כאַלילע, נאָר א בריוו צו „איר“, א בריוו אפ
דריי בויגן פאפיר, באשריבן מיין דאַמאן, וואַזוי ער האָט
זיך אָנגעהויבן, און מיין בואַגראַפיע אינקורצן. נאָר וואַזוי
גייט מען איר איבער דעם בריוו? דורך וועמען? און ווען
וועט זי צייט האָבן אים איבערלייענען?

און די מעכומאָנימו מיט די מעכומענעסמעס פון קאלעס
צאד לויפן ארום הינט און צוריק, ווי די פארסאממע מיני,
טרייבן די סארווערס, זיי זאָלן זיך גרייטן צו דער כופע-ווע-
משערע, און טרייבן די שאמאָסימ, זיי זאָלן ברענגען די
קלעזמער מיטן ראָוו, מע זאָל שמעלן די כופע וואָס פרויער,
וואָרעם כאָסן-קאלע פאסטן.

אז דער כאָסן האָט גיט געפאסט — בינ איך אן איידעס; ער
האָט בא מיר אין כיידער זייער פיני איבערגעביסן מיט א האל-
בער קאמשקע, און געזאָגט האָט ער, אז ער פאסט, בערייט אָן-
געצויגן אפ זיך א פאָנעם פון א כאָסן, וואָס פאסט און וואָס
דער קאָפּ איז אימ פארטיפט אין זייער ערנסטע מאכשאַוועס.
געבאָרן, אופגעוואקסן און אופגעצויגן געוואָרן אפ שאָוו-ווע-
שקער, האָט ער דעם טאָג פון דער כופע אויך געזאָגט א לינג.
און דערווייל זיינען אָנגעקומען די קלעזמער, און מע
האָט זיך אָנגעהויבן גרייטן צום באדעקנס. ס'איז געוואָרן
נאָך א גרעסערער טומל, ווי פרויער; אלע האָבן גערעדט, אלע
האָבן זיך געכאפט, אלע האָבן זיך געמאכט, גלייך ווי מע טוט
עפעס — „גיכער, גיכער! לאָז מען גיין! קומט-קומט!“ ...

און מע האָט אונדז גענומען — ווער ווייס איך גיט; און
מע האָט אונדז געפירט אונטער די הענט — ווהינט ווייס איך
גיט; און מע האָט צו אונדז עפעס גערעדט, עפעס געזאָגט —
וואָס ווייס איך גיט. מיר האָט זיך געדרייט דער קאָפּ, גע-
שעמערירט אין די אויגן, געזשומעט אין די אויערן, און
דאָס הארץ, דאָס הארץ — טיק-טאק! טיק-טאק!
די קלעזמער האָבן געישפילט. עס האָט געוויינט א פידל,
עס האָט געטערעליקעט א טראַמייט, עס האָט געפייפט א
פלייט, עס האָט געבאראכאנעט די קעסל-פויק — באמ-באמ-
באמ! און דאָס הארץ, דאָס הארץ — טיק-טאק! טיק-טאק! ..

דאָס לעצמע קאפיטל

(דער „עפילאָג“ פונעם ראַמאָנ)

צווישן אלע פארשווינענ, וואָס האָבן זיך אַרומגעדרייט און געשעמערירט פאר מיניע אויגן, האָב איך באַמערקט איינעם, וואָס האָט זיך אַרומגעדרייט גלייך מיט מיר, ווי אַ ווילד-פּרעמדער. דאָס איז געווען אַ יונגעראַמאָנ מיט ברילן און מיט לאַנגע האָר, וואָס האָט געהאַט אַפּ זיך נאָר איינ אַרבעט; זײַן אַרבעט איז געווען — אַפּ אלצדינג קוקן און אלצדינג זען, און ווי עס האָט אויסגעוויזן, האָט ער די אַר-בעט געטאַן גאַנצ געשמאַק: ער האָט געהאַלטן אין איינ קוקן. אַז זײַנע ברילן האָבן זיך אָפּגעשטעלט אַפּ מיר, האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אַז ער זעט מיך דורכ און דורכ, אַז ער זעט מיני האַרצ, אַז ער זעט מיני סאָך, מיני הייליקן, הייליקן סאָך, און איך האָב אַראָפּגעלאָזט די אויגן. איך האָב אָבער דערפילט אַפּ זיך די ברילן; איך האָב געפילט, אַז ער הערט ניט אַפּ אַפּ מיר צו קוקן, און איך האָב ניט ווילנדיק אַפּגע-הויבן די אויגן און האָב זיך ווידער באַגעגנט מיט זײַנע ברילן, וואָס האָבן געקוקט מיר אינווייניק אין האַרצן אַרײַן און געצויגן מיך צו זיך, ווי אַ מאַנגעט.

איך ווייס ניט, וויאָזוי דאָס איז געוואָרן, נאָר איך און דער יונגעראַמאָנ מיט די ברילן זײַנען געשמאַנען נאָענט איי-נער נעכט דעם אנדערן און האָבן גערעדט, געוויינלעך פון דער כאַסענע; פונעם באַדעקנס און פון כאַסנ-קאלע.

דעם כאַסנ האָבן ביידע מעכטאַנים צוגעפירט אונטער די הענט צו דער קאלע, און די קאלע איז געזעסן אינמיטן שטוב אַפּ אַ בענקל מיט צעלאָזמע האָר, דאָס פּאַנעם פאַר-שטעלט מיט ביידע הענט — אַפּאַנעם, זי האָט געוויינט. די

קלעזמער האָבן געשפּילט. עס האָט געוווּינט א פּידל, עס האָט
געטערעלייקעט א טראַמייט, עס האָט געפּינפט א פּלייט, עס
האָט געכאראכאנעט די קעסל-פּויק — באַם-באַם-באַם! און
דאָס האַרץ — טיק-טאק! טיק-טאק!

„אַט-אַט — האָב איך מיר געטראכט — אַט-אַט, נאָך א
מינוט, נאָך א מינוט — און אלץ איז פאַרפאַלן!“ ...
— א טעלעצע! — רופט זיך אָן צו מיר פּלוצעם דער
יונגערמאַן מיט די ברילן גלייב איך די אויערן אריין.
— וווּ איז א טעלעצע? — פרעג איך אימ און קוק זיך אַרום
אפּ אלע זייטן.

— אַט זיצט זי דאָך! — מאכט ער צו מיר און באווייזט
מיר מיט די ברילן אפּ דער קאלע.

ער האָט דערזען נאָך מיין פּאַנעם, אז איך בין שטאַרק
פאַרכידעשט, מאכט ער צו מיר שטילערהייט אפּן אויער:

— א קאַלב, א בעהיימע, א גלאַטע, א קאָשערע בעהיימע!
קיינ ציילעם פאַר קיינ אַלעפּ, און א מאַרשאַס דערצו! און
נעמט אזא פּינעם באַסן! איר זינט, דאכט זיך, זיינ לערער?
איך ווייס ניט, צי ער האָט מיך אוועקגערופּן, צי איך האָב
אימ אוועקגערופּן, צי מיר האָבן זיך ביידע אוועקגערופּן אפּ
א זינט, נאָך איז צוויי מינוט אַרום זיינען מיר געזעסן איינער
אַנקעגן דעם אנדערן, ווי אַלטע באַקאַנטע, און דער יונגער-
מאַן מיט די ברילן — ער איז געווען דער קאַלעס א לערער —
האָט מיר איבערגעגעבן אפּ איר אַזעלכע זאַכע, וואָס עס וואָלט
געווען גלייכער און געזינטער פאַר מיר, איך זאָל דאָס בעסער
ניט וויסן...

— סטייטש, און אירע בריוו? — האָב איך אויסגע-
שרינגן. — אומ נאָמעס ווילן, אירע בריוו?
דערהערט די דאָזיקע ווערטער, האָט דער יונגערמאַן מיט

די ברילנ זיכ געכאפט פארן הארצן און האָט אָנגעהויבן צו
לאכנ און צו קאמשענ זיכ פאר געלעכטער.

— אירע בריוו? כא-כא-כא! אירע בריוו! אוי, איכ וועל
דאָס נישט אויסהאלטן — אירע בריוו!

— וועמענס דען בריוו זיינען דאָס?

— אירע? כא-כא-כא! אירע בריוו? מינע! כא-כא-כא,

מינע בריוו! מינע! מינע! מינע!!!

איכ האָב געמיינט, אז דער יונגערמאן איז נאָר אראָפּ
פונ זינען און ער וועט דעם שלאג באקומען. ער האָט מיכ
געכאפט פאר ביידע הענט, מיכ גענומען דרייען איבערן
שטוב, מיכ געשלאָגן אין די פלייצעס און ניט אופגעהערט
צו לאכנ:

— אירע, כא-כא-כא! אירע בריוו!??

עס האָט זיכ אייבי ווען געכאַלעמט א זיסער כאַלעם: א
פאלאצ א שיינער, גוטע מיכאַלימ, די בעסטע וויינען, פרישע
פיירעס, נאָרוואַס פונעם בוים, א רייכע פונ כסאָמימ, א גא-
ניידן... און איינע עפעס א „זי“ אינעם געשטאלט פונ א
פרינצעסס מיט גילדענע באזילבערמע האָר... און איר שוועכט,
ניט איר גייט, און איר פליט-פליט אלצ העכער-העכער, גלייב
אינ הימל ארומ... פליצעם הערט איר א פינפן, וואָס גלייב פונ
א וואלד ארויס — פי-יו-יט! און א פאמש פונ פליגלען און א
בערנ גאנצן וואלד און לאָזט זיכ אויס מיט א לאנגן גענעצ —
אאאיי!!! פאר אייערע אויגן איז א טיפער אָפּגרונס, אָט-אָט
פאלט איר אראָפּ. איר מוזט א ציטער און כאפט זיכ אופ מיט
א קאָפווייטעק און קאָנט לאנג נישט קומען צו זיכ...

דעם דאָזיקן זיסן כאַלעם האָב איכ איבערגעלעבט אין
דער מינוט, וואָס דער יונגערמאן מיט די ברילן איז געשטא-

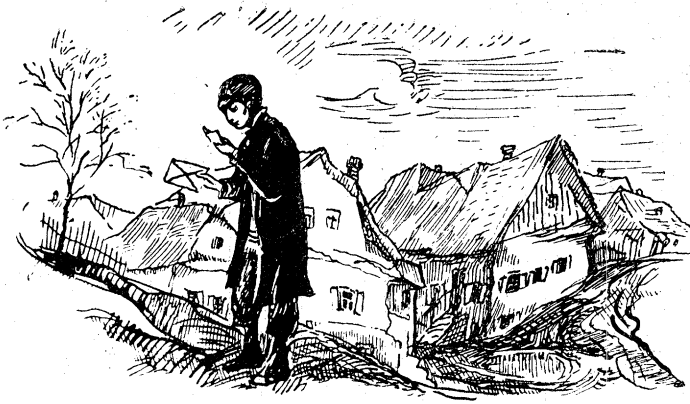

— אירען כא-כאי-כא אירע בריוו?

נענ איבער מיר און האָט ניט אופגעהערט צו לאכנ פון מיניע
בריוו און אויסרעכענענען די מיילעס פון מיניע געליכמע... ער
האָט געלאכט, און מיר האָט זיך געטריפט בלוט, א טראָפּן
נאָך א טראָפּן, און געפאלן אפּ מיניע פארווינדעט הארץ, אפּ
מיניע פארסאמטע נעשאַמע.

און דאָרט איז זאל האָבן געשפּילט די קלעזמער. די פּידל
האָט געוויינט, די טרומייט האָט געטערעלייקעט, די פלייט
האָט געפּיפּט, דער כאַס האָט געברומט, די קעסל־פּויק האָט
געבאראכאנעט — כאַמ! כאַמ! כאַמ! און דאָס הארץ — דאָס
הארץ איז מיר געווען פּוסט און ליידיק, אפּ דער נעשאַמע
וויסט און פינצטער, כּוּישעכ, כּוּישעכ איז אלע ווינקעלעכ.

ע ס ט ע ר

נישט קיין מײסע פונעם כידער, נישט פונעם רעבן און
 נישט פון דער רעבעצן וויל איך אייך דערציילן אָט דאָ איך
 האָב אייך שוין פון דעם גענוג מאָל דערציילט. עפּשעד וועט
 מיר זײַן דערלויבט איצטיקס מאָל, לעקאָוועד פּורים, צו דער-
 צײלן אייך א מײסע פון דעם רעבנס מאַכטער עסטער?

א

אויב עסטער פון דער מעגילע איז געווען אזא יעפּאס-
 טויאר, ווי די עסטער, וואָס איך דערצייל אייך דאָ, איז קיין
 כידעש ניט, וואָס זי האָט אזוי אויסגענומען באַם קיניג אכאַש-
 ווירעש. די עסטער, וואָס איך דערצייל אייך דאָ, האָט
 אויסגענומען באַ אַלעמען. אַלע האָבן זי ליב געהאַט. אַלע,

אלע. אפילע איב, און אפילע מיני עלטערער ברודער מאַטל
 אויב, כאַטש ער איז שוין לאנג בארמיצווע, און מע רעדט
 אים שוין לאנג שידוכים, און ער טראַגט שוין לאנג א זיינער
 מיט א קייטל (אויב איב האָב קיין טאַעס נישט, האָט זיב איב
 שוין דעמלט געשיט א בערדל אויב). און אז מיני עלטערער
 ברודער מאַטל האָט זי ליב געהאט — פרעגט מיכ. איב וועל
 אייב זאָגן אקוראט. ער מיינט, איב ווייס נישט, אז דאָס, וואָס
 ער גייט אלע שאבעס כאטאָג איב כוידער אריין קלוימערשט
 לערנענ פיירעק מיטן רעבן, איז א נעכטיקער טאַג. דער רעבע
 כראַפעט אפ וואָס די וועלט שטייט. די רעבעצן שמועסט מיט
 די ווייבער אין דרויסן אפ דער פּריובע. און מיר, כוידער
 ינגלעכ, שפילן אין „מעט-שינ-היי“. און מאַטל מיט עסטערן
 קוקן מיט אויגן. ער אפ איר און זי אפ אים. און אמאָל מאכט
 זיב, אז מיר, כוידער-ינגלעכ, שפילן גאָר אין „קוציבאבע“.
 ווייסט איר, וואָס דאָס הייסט „קוציבאבע“? אָט וועל איב
 אייב זאָגן, וואָס דאָס איז. מע נעמט אייב, און מע פארבינדט
 אייב די אויגן מיט א פאטשיילע, מע שטעלט אייב אוועק
 אינמיטן שטוב, און אלע דרייען זיב ארום אייב, און כע
 זאָגט אייב: „גער-גער-גער, כאפ מיכ!“

מאָטל און עסטער שפילן אויב מיט אונדז. „קוציבאבע“,
 זאָגן זיי, געפעלט זיי. איב ווייס, פארוואָס מע געפעלט זיי.
 וואָרעם אז זיי שפילן מיט אונדז אין „קוציבאבע“, האלטן זיי
 אין איינ יאָגן זיב, אין איינ כאפן זיב. ער זי, און זי איב.
 און נאָך א סאך סימאָנים האָב איב, וואָס איב וואָלט אייב
 געקאָנט דערציילן און דערציילן. גאָר איב בין נישט אזעל
 כער...

איינמאָל האָב איב זיי געכאפט, ווי זיי האָבן זיב געהאלטן
 בא די הענט. ער זי, און זי איב. דאפקע נישט שאבעס. דאפ-

קע אינ א וואַכערדיקן טאָג. פארנאכטלעך איז דאָס געווען.
 ביינ-מינכע-לעמירעווי. ער איז קלוימערשט געגאנגען אינ שול
 ארײַן פארבלאָנדזעט צו אונדז אינ כײדער. „ווי איז דער
 רעכע?“ — „דער רעכע איז נישטאָ.“ אונ ער גייט אונ נימ
 איר די האנט. עסטערנ הייסט עס. שטיי איך אונ קוק. נעמט זי
 צו איר האנט. גיט ער מיר א גראַשן, איך זאָל קיינעם נישט
 דערציילן. זאָג איך — צוויי. גיט ער מיר צוויי. זאָג איך —
 דריי. גיט ער מיר דריי. איר מיינט וואָס? ווען איך זאָל זאָגן
 פיר, וואָלט ער מיר געגעבן פיר. אונ פינף, אונ זעקס? נאָר
 איך בין נישט אזעלכער...

נאָך איין מאל האָט זיך געטראָפן א מיסע... נאָר גענוג
 מיסעס. לאָמיר אייך בעסער דערציילן די רעכטע מיסע,
 וואָס כ'האָב אייך צוגעזאָגט.

ב

מיין ברודער מאָטל, ווי כ'האָב אייך געזאָגט, איז שוין א
 גרויסער. אינ כײדער ארײַן לערנען גייט ער שוין מער נישט.
 אינ דער היימ לערנען וויל ער אויך נישט. רופט אים דעריבער
 דער מאמע „פערע-אַדאָם“. קיין אנדער נאָמען האָט ער נישט
 פאר אים, נאָר „פערע-אַדאָם“. וויל דאָס די מאמע נישט לייַדן.
 „וואָס פאר א טנוע, א באַכער צו לייַטן, שוין באלד א כאַסן,
 רופן „פערע-אַדאָם“?“ זאָגט דער מאמע: „אז ער איז פאָרמ
 א פערע-אַדאָם!“ קריגן זיי זיך. איך ווייס נישט, וויאזוי אן-
 דערע טאמע-מאמעס. מלינע טאמע-מאמע האלטן אינ איין
 קריגן זיך; טאָג ווי נאכט, טאָג ווי נאכט נאָר מע קריגט זיך.
 איך זאָל אייך דערציילן פון מיין טאמע-מאמע, ווי זיי
 קריגן זיך, וואָלט איר זיך געהאלטן בא די זייטן. נאָר איך בין
 נישט אזעלכער...

אקלאל, לערנט שוין מיין ברודער מאַטל מער נישט אינ
 כיידער. פונדעסטוועגן פארגעסט ער נישט דעם רעכנ שיקט
 אלע פורים שאלאכ-מאָנעס. פאַרט אמאָל געווען א טאלמיד.
 שיקט ער אים א שיינעם שיר, אפּ לאַשן-קוידעש געשריבן,
 מיט א מאָנן-דאָוויד אויסגעמאָלט, מיט צוויי פאפירענע קערב-
 לעכ א מאַטאָנע. מיט וועמען שיקט מען א רעכנ אזא מינ
 שאלאכ-מאָנעס? פארשטייט זיך, מיט מיר. זאָגט צו מיר מיין
 ברודער מאַטל: „נא דיר, טראָג אָפּ דעם רעכנ שאלאכ-מאָנעס,
 און אז דו וועסט קומען צוריק, וועל איך דיר געבן צען
 גראָשן.“ צען גראָשן איז טאקע א מאַטבייע, מע קאָנן נישט
 זאָגן. נאָר וואָס דענן? „איך וויל, זאָג איך, די מאַטבייע באלד.“
 זאָגט מיר מיין ברודער, אז איך בין א שייגעצ. זאָג איך:
 „סע קאָנן זיינן, זאָג איך, אז איך בין א שייגעצ, איך וועל זיך
 מיט דיר נישט קריגן; נאָר איך וויל זיך זען, זאָג איך, מיט
 געלט.“ ווי מיינט איר, ווער האָט אויסגעפירט?

באצאָלט מיר די צוגעזאָגטע צען גראָשן, גיט ער מיר דעם
 רעכנס שאלאכ-מאָנעס, א פארכאסמעט בריוול, און אז איך
 האלט שוין באם אוועקגאנג, רוקט ער מיר אריין אין האנט
 נאָך א בריוול און זאָגט צו מיר שטיל און גיך: „און דאָס
 וועסטו אָפּגעבן עסטערן...“ „עסטערן?“ „עסטערן...“ אן אן-
 דערער אפּ מיין אָרט וואָלט זיך שוין הייסן באצאָלן פאַר אזא
 זאך צוויי מאָל אזויפיל, נאָר איך בין נישט אזעלכער...

2

„ריבוינע-שעל-אוילעם! — טראכט איך מיר, גייענדיק
 מיטן שאלאכ-מאָנעס. — וואָס קאָנן מיין ברודער אזעלכעס
 שרייבן צו מיין רעכנס טאַכטער? מע דארף אומיסטנע א

קוק טאָן. מער נישט נאָר א קוק טאָן. איך וועל דאָך זיי דער-
מיט נישט אָפּכניסן" ... און איך עפּן אופ דאָס ברווול וואָס
צו עסטערן, און איך לייען איבער א גאנצע מעגילע. וועט
איר הערן. איך גיב זי אייך איבער וואָרט אינ וואָרט:

פּונ מאַרדכענ צו עסטערן

„איך — א מענטש, יהודי — א באַכער, היי — איז
געווען, בשושן הכירה — בא אונדז אינ שטעטל, ושמו
מרדכי¹ — זיינ נאָמען איז מאָטל. ויהי אומן — ער האָט
ליב געהאט, את הרסה — דאָס האָרעסל, היא אסתר —
דאָס איז עסטער. והנערה — אונ דאָס מיידל, יפת — איז א
שיינע, תואר² — א קראסאוויצע. ותיטב הנערה³ — אונ
דאָס מיידל איז אימ געפעלן. לא הגידה אסתר — עסטער
זאָגט נישט אויס קיינעם, כי מרדכי — וואָרעט מאָטל,
צוה עליה — האָט איר אָנגעזאָגט, אשר לא תגיד⁴ —
זי זאָל נישט אויסזאָגן. ובכל יום ויום — אלע טאָג, מרדכי
מתהלך — גייט מאָטל פאַרביי, לדעת שלום אסתר⁵ —
כאפּן א קוק אפּ עסטערן. ובהגיע תור אסתר —
און אז ס'וועט קומען די צייט פּונ עסטערן, בת אביחיל⁶ —
זי וועט דארפן כאסענע האָבן, ותלקח אסתר⁷ — וועט ער

1 איש יעבודי האַי אַ בעשושאַן האַביראַ אושמוי מאַרדכי.
2 ווייַהי אַוימיני עס האַדאסאַ הי עסטער. וועהאַנאַראַ יעפּאס טויראַ.
3 וואַטימאַוו האַנאַראַ.
4 לוי היגידאַ עסטער. קי מאַרדכי ציוואַ אַלעהאַ אשער לוי סאַגדי.
5 אוועכאַל יוּם וואַיוּם מאַרדכי מיסהאַלייכ.
6 לאַדאַס שלוימ עסטער.
7 20 אוועהאַגואַ טויר עסטער באַס אווי כאַיל.
7 וואַשילאַקאַ עסטער.

נעמען עסטערן, וימליכה — און ער וועט מיט איר גיין, תחת
ושתי¹ — אונטער דער כופע“.

וואָס זאָגט איר אפּ מיין ברודער, ווי ער האָט דאָס אויס-
געמישט די מעגילע? איך וואָלט א באַלן געווען האָרען,
וואָס וואָלטן זאָגן, לעמאַשל, דער רעבע אפּ אזא פּיירעש? נאָר
ווי קומט די קאצ איבערן וואסער? שא! ס'איז דאָ אַן אייצע,
ווי איך בין א יוד! איך וועל איבערדרייען די יאָרעס: דעם
רעבנס שיר וועל איך אוועקגעבן עסטערן, און עסטערס מע-
גילע וועל איך אוועקגעבן דעם רעבן, — לאָז ער זיך קוויקן.
איז, ס'וועט נאָכרעם ווערן א כאסענע? וואָס בין איך שול-
דיק? טרעפט זיך דען נישט, א מענטש האָט אמאָל א טאָעס?
לעבן דער בריווטרעגער פון דער פאָסט — מאכט זיך דען
נישט, אז ער גיט נישט אָפּ קיין בריוו? בא מיר וועט זיך
אזעלכע זאכן קיינמאָל נישט טרעפן. איך בין נישט אזעל-
כער...

ד

— א גוט-יאָמטעוו, רעבע! — פאל איך אריין אין כּיידער
מיט אַן אימפעט, אז דער רעבע טוט זיך אזש אַ וואָרפּ. —
מיין ברודער האָט אייך געשיקט שאלאכ-מאָנעס און געווינ-
טשעוועט אייך, איר זאָלט דערלעבן איבעראיאָר.
און איך גיי און גיב אוועק דעם רעבן די מעגילע. מיין
רעבע עפנט אופ די מעגילע, קוקט און טראכט און זוכט
און דרייט די מעגילע אפ אלע זייטן. אפאָנעם, ער זוכט עפעס
נאָך. „זוכ, זוכ, — טראכט איך מיר, — דו וועסט דאָרט
עפעס געפינען“...

און מיין רעבע טוט אָן די זילבערנע בריל, לייענט דורכ
די מעגילע און — איר זאָלט זאָגן, ער זאָל זיך דאָס אפּילע

¹ וואיאמליכעהא טאכאס וואשטוי.

פארקרימען. נאָר א זיפּצ געטאַן, נישט מער. נאָכדעם מאכט ער צו מיר: „ווארט אויס, אָט וועל איך דיר אָנשריבן א פּאָר ווערטער.“ איך טו מיך דערווייַל א דריי אַרומ איבערן כוידער, נעם בא דער רעכעצן א לעקעכל און א פּלאַדל, און ביינע-לעביינע, אז קיינער זעט נישט, טו איך א ניב איבער עסטערן אין האנט אריין דעם רעכנס שיר מיטן שאלאכ-מאָ-נעס. ווערט זי רויטלעך, כאהאלט זיך אין א ווינקעלע, עפנט אופ פּאוואָלינקע דאָס בריוול און ווערט אָנגעצונדן, ווי א ליכט, און די אויגן ברענען — סאַקאַנעס-נעפּאָשעס! „אַפּאָ-נעם, נישט צופרידן מיטן שאלאכ-מאָנעס.“ — טראכט איך מיר און גיי צו צום רעכנ. גיט ער מיר די „פּאָר ווערטער“, וואָס ער האָט אָנגעשריבן.

— א גוטן יאָמטעוו אייך, רעבע! — זאָג איך מיטן איי-גענעם אימפעט, וואָס כאט אריינקומען. — דערלעכט איבער-איאָר! — און איך לאָז מיך אהיימ.

שוין אז איך בין געווען אפּ יענער זייט מיר, לויפט מיר נאָך עסטער מיט רויטע פּאַרוויינטע אויגן: „נא, — זאָגט זי צו מיר מיט קאס — אָט דאָס וועסטו אָפּגעבן דיין ברודער!“

אַפּן וועג עפּן איך אָפּ פּריער דעם רעכנס בריוול — דער רעבע איז בילכער. שטייט דאָרט אזוי: „מיין ליבער און גע-טרניער טאלמיד מאָרדכע נ!“ איך דאנק דיר פיל מאָל פּאַרן שאלאכ-מאָנעס, וואָס דו האָסט מיר אריינגעשיקט. פּאַראיאָרן און פּאַר-צוויי-יאָרן האָסטו מיר אריינגעשיקט שאלאכ-מאָנעס טאַקע, שאלאכ-מאָנעס מאמעש... היינטיקס יאָר האָסטו מיר אריינגעשיקט א נייעם פּירעש אפּ דער מעגילע. דאנק איך דיר פּאַר דער מעגילע. איך דארף דיר אָבער זאָגן, מאָטל, אז דער פּירעש דייער הייבט מיר נישט אָן צו געפעלן. ריי-שיס, איז „שושאנ-האביראָ“ די „הויפּט-שטאַט“, נישט, ווי

דו זאָגסט, „אונדזער שמעטל“ וועהאשיינים, וואָלט איך וועלן
 וויסן, וווּ שטייט דאָס, אז מאָדכע איז געווען א באַכער?
 און וואָס רופסטו אימ עפעס מאַטל? וואָס פאר א מאַטל? און
 פונדאנען האָסטו דאָס גענומען, אז „אוימיין“ איז די טיטש
 „ליב געהאַט“? אוימיין איז די טיטש „דערצויגן“, פונעם
 וואָרט „אַמיין פאדגויג“. און וואָס דו טיטשסט: „וואיאמ-
 ליכעהאַ מאכאס וואשמי“ — אז ער וועט מיט איר גיין און
 מער דער כופע, — קומט דאָס שוין אויס גלאט ווילד, אָג א
 שוב טאמ. ערשטנס, גייט דער „וואיאמליכעהאַ“ אפ אכאש-
 ווירעשן, נישט אפ מאָדכען. און צווייטנס, איז אין ערגעץ
 נישט דערמאָנט אין דער מעגילע, אז אכאשווירעש איז גע-
 גאנגען מיט עסטערן צו דער כופע. א קונץ נעמען א פאַסעק
 און פארדרייען אימ מעשוגענערווייז? יעדער פיירעש דארפ
 זיין מיט א נאנג. פאראיָרג און פאר-צוויי-יָרג האָסטו מיר
 אריינגעשיקט עפעס אנדערש. היינטיקס יאָר איז דיר געפעלן
 שיקן דעם רעכנ א פיירעש אפ דער מעגילע, און נאָך א פאר-
 דרייטן פיירעש דערצו. נו, מאכעטייסע, מיסטאמע דארפ אזוי
 צו זיין. לאָכיינ שיק איך דיר דיין מעגילע אָפ צוריק, און
 לאָז דיר גאָט געבן א גוט יאָר, ווי עס ווינטשט דיר דיין
 רעכע...

אָט דאָס הייסט געריכט א מאָרדע! א מיצווע אפ מיין
 ברודער! ער וועט שוין מער אזעלכע מעגילעס נישט שרייבן,
 מיין איך.

אָפגעפארטיקט זיך מיטן רעכנס בריוו, דארפ מען שוין
 אין איינוועגס א קוק טאָג, וואָס שרייבט זי, דעם רעכנס טאָג-
 מער הייסט עס? איך עפן אופ איר בריוו — פאלן נישט
 ארויס די צוויי קערבלעכ? וואָס איז דאָס פאר א שלאק? איך
 לייען איבער — אינגאנצן צוויי שורעס:

„מאָטל, איך דאנק דיר פאר די צוויי קערבלעך. קאָנסט
זיי נעמען צוריק. אזא שאלאכ-מאָנעס פונ דיר האָב איך נישט
דערווארט. קיין מאטאָנעס פונ דיר פארלאנג איך נישט, און
קיין נעדאָווע אוואדע נישט“...

כא-כא, וואָס זאָגט איר דערופ? קיין נעדאָווע פארלאנגט
זי נישט! א שיינע געשיכטע, ווי איך בין א יודיש קינד!
אקלאָל, וואָס טוט מען ווייטער? אן אנדערער אפ מיין אָרט
וואָלט מיסטאמע ביידע בריוו צעריסן און דאָס געלט אריין-
געלייגט אין קעשענע. צוויי פּייגל וואָלט ער געבראכט אהיים,
נישט קיין צוויי קערבלעך. נאָר איך בין נישט אזעלכער... איך
האָב בעסער אָפגעמאָג א שענערע זאך. וועט איר הערן. איך
האָב מיך מעיאשעוו געווען אזוי: סכאר-סירכע פארן וועג
האָב איך דאָך פון מיין ברודער מאָטל שוין באקומען —
היינט וואָס זשע דארף איך אימ? און איך גיי און גיב אָפ
ביידע בריוו נאָר דעם טאטן. איך וועל האָרכן, וואָס וועט
דער טאטע זאָגן? ער וועט בעסער פארשטיין די מעגילע,
ווי מיין רעבע, כאָטש דער טאטע איז א מאמע און דער רע-
בע איז א רעבע...

ה

וואָס איז געווען, אז דער טאטע האָט איבערגעלייענט
ביידע בריוו מיט דער מעגילע און האָט א נעם געמאָג מיין
ברודער מאָטל אפן צימבל, ער זאָל געבן צו פארשטיין, וואָס
דאָ טוט זיך? — פרעגט שוין גאָר נישט. איך זאָל וועלן נאָכ-
מאָגן מיין ברודער מאָטל, וואָלט איך באדארפט זאָגן מיין
לאַשן און מיטן ניגן פון דער מעגילע:

„והעיר שושן נב ויכ ה“...¹

¹ וועהאָר שושאן נאָווי-כא.

נאָר נישט דאָס איז דער איקער. איר ווילט דאָך אוואדע
 וויסן דעם סאָפּ: וואָס איז געווען דער סאָפּ מיטן רעכנס
 מאַכטער עסטערן און מיט מיין ברודער מאַטל? וואָס זאָל
 זיין? גאַרנישט. עסטער האָט כאסענע געהאט. אן אלמען
 האָט זי גענומען. אכ, האָט זי געוויינט! איך בין געווען אפּ
 איר כאסענע. וואָס, אייגנטלעך, האָט זי אזוי געוויינט — ווייס
 איך נישט. אפּאָנעם, דאָס הארץ האָט איר געזאָגט, אז זי
 וועט זיך מיט איר זיווען לאנג נישט עלטערן. און קאכ-האווע.
 זי האָט אָפּגעלעבט מיט אים אינגאנצן א האלב יאָר און איז
 אוועקגעשטאָרבן. פון וואָס — קאָן איך אייך נישט זאָגן. איך
 ווייס נישט. קיינער ווייסט נישט. דער רעבע און די רעבעצן
 ווייסן אויך נישט. געזאָגט האָט מען, אז זי האָט זיך געסאמט,
 פּאָשעט, גענומען און אליין אוועקגעסאמט זיך. נאָר ס'א
 לינג. „דאָס האָבן סאָנימ אויסגעטראַכט“. אזוי האָב איך גע-
 הערט פון דער רעבעצן אליין...

און מיין ברודער מאַטל? אַהאַ! ער האָט נאָך פריער
 כאסענע געהאט, נאָך איידער עסטער איז א קאלע געוואָרן,
 און איז אוועקגעפּאָרן אהינ, צום שווער. ער איז אָבער גיך
 געקומען צוריק. און דאָפּקע אליין. וואָס איז די מייסע? ער
 וויל זי געטן. זאָגט אים דער טאמע: „ביסט אפּערע-אַדאָמ!“
 וויל די מאמע נישט לייַדן. קריגט מען זיך. ס'איז פריילעך!
 פונדעסטוועגן האָט זיך נישט געהאַלפּן. ער האָט זיך מיט
 איר געגעט און כאסענע געהאט פאר אן אנדערע. ער האָט
 שוין צוויי קינדערלעך אפּילע. א יונגעלע מיט א מיידעלע.
 הייסט דאָס. יונגעלע הערצל, נאָכן דאָקטאָר הערצל. און דאָס
 מיידעלע הייסט עסטערל. דער טאמע האָט אפּילע געזאָגט,
 זי זאָל הייסן גימל, נאָך זיין מאמע, דער באַבע גימל. און די
 מאמע האָט געוואָלט, געכאלעשט, זי זאָל הייסן לייַצי, נאָך

איר מאמע, דער כאָבע לייע. איז ארויס צווישן טאמע-מאמע
 א מאכלויקעס. א גאנצע נאכט מיט א גאנצן טאָג האָבן זיי
 זיך געקריגט. איז געבליבן, דאָס קינד זאָל הייסן לייע-גיטל,
 נאָך ביידע מאמעס. אן עק. האָט זיך דער טאמע ארומגע-
 קוקט, ער וויל נישט לייע-גיטל. „וואָס איז דער סייכל?“
 „אזוי. פארוואָס קומט איר, אז איר מאמעס נאָמען זאָל גיין
 פּרער?“ קומט צו גיין מיין ברודער מאָטל פונ שול און זאָגט,
 אז ער האָט איר גאָר געגעבן א נאָמען עסטער. זאָגט אים
 דער טאמע: „פּערע-אַדאָם! פּונוואָנען האָט זיך צו דיר גענו-
 מען א נאָמען עסטער?“ ענטפּערט אים מאָטל: „האָסט פּאָר-
 געסן, אז מיר האָבן באלד פּורים?“ ... נו, וואָס וועט איר
 אים, אשטייגער, איצטער זאָגן? אן עק. מע הערט שוין מער
 נישט קיין „פּערע-אַדאָם“ פונעם טאטן. נאָר ביידע, אי דער
 טאמע, אי די מאמע, קוקן עפעס מאָדנע איינס אפּ דאָס אן-
 דערע, און מע כאַפט א שווינג.

וואָס האָבן געהייסן דער דאָזיקער קוק מיט דעם דאָזיקן
 שווינג — ווייס איך נישט. עפשער ווייסט איר?..

אַנמערקונגען און דערקלערונגען

שיריהאשירימ

שיריהאשירימ (דאָס געזאנג פון געזאנגענע) — איינער פון די ביבל־ביכער. לויט דער לעגענדע האָט דעם דאָזיקן בוך אָנגעשריבן דער קיניג שלוימע. דאָס איז א וועלטלעכע פּאָעמע, איב וועלכער עס ווערט אפילע קיין אייב מאל נישט דערמאָנט דאָס וואָרט „גאָט“ איב א זעלטענער פּאָעטישער פּאַרם ווערן איב איר געשילדערט די געפילן פונעם העלד שלוימע צו זינג געליבטער שולאמיס.

איב מעשעכ פון א סאכ הונדערטער יאָרן האָבן די ראבאָנימ געוואָלט צוגעבן דער דאָזיקער פּאָעמע א רעליגיאָעזע כאראקטער און האָבן דאָס אויסגענוממשט אלס אַן אלעגאָריע „אפ גאָט און זינג געליבט פּאַלק“.

שאַלעמ־אלייכעם איב זינג ראָמאַנ „שיר־האשירימ“ שילדערט, וויאזוי שימעק, פארליבט איב בוזינג, האָט אופגענומען דעם עכטן זינג פון דער פּאָעמע אַן שום רעליגיאָעזע פארקריפּלונגען.

צו ז. 5

ביגדיימאלכוס — קייסערלעכע קליידער.

צו ז. 10

קאַבאַלע — רעליגיאָעזימיסטישע פּילאָסאָפּיע, אייניקע פרומע ייִדן האַלטן, אז מײַט דער הילף פון קאַבאַלע קאָן מען שאַפן ווױנדער.

צו ז. 13

באַרכו — א טפילע איב דאוונען.

יאמיהאקעראכ — אנוויאמי.

צו ז. 14

אַקרענט — א שיפ.

צו ז. 17

שעמיהא מפורעש — גאטס נאמעני

צו ז. 18

האר ייכו וישעב — פינצטערע בערגי

צו ז. 26

הא וישאכנ איז דעכט אזוי

צו ז. 30

ליבנו האקאר ימא הררה — צו מונט טוערנ זונ

רעבי...

צו ז. 40
פיר קויסעס א מינהעג בא רעליגיוזע וודנ
פויסעכ צומ סידער שרינקענ פיר קויסעס וונגי
קנרע — א מעלער, אפ וועלכנ מע לייגט אוועק מאצעס אינ אנ
דערע זאכנ, וואס ווערנ געברויכט צומ סידערי.
שכונע — גאטס גיטטי.

צו ז. 46

קאבאלא שיא בעס — מפילעס

צו ז. 50

פיר קויסעס א מינהעג בא רעליגיוזע וודנ
פויסעכ צומ סידער שרינקענ פיר קויסעס וונגי
קנרע — א מעלער, אפ וועלכנ מע לייגט אוועק מאצעס אינ אנ
דערע זאכנ, וואס ווערנ געברויכט צומ סידערי.
שכונע — גאטס גיטטי.

צו ז. 57

מווכנ זונ — זיכ גרויטני

צו ז. 60

ניט שוילעט זונ — דא: ניט שאמני

- צו ז. 65 — אונטערזאכונג פון די פאליציי אין פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- א. מאָרע — א באפונגעכע באמ אויבערשטע זעלב פון א טאלעס.
- מכיל לעס — בלויע וואָל.
- צו ז. 68 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- דוואָרי מבעטוילימ — פוסטע זאכנ, פוסטע ר(ה)ל.
- מנין ערשטער ראָמאן
- צו ז. 87 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- א יעפויפוע — א שיונהנטי.
- צו ז. 88 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- זימט כויקער ריוועדוירעש — פארשט אויס.
- אווילע מיהאדויענ — די פאנטאסטישע וועלט, פאנטאזיע.
- צו ז. 90 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- באלשעמ — דער גרינדער פון כאסידוים.
- גונורימאדוירומ — גרויסע גונוריומ.
- פיוזמוינעס — פוסטע מוסעס.
- צו ז. 91 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- לאָרויוו — א סאכ, איבערגענוג.
- צו ז. 97 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- בעכאדרייכאדאָרימ — דאָ געמוינט: זייער מיפ.
- צו ז. 99 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- סויפער ריהאביאָסומ — פארכאסמעטער בוכ.
- צו ז. 100 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- יעהודעיהאלייווי — א בארימטער מוטלאטערלעכער הער.
- ברעזשער דיכטער (געלעכט פאפ XI אָנהויב XII יה.).
- צו ז. 101 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- אדיהאואָמ — ביז הענטיקנ מאָג.
- צו ז. 103 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- א שווינישע בעשלישו — א גלידס-שוועסטערקיןד.
- צו ז. 106 — פאליציי-האנטיקאדע פון די פאליציי-האנטיקאדע.
- כויבעמיהאקיוווער — לויט די אַנשווינגענ פון די רעלי-

געווען יודן, די ליידן, וואָס דער מענטש האָט אויסצושטיין אין קויר
ווער, גלטיג נאָכן שטארבן.

צו ז. 107

קיינער-אָ וועט — די קוואַרימ פונ די עלטערן.

צו ז. 108

שאַ ווירע שיקער — פאלשקנט און ליגן.

ע ס ט ע ר

צו ז. 116

יע פ פ א ס ו ו א ר — א שוינהנט.

צו ז. 120

א י ש... און. — פראזעס פונ ביבל-בוך „מעגילאס-עסמער“, וועלכע
מאָטל מנטשט אויס אפ א באזונדער אויפן.

צו ז. 123

ב ו י נ ע י ל ע ב י י נ ע — דאָ געמיינט: אינ דעם מאָמענט.
נ"י (נירווי יאָר) — זעט ליבט זאָל שונען; דער שלום פונ אן
אלטמאָדישן טיטל אפ בריוו.

צו ז. 125

ווע האַן ר שו שאַן נאָ וו ו י כ אַ — און די שטאָט שושאן
איז פארלאָרן; צערודערט.